



**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ,
ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ - ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ**

Διπλωματική Εργασία

**ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ
ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΕΕ: Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ
ΑΥΤΟΒΟΗΘΕΙΑΣ VERSUS ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

του ΓΑΙΤΑΝΙΔΗ ΙΩΑΝΝΗ

ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Δεκέμβριος 2016

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Υπεύθυνη Δήλωση

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Ημερομηνία: / /2016

Ο Δηλών

(Υπογραφή)

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ - ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ένα από τα σημαντικότερα διακυβεύματα για τη βιωσιμότητα και την εύρυθμη λειτουργία της ΕΕ είναι η κατανόηση των διλημάτων ασφαλείας των κρατών - μελών της. Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), όπως έχει μετονομασθεί η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΕΠΑΑ) αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές και αμφιλεγόμενες πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), λόγω των ζητημάτων που πραγματεύεται, δηλαδή θέματα ασφαλείας και άμυνας. Δεδομένου ότι το ΝΑΤΟ αποτελεί εκ των πραγμάτων τον σημαντικότερο οργανισμό συλλογικής ασφαλείας για την πλειονότητα των ευρωπαϊκών κρατών - μελών, καθότι αυτά αποτελούν και δικά του μέλη, για την Ελλάδα η ΚΠΑΑ αντικατοπτρίζει μία θεμελιώδη παράμετρο της συμμετοχής της στην ΕΕ, εξ αιτίας των προκλήσεων ασφαλείας που αντιμετωπίζει η χώρα, κυρίως από την Τουρκία που είναι μέλος του ΝΑΤΟ αλλά όχι της ΕΕ. Επιπλέον, στον τομέα του αμυντικού προσανατολισμού των μελών της ΕΕ, η διεύρυνση των τελευταίων 12 ετών περιέπλεξε περαιτέρω την κατάσταση, καθώς διεύρυνε το χάσμα ανάμεσα στους «ευρωπαϊστές», κυρίως τα ιδρυτικά και τα παλιότερα μέλη της ΕΕ και τους «ατλαντιστές», κυρίως τα νεότερα μέλη της ΕΕ. Το ηπειρωτικό και νησιωτικό έδαφος της Ελλάδος, που βρίσκεται στο σημείο συνάντησης τριών Ηπείρων και μεταξύ της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου, χαρακτηρίζεται ως παγκόσμιας στρατηγικής αξίας, μ' αποτέλεσμα οι υποχρεώσεις της απέναντι στην ασφάλεια της τόσο σε επίπεδο εσωτερικής ευρυθμίας και τάξης, όσο και σε επίπεδο εξωτερικών απειλών να είναι συνεχώς αυξανόμενες, με συνεχώς όμως αυξανόμενες και όλες εκείνες τις δυνάμεις που δρουν απειλητικά και αναθεωρητικά (διακρατικές και ασύμμετρες απειλές).

Ο κύριος στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί η φύση, ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του «πυλώνα» της ΕΕ, της ΚΠΑΑ, καθώς και η ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική στον τομέα της ΚΠΑΑ. Επιπροσθέτως, να εξετασθεί ο βαθμός που η ΕΕ, μέσω της ΚΠΑΑ, μπορεί να αποδειχθεί επαρκής ως προς την πρακτική ασφάλεια που μπορεί να παράσχει στην Ελλάδα, σε περίπτωση απειλής της τελευταίας από κράτος - μη μέλος της ΕΕ, διερευνώντας αν τελικά η ευρωπαϊκή προσπάθεια ασφαλείας και άμυνας δρα μόνο ενισχυτικά.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	3
Θεωρητική Επισκόπηση των «Σχολών» στις Διεθνείς Σχέσεις και ο Συσχετισμός τους με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας.	3
1. Ρεαλισμός και Φιλελευθερισμός	3
2. Νεορεαλισμός, Νεοφιλελευθερισμός και Κονστρουκτιβισμός.....	5
3. Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.....	7
Αναφορά και Εμβάθυνση σε Νομικούς Όρους Κομβικής Σημασίας όπως: Κράτος, Ισχύς, Δίκαιο, Άμυνα, Ασφάλεια, Εθνικό Συμφέρον, Διεθνές Σύστημα Ασφαλείας.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΤΟΝΤΑΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	13
Η Ανάγκη της Ελλάδας για Εθνική Στρατηγική.....	15
Προκλήσεις και Απειλές για την Εθνική Ασφάλεια.....	17
Η Μεγάλη Πρόκληση της Τουρκίας και τα Ζητήματα που Έχουν Δημιουργηθεί.....	19
Οι Στρατηγικές Επιλογές της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής.....	21
Η Πρόκληση της Μετανάστευσης.....	23
Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής.....	29
Σημαντικά Ζητήματα που Έχουν Τεθεί Λόγω της Γεωγραφικής Θέσης της Ελλάδας: Αλβανικό Ζήτημα, Σκόπια, Υφαλοκρηπίδα.....	33
1. Αλβανικό Ζήτημα	33
2. Σκόπια.....	36
3. Υφαλοκρηπίδα.....	41
Η Προσπάθεια της Ελλάδας στην Αναζήτηση Συμμάχων.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ	43
ΕΠΑΑ: Έννοια, Περιεχόμενο, Δομή και Λειτουργίες.....	43
Η ΕΠΑΑ ως Εγγυητής της Ελληνικής Ασφάλειας.....	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	58
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	62

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τους πιο σημαντικούς, αν και όχι τόσο βαθιά μελετημένους, σκοπούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), είναι εκείνος που αφορά στην αποτελεσματικότητά της να αντιμετωπίζει τα διλήμματα ασφαλείας των κρατών - μελών της. Με τον Οργανισμό Βορειαντλαντικού Μετώπου ([αγγλικά](#): North Atlantic Treaty Organization, *NATO*, [Γαλλικά](#): Organisation du traité de l'Atlantique Nord, *OTAN*), γνωστός και ως **Βορειοατλαντική Συμμαχία**, να κατέχει ηγεμονική θέση στο πεδίο δράσης της ασφάλειας της Γηραιάς Ηπείρου, η προσπάθεια της Ε.Ε., μέσω της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) το 1999, δημιούργησε μια άκρως δελεαστική μέθοδο ασφαλείας, διαιρώντας και διχάζοντας όμως σιωπηρά τα κράτη - μέλη της Ε.Ε. σε κράτη – μέλη «Ατλαντιστές» και σε κράτη – μέλη «Ευρωπαϊστές», με μοναδικό διακύβευμα την αποφυγή δημιουργίας ενός δεύτερου NATO.

Καθ' όλη την πορεία διαμόρφωσής της, η Ευρωπαϊκή Ένωση (αρχικά Ευρωπαϊκή Κοινότητα) ανέδειξε σε πρώτο βαθμό τις μορφές της «ήπιας ισχύος». Η διασταύρωση ενός πολιτικού πραγματισμού, μίας οικονομικής ευρωστίας και της πολιτιστικής αίγλης της Γηραιάς Ηπείρου διαμόρφωσαν ουσιαστικά ένα πρωτόγνωρο, μέχρι εκείνη την στιγμή, ευρωπαϊκό μείγμα αποτελεσματικότητας και περιφερειακής επιρροής, περίπου στα τέλη του 20^{ου} αιώνα. Όμως, όπως αποδείχθηκε στην συνέχεια, αυτή η «ήπια ισχύς» της Ε.Ε. στο διεθνές σύστημα δεν αρκούσε. Παρά λοιπόν την αρχική αισιοδοξία για ειρήνη και εφησυχασμό στην περιοχή, στοιχεία που λειτούργησαν καταλυτικά μετά το πέρας του Ψυχρού Πολέμου, το διεθνές περιβάλλον δεν φάνηκε ικανό να εγγυηθεί αυτά τα δύο βασικά αγαθά. Αντίθετα, δημιουργήθηκαν πολλαπλές εστίας αστάθειας και θερμών εστιών πολέμου. Η έννοια της εγγενούς «ασφάλειας» σε πάρα πολλές περιπτώσεις αντικαταστάθηκε από την έννοια της «άμυνας» (με μορφή «επίθεσης») ή χρησιμοποιήθηκε συμπληρωματικά προς αυτή, δημιουργώντας ένα πολύπλοκο πλέγμα ανασφάλειας στους λαούς.

Η Ελλάδα, με κυριότερη απειλή της ασφαλείας της την γείτονα Τουρκία (επίσης μέλος του NATO), από την πρώτη στιγμή ένταξής της στην ευρωπαϊκή οικογένεια συμπορεύτηκε με τον κύκλο των «Ευρωπαϊστών», επιζητώντας να συμβάλλει και εκείνη με την σειρά της στην συνεχώς εξελισσόμενη ευρωπαϊκή

αμυντική πολιτική, ως συμπλήρωμα του ΝΑΤΟ, με γνώμονα την εγγύηση της εθνικής της ασφάλειας. Έτσι και παρόλο που οι ελληνικές προτεραιότητες όσον αφορά την εξωτερική της ασφάλεια, έχουν διατηρηθεί αξιοσημείωτα σταθερές αν και πολλές φορές «δυσνόητες» από τους ευρωπαϊκούς κύκλους, η φιλόδοξη ευρωπαϊκή πολιτική άμυνας έχει υποστεί αρκετές διακυμάνσεις, δεικνύοντας με αυτό τον τρόπο τις διάφορες φάσεις διακύμανσης της ανάπτυξής της. Μ' αποτέλεσμα οι προσδοκίες της Ελλάδας από την ΕΠΑΑ σε σχέση με το προσδοκώμενο της πλήρους ασφάλειας της χώρας να έχουν υποστεί αντίστοιχες ταλαντεύσεις, με περιόδους θετικών μηνυμάτων να διαδέχονται περιόδους καθολικών απογοητεύσεων και αντίστροφα. Όπως αναφέρει και ο Morten Keistrup, μνημονεύοντας κυρίως τα μικρά κράτη, όπως είναι η Ελλάδα, τα οποία *«μη διαθέτοντας επαρκείς πόρους ισχύος για να επιδιώξουν κυρίαρχες πολιτικές»* εντός της Ε.Ε., δεν διαθέτουν την κατάλληλη δυναμική προκειμένου να προβάλλουν τις προτεραιότητές τους σε θέματα εθνικής τους ασφάλειας στο επίπεδο της ΕΠΑΑ, όσο πίεση και αν αισθάνονται από το ευρύτερο περιβάλλον τους (Morten Kelstrup, 1993).

Επιπλέον, στον τομέα του αμυντικού προσανατολισμού των μελών της Ε.Ε., η διεύρυνση των τελευταίων δώδεκα ετών, περιέπλεξε περαιτέρω την κατάσταση, καθώς διεύρυνε το χάσμα ανάμεσα στους «Ευρωπαϊστές», κυρίως τα ιδρυτικά και τα παλιότερα μέλη της Ε.Ε. (προεξάρχουσες Γερμανία, Γαλλία κ.α.) και τους «Ατλαντιστές», κυρίως τα νεότερα μέλη της ΕΕ (προεξάρχουσες Μ. Βρετανία, Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, κ.α.), και αποτελεί ουσιαστικά ένα βασικό σημείο αναφοράς, το οποίο δεν πρέπει ούτε να παραμεληθεί, αλλά ούτε και να υποβιβαστεί η σημασία του.

Κύριος στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί η φύση, ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του "πυλώνα" της Ε.Ε., της ΚΠΑΑ, καθώς και η ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική στον τομέα της ΚΠΑΑ. Επιπλέον, θα εξετασθεί ο βαθμός που η Ε.Ε., μέσω της ΚΠΑΑ, δύναται να αποδειχθεί επαρκής ως προς την ασφάλεια που μπορεί να παρέχει στην Ελλάδα, σε περίπτωση απειλής της τελευταίας από κράτος - μη μέλος της Ε.Ε..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μία προσπάθεια παρουσίασης των κυριότερων θεωρητικών προσεγγίσεων – «Σχολών», που ερευνούν και μελετούν την εξέλιξη της Ε.Ε. σε πρωταγωνιστή της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, καθώς και η αναφορά και ανάλυση κάποιων σημαντικών όρων που συνθέτουν το διεθνές διακρατικό σύστημα, την ασφάλεια των κρατών και τις σχέσεις τους.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΩΝ «ΣΧΟΛΩΝ» ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.

1. Ρεαλισμός και Φιλελευθερισμός

Κύρια αρχή της ρεαλιστικής «Σχολής» των διεθνών σχέσεων είναι ότι τα κράτη δρουν υπό την σκιά της αναρχίας (η έννοια της αναρχίας χρησιμοποιείται από τους ρεαλιστές για να τονίσουν ότι ως επί το πλείστο το διεθνές φάσμα διακρίνεται από την έλλειψη μίας δυναμικής κεντρικής εξουσίας), κάτι που επιφέρει ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα την ανυπαρξία ασφάλειας για τα κράτη σε παγκόσμιο επίπεδο και αφεύκτως να υπάρχει έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών, τόσο σε επίπεδο ισχύος όσο και σε επίπεδο ασφάλειας (M. Karns και K. Mingst, 2004). Ως βασική έννοια του ρεαλισμού αναδεικνύεται η κατανομή ισχύος και η υπεράσπιση των συμφερόντων των κρατών. Τα κράτη συνυπάρχουν σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα και οφείλουν να βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις για να διαχειριστούν την ανασφάλειά τους, μέσω της ισορροπίας της ισχύος τους και της αποτροπής ενίοτε των εχθρικών συνθηκών που επικρατούν κάθε φορά. Ο σκληρός ανταγωνισμός ωθεί τα κράτη στην συνεχιζόμενη ενίσχυση των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων, ώστε να μπορούν ανά πάσα στιγμή να αντιμετωπίσουν τους ανταγωνιστές τους σε περίπτωση πολέμου.

Οι ρεαλιστές θεωρούν ότι αυτό που καθορίζει την εξωτερική πολιτική των κρατών (ως κύριους δρώντες του διεθνούς συστήματος) είναι το συμφέρον σε πραγματικούς χρόνους και πραγματικές διαστάσεις και όχι ηθικοί ή ιδεολογικοί παράγοντες. Ως κύριος σκοπός των κρατών εμφανίζεται να είναι η διατήρηση ή η

βελτίωση της θέσης τους στο διεθνές συστημικό περιβάλλον, σε σχέση πάντα με τους άλλους «παίκτες» - κράτη. Όταν ένα κράτος αισθάνεται ότι απειλείται, μπορεί να καταφύγει ακόμη και στον πόλεμο για την διαφύλαξη των συμφερόντων του.

Οι διεθνείς οργανισμοί για τους ρεαλιστές κατά βάση αποτελούν επιμέρους κομμάτι των θεσμοποιημένων σχέσεων μεταξύ των κρατών και των κυβερνήσεων (C. Archer, 2001). Οι διεθνείς οργανισμοί μπορούν να αυξήσουν ή να μειώσουν την ισχύ των κρατών, αλλά σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να επηρεάσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της διεθνούς σκακιέρας του συστήματος και αυτό επειδή μολονότι αντανακλούν την βασική κατανομή της ισχύος των κρατών, αυτό δεν είναι τίποτε άλλο από το αυτούσιο άθροισμα της ισχύος των κρατών που αποτελούν μέλη αυτών των οργανισμών. Όπως αναφέρει και ο Mearsheimer: *«τα πιο ισχυρά κράτη του συστήματος δημιουργούν και διαμορφώνουν θεσμούς, έτσι ώστε να μπορούν να διατηρούν το μερίδιό τους στην παγκόσμια ισχύ, ή ακόμη να το επαυξάνουν»* (John Mearsheimer, 1994/ 1995, σελ. 13). Ο Posen, βασιζόμενος στην κρατούσα αρχή ότι τα κράτη - μέλη μεγιστοποιούν την ασφάλειά τους, επεξηγεί ότι η ανάπτυξη της ΕΠΑΑ δεν μπορεί να προσφέρει μία δυνατή μορφή ισορροπίας σε ζητήματα ισχύος των κρατών – μελών (T. Dunn και B.C. Schmidt, 2007).

Ο φιλελευθερισμός, αναδεικνύεται σε μία ορθολογιστική προσέγγιση απέναντι στη ρεαλιστική Σχολή, αντιπαραβάλλοντας κόντρα στο άναρχο διεθνές περιβάλλον τις αξίες της τάξης, της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ανοχής στις διεθνείς σχέσεις. Η φιλελεύθερη θεωρία δέχεται ότι η ανθρώπινη φύση περικλείεται πρωτίστως από καλοσύνη και πως ο άνθρωπος ως έλλογο ον διαθέτει την ικανότητα βελτίωσης των ηθικών και υλικών συνθηκών ύπαρξής του. Η αδικία, η επιθετικότητα και ο πόλεμος προσδιορίζονται ως παράγωγα ανεπαρκών ή διαβρωμένων κοινωνικών θεσμών, καθώς και παρεξηγήσεων μεταξύ ηγετών. Σε καμία περίπτωση όμως δεν παρουσιάζονται ως αναπόφευκτα και δύνανται να εξαλειφθούν μέσω της συλλογικής ή της πολυμερούς δράσης και της ταυτόχρονης ανασυγκρότησης των θεσμών. Η επέκταση της ανθρώπινης ελευθερίας, κατά τους φιλελεύθερους, μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημοκρατίας και του σεβασμού των κανόνων της ελεύθερης αγοράς (M. Karns and K. Mingst, 2004).

Ο Mérand διαπιστώνει ότι παρόλο που η θέση των φιλελευθέρων είναι ότι τα κράτη οφείλουν να μην ξεχνούν το συμφέρον τους, μερικές φορές συνειδητοποιούν ότι ποικιλόμορφες πολυμερείς ρυθμίσεις επιτρέπουν να ξεπεράσουν τα προβλήματα συντονισμού που εμφανίζονται και να συνδράμουν συλλογικά έτσι ώστε να επιτύχουν τους ιδιοτελείς στόχους τους (F. Mérand, 2008). Στην λογική αυτή κατανόηση πως τα κράτη που αποτελούν μέλη του NATO δεν θα προσπαθήσουν να το περιθωριοποιήσουν, σκεφτόμενα μόνο ορθολογιστικά, καθώς αυτός ο οργανισμός τους διασφαλίζει ασφάλεια και συνεπώς εκείνα με την σειρά τους μπορούν να επικεντρωθούν στους βασικούς τους στόχους που είναι τα οικονομικά τους ζητήματα.

2. Νεορεαλισμός, Νεοφιλελευθερισμός και Κονστρουκτιβισμός

Ο νεορεαλισμός υποστηρίζει ότι για να κατανοηθεί η ΕΠΑΑ θα πρέπει πρωτίστως να μελετηθεί η μεταβαλλόμενη φύση της ισορροπίας ισχύος και πως αυτή επηρεάζει την διαπραγματευτική διαδικασία σε επίπεδο Ε.Ε. και NATO, κάνοντας τα κράτη – μέλη πάνω από όλα να αναζητούν ιδιοτελή κέρδη (G. Bono, 2002).

Κατά τους νεορεαλιστές ο τρόπος με τον οποίο η ισχύς, ως έννοια διαμορφώνει την συμπεριφορά των κρατών, επιβάλλει την τάξη στη διεθνή πολιτική, είτε μέσω της διαμόρφωσης της ισορροπίας της ισχύος, είτε μέσω της ιεράρχησης των σχέσεων μεταξύ των κρατών με άνιση ισχύ, και εξαρτάται βασικά και πιο πολύ από την δομή του συστήματος και λιγότερο από τις δράσεις των κρατών και ακόμη πιο λίγο από τους διεθνείς θεσμούς.

Η νεορεαλιστική προσέγγιση αποδέχεται τους θεσμούς και τα σχήματα συνεργασίας όταν υπάρχει ισχυρό κοινό συμφέρον ανάμεσα στα κράτη. Με βάση αυτή την λογική ουσιαστικά οι θεσμοί, καθίστανται εργαλεία του κράτους και το βοηθούν στην έξωθεν προβολή της εξουσίας που διαθέτει (R. Jervis, 1999). Ο νεορεαλισμός δίνει μεγάλη έμφαση στα προβλήματα που προκύπτουν από τις συνεργασίες των κρατών σε κατάσταση αναρχίας (μιας και για αυτήν την «Σχολή» η αναρχία αποτελεί πρωτογενές θεώρημα της σκέψης της) και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι διεθνείς οργανισμοί δεν ασκούν μεγάλη επιρροή στην συμπεριφορά των κρατών, ειδικά των αποκαλούμενων «μεγάλων δυνάμεων» (J.

Mearsheime, 1995). Παρόλα αυτά, επειδή η Ε.Ε. αναδείχθηκε σε σημαντικό παράγοντα στην αρχιτεκτονική ασφάλειας της Ευρώπης, οι νεορεαλιστές οφείλουν να λάβουν σοβαρά υπόψη αυτή του είδους την συνεργασία (J. Grieco, 1997).

Ο νεοφιλελευθερισμός παρόλο που είναι εξέλιξη του φιλελευθερισμού, περιέχει παραδοχές της ρεαλιστικής σχολής. Αναγνωρίζει τον πρωταγωνιστικό ρόλο των κρατών στο διεθνές σύστημα, το οποίο εκ φύσεως παρουσιάζεται ως άναρχο (Lamy, 2007). Και οι δυο θεωρίες αμφότερες συγκλίνουν στο ότι η επιθυμία για επιβίωση αποτελεί το βασικό κίνητρο για τη δράση των κρατών, τα οποία αναζητούν μέσω της επίτευξης των στόχων τους, μεγαλύτερη απόδοση των συμφερόντων τους (R. Rosencrance, 1998 και I. Manners, 2002). Ο νεοφιλελευθερισμός πρεσβεύει ότι τα κράτη έχουν αμοιβαία συμφέροντα και μόνο κέρδος για όλους μπορεί να βγει από μία συνεργασία.

Οι οπαδοί αυτής της σχολής του νεοφιλελευθερισμού κατανοούν την ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας ως προϊόν επιρροής των διεθνών θεσμών στις εξωτερικές πολιτικές των εταίρων της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ. Ο Keohane, υποστηρικτής της συγκεκριμένης σχολής, ασπάζεται την άποψη των νεορεαλιστών πως η αναρχία είναι απαραίτητο στοιχείο του διεθνούς συστήματος και ότι τα κράτη μπορούν να θεωρηθούν παίκτες που δρουν ορθολογιστικά ο καθένας για το δικό του συμφέρον (Lamy, 2007).

Ο κονστρουκτιβισμός δίδει έμφαση στον ρόλο των ιδεών, του διαλόγου και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης σε σχέση πάντα με την διαμόρφωση των επικαλούμενων συμφερόντων (D. Chrysochoou *et al.*, 2003). Συγκεκριμένα, μελετά πως οι ιδέες καθορίζουν και μπορούν να αλλάξουν την οργάνωση της διεθνούς πολιτικής, διαμορφώνοντας την ταυτότητα και τα συμφέροντα των κρατών και προσδιορίζοντας τι μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη δράση (M. Barnett *et al.*, 2007). Ο Γ. Βοσκόπουλος αναφέρει ότι «οι κονστρουκτιβιστές αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στα πεδία διαμόρφωσης προτιμήσεων και στη διαδικασία λήψης και υλοποίησης αποφάσεων» (Γ. Βοσκόπουλος, 2012).

Κατά συνέπεια ο κονστρουκτιβισμός μελετά την επίδραση των ιδεών και των ταυτοτήτων στην διαμόρφωση της ευρωπαϊκής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Ο κονστρουκτιβισμός υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη της ΕΠΑΑ επηρεάζεται όχι μόνο από τις δυναμικές ή τα θεσμικά συμφέροντα, αλλά και από την διαφορετική κατανόηση που διαθέτει το κάθε κράτος σχετικά με τον απώτερο

σκοπό της αμυντικής πολιτικής. Εάν οι ιδέες αποτελούν το συστατικό της ταυτότητας των συνεργασιών, τότε η παρουσία μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας ασφάλειας πρέπει να βασίζεται σε ένα κοινό σύνολο κανόνων που θα σχετίζονται και θα προσδιορίζουν αυτή την ταυτότητα, που είναι ευρέως γνωστή ως «στρατηγική κουλτούρα».

Η θεωρία της στρατηγικής κουλτούρας πρωτοεμφανίστηκε στη δεκαετία 1970 από τον J. Snyder που εφάρμοσε τον όρο για να εξηγήσει διαφορές μεταξύ σοβιετικής και αμερικανικής στρατηγικής σε πυρηνικά ζητήματα. Αργότερα ο I.A. Johnston προσδιόρισε τρεις γενιές στη μελέτη της στρατηγικής κουλτούρας. Η πρώτη γενιά εκπροσωπείται από τον J. Snyder που υποστήριζε ότι μια σειρά μεταβλητών, όπως η ιστορική εμπειρία, η πολιτική κουλτούρα καθώς και η γεωγραφία θέτουν περιορισμούς στην επιλογή στρατηγικής, προσφέροντας μία ποιοτικά διαφορετική προσέγγιση. Οι μελετητές της δεύτερης γενιάς επικεντρώθηκαν στο πως η κουλτούρα, ως ανεξάρτητη μεταβλητή, νομιμοποιεί στρατηγικά δόγματα, εστιάζοντας στο τι πραγματικά υποστηρίζουν οι διαμορφωτές πολιτικής και τι τελικά πράττουν. Η τρίτη γενιά, με κύριο εκπρόσωπό της, τον I.A. Johnston, άσκησε έντονη κριτική στην αποτυχία των προηγούμενων να απομονώσουν την κουλτούρα ως μεταβλητή. Ο I.A. Johnston προσπαθεί να διαχωρίσει την συμπεριφορά από την κουλτούρα, ωστόσο η προσέγγιση του δεν ήταν επιτυχής, αφού δέχτηκε κριτική ότι η συμπεριφορά αποτελεί συστατικό στοιχείο της κουλτούρας και συνεπώς δεν μπορεί να μελετηθεί χωριστά (C.S. Gray, 1999). Ως εκ τούτου, η αναζήτηση των κονστρουκτιβιστών εδράζεται στο κατά πόσο και σε ποιο βαθμό είναι υπό διαμόρφωση η ευρωπαϊκή στρατηγική κουλτούρα (T. Forsberg, 2007).

3. Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση

Οι θεωρίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ξεκίνησαν ως ένα κομμάτι των Διεθνών Σχέσεων (Christiansen, Th., 2007). Ξεκινώντας από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα Χάλυβα (ΕΚΑΧ) που ιδρύθηκε το 1952 με τη Συνθήκη του Παρισιού (Π. Κ. Ιωακειμίδης, 1994), μέχρι την ανάδυση και την εδραίωση του Γκωλικού - διακυβερνητικού προτύπου μετά το 1966, όπου και η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση άρχισε να μπαίνει σε σταθερή τροχιά (Ηφαιστος, 2003 και

Βοσκόπουλος, 2008), το όραμα μία κοινής Ευρώπης πέρασε δια πυρός και σιδήρου. Κατά τις δεκαετίες 1980 - 1990, οι θεωρίες της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης γνώρισαν ιδιαίτερη άνθηση, παρ όλο που στο πεδίο των Διεθνών Σχέσεων η αντιπαράθεση μεταξύ νεορεαλιστών και νεοφιλελευθεριστών ήταν ιδιαίτερη έντονη. Εντούτοις, το ευρωπαϊκό οικοδόμημα δεν φάνηκε να πτοείται.

Κατά βάση πάντως οι θεωρίες αυτές εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο των θεωριών του νεοφιλελευθερισμού. Συχνά πάντως τα όρια μεταξύ των διαφόρων θεωρήσεων είναι ιδιαίτερα δυσδιάκριτα, καθώς άλλοτε είτε επιχειρούν την σύζευξη ρεαλιστικών και φιλελεύθερων αρχών και απόψεων, είτε ξεκινούν από ρεαλιστικές βάσεις (όπως π.χ. ο νεοφιλελευθερισμός), ενσωματώνοντας ωστόσο τουλάχιστον σε διακηρυκτικό επίπεδο, ιδεαλιστικές και φιλελεύθερες υποθέσεις, καθώς βασίζονται στις κύριες αρχές του, όπως αυτήν της αλληλεξάρτησης, των διεθνών θεσμών ως μέσων περιορισμού συγκρούσεων, της διακρατικής ανάπτυξης και συνεργασίας μεταξύ των κρατών και όποιων άλλων μορφών υπέρβασης της κρατικής κυριαρχίας.

ΑΝΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΣΕ ΝΟΜΙΚΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΚΟΜΒΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΟΠΩΣ: ΚΡΑΤΟΣ, ΙΣΧΥΣ, ΔΙΚΑΙΟ, ΑΜΥΝΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ, ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.

Μετά τον 16ο αιώνα (1648), η πιο ολοκληρωμένη οντότητα σε επίπεδο τόσο κοινωνικής, όσο και πολιτικοοικονομικής αλλά και στρατιωτικής οργάνωσης εμφανίζεται να είναι το **κράτος** (βάσει του Διεθνούς Δικαίου, το κράτος είναι ο πρωτογενής θεσμός του διεθνούς δικαίου). Τα στοιχεία του κράτους είναι: η εδαφική του επικράτεια μέσα στην οποία βρίσκεται εγκατεστημένος ο λαός και στον οποίο ασκούνται κατά κανόνα οι εξουσίες του κράτους (Ρούκουνας, 1980, σελ 12 - 16).

Στην σημερινή εποχή, τα κράτη θεωρούνται ολοκληρωμένα ως υποκείμενα δικαίου και πάνω σε αυτά στηρίζονται και οι αρχές της κυρίαρχης ισότητας, του απαραβίαστου των συνόρων και της μη παρέμβασης στα εσωτερικά τους, σύμφωνα και με τον καταστατικό χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ, 1945). Τα κράτη παίζουν τεράστιο ρόλο στον τρόπο με τον οποίο λαμβάνουν χώρα τα διάφορα πολιτικά «παιχνίδια» στη διεθνή σκακίερα (Οι μη κρατικοί

δρώντες, όπως διεθνείς οργανισμοί, εταιρείες, ΜΚΟ, φυσικά πρόσωπα, κ.ά.) δεν έχουν την δυνατότητα να ανταγωνιστούν ή να ξεπεράσουν τις μεγάλες δυνάμεις. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι η θνησιμότητα των κρατών είναι εξαιρετικά μικρή, σε σχέση με εκείνη των μη κρατικών παραγόντων. Ο ρόλος των λοιπών παραγόντων έχει εισαχθεί από πολλά ρεύματα και κυρίως στο πλαίσιο του πλουραλισμού (Waltz, 2011, σελ 210).

Ο Martin Wight υποστηρίζει ότι *«δεν μπορεί να μιλά κανείς για διεθνείς σχέσεις πριν από την εμφάνιση του κυρίαρχου κράτους»* (Wight, 2011) Ο Bull από την πλευρά του αναγνωρίζει, ως *«αφετηρία των διεθνών σχέσεων»* την ύπαρξη των κρατών, των ανεξάρτητων αυτών πολιτικών οντοτήτων που διεκδικούν την κυριαρχία τους τόσο σε επίπεδο εσωτερικής, όσο και σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής (Bull, 2000, σελ 45).

Οι αλληλεπιδράσεις που δημιουργούνται ανάμεσα στα κράτη, άλλοτε με την μορφή συνεργασίας, άλλοτε με την μορφή σύγκρουσης, άλλοτε με την μορφή ουδετερότητας και ενίοτε και κατά περίπτωση με τη μορφή αδιαφορίας, έχουν ως απώτερο στόχο οι πράξεις του κάθε κράτους να είναι ένας υπολογίσιμος - μετρήσιμος παράγοντας, στην όποια συμπεριφορά θα μπορούσαν να έχουν τα υπόλοιπα κράτη. Οι όποιες αυτές αλληλεπιδράσεις σε κάθε περίπτωση συνιστούν έναν μοναδικό μηχανισμό που ονομάζεται διεθνές σύστημα ασφαλείας (Bull, 2011), βασικά χαρακτηριστικά του οποίου είναι από την μία πλευρά η αναρχία και από την άλλη ο ανταγωνισμός.

Η **ισχύς** (Γ. Βοσκόπουλος, 2012, σελ 263 – 273) ουσιαστικά αποτελεί ένα πολύ χρήσιμο και βασικό εργαλείο που έχουν στην κατοχή τους τα κράτη, καθώς και δεδομένου του ότι στο διεθνές σύστημα, η πολιτική έχει να κάνει με ανισότητες αφού οι μεγάλες παίκτες είναι οι μεγάλες δυνάμεις – χώρες, οι οποίες σχεδόν ποτέ δεν είναι ευχαριστημένες με την δύναμή τους και πάντα προσπαθούν να την αυξήσουν, και *«...επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν το μερίδιό τους επί της παγκόσμιας ισχύος...»* (Mearsheimer, 2011, σελ 77, 81, 87 - 89). Η έννοια της ισχύος, όπως διαμορφώνεται στις διεθνείς σχέσεις ως ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό των κρατών, δεν μπορεί να προσδιοριστεί και να υπολογιστεί με μετρήσιμο τρόπο, όπως πολύ σωστά τονίζει και ο Joseph Nye: *«...η ισχύς, σαν την αγάπη, είναι ευκολότερο να τη βιώσεις παρά να την ορίσεις ή να τη μετρήσεις»* (Nye, 2004, σελ 1). Αυτή η δυσκολία υπολογισμού με μετρήσιμο τρόπο της ισχύος

ουσιαστικά οφείλεται στο ότι πρόκειται για μία έννοια καθαρά πολυδιάστατη και στο ότι ουσιαστικά είναι πολλοί εκείνοι οι συντελεστές, τόσο ποσοτικοί, όσο και ποιοτικοί που καθορίζουν την έννοια της ισχύος.

Αυτό πάντως που γίνεται σαφές είναι ότι το παιχνίδι στις διεθνείς σχέσεις δεν παίζεται ποτέ επί «ίσοις όροις» και ότι τα μικρότερα κράτη με την λιγότερη δύναμη δεν μπορούν να κάνουν κάτι για να καταστούν και αυτοί ισχυροί παίκτες και να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν «face to face» τους διπλωματικούς τους και όχι μόνο αντιπάλους.

Το **δίκαιο** ως νομική έννοια στο διεθνές δίκαιο και στις διεθνείς σχέσεις και ως απόρροια κυρίως της ισχύος των κρατών «...λογαριάζεται όταν υπάρχει ίση δύναμη για την επιβολή του, και όταν αυτό δε συμβαίνει, οι δυνατοί κάνουν όσα τους επιτρέπει η δύναμή τους και οι αδύναμοι υποχωρούν και αποδέχονται την αδυναμία τους» (Θουκυδίδης, 2003, σελ 74).

Το **εθνικό συμφέρον** αποτελεί ως έννοια μία από τις πιο θεμελιώδεις – βασικές στις διεθνείς σχέσεις αλλά και από τις πλέον αντιφατικές. Για πρώτη φορά εμφανίζεται με την σημερινή του έννοια κατά την περίοδο των Ναπολεόντειων πολέμων. Μέχρι τότε το εθνικό συμφέρον συνταυτιζόταν με τα συμφέροντα του εκάστοτε ηγεμόνα και των αυλικών του και των ανθρώπων που αποτελούσαν την λεγόμενη «άρχουσα τάξη». Ουσιαστικά οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι συνέβαλαν στο να συνδεθεί για πρώτη φορά στην ιστορία του ανθρώπινου γένους το εθνικό συμφέρον με το συμφέρον των μαζών και του λαού (Ήφαιστος, 1987, σελ 97). Η ισχυροποίηση της έννοιας του έθνους - κράτους και ο ταυτόχρονος συσχετισμός αυτής με το εθνικό συμφέρον, γίνεται ο κύριος μοχλός της εξωτερικής πολιτικής των κρατών.

Λαμβάνοντας κανείς υπόψη και την άναρχη φύση του διεθνούς συστήματος, αντιλαμβάνεται εύκολα το πόσο σημαντική είναι η έννοια του εθνικού συμφέροντος. Η θεωρία που απορρέει από την ρεαλιστική σχολή προσδίδει μία μεγάλη αντιφατικότητα στην έννοια του εθνικού συμφέροντος, κάτι που σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε ότι εντοπίζεται σε όλες τις θεωρητικές σχολές. Έτσι, και ενώ το εθνικό συμφέρον μπορεί να οριστεί από μία σειρά συγκεκριμένων κριτηρίων, όπως είναι η εδαφική ακεραιότητα, η οικονομική ευημερία ή η εθνική αξιοπρέπεια (Μελακοπίδης, 1998, σελ 179), που το καθιστά ως έννοια ευρέως αποδεκτή, η ιεράρχηση που δίνεται σε όλα τα κριτήρια ξεχωριστά κάνουν την ίδια

ακριβώς έννοια να παρουσιάζεται ως αντιφατική με διαφορετικές πολιτικές συνιστώσες και ορισμένες φορές εκ διαμέτρου αντίθετες μεταξύ τους. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι η έννοια του εθνικού συμφέροντος ανέκαθεν αποτελούσε στην διεθνή βιβλιογραφία ένα ζήτημα αγαπητό μεν, αλλά με πολλές αντικρούσεις και αψιμαχίες, με αποτέλεσμα τον διχασμό των μελετητών.

Σύμφωνα λοιπόν με κάποιους εξ αυτών, το εθνικό συμφέρον να μεν αποτελεί μία αντικειμενική πραγματικότητα, η οποία καθορίζει σε μέγιστο βαθμό την εξωτερική πολιτική ενός κράτους, ενώ την ίδια στιγμή σύμφωνα με κάποιους άλλους η αντικειμενικότητα της έννοιας του εθνικού συμφέροντος δεν καθίσταται τόσο ισχυρή, ώστε να μπορεί να καθορίζει και την όποια επιλεγόμενη εξωτερική του δράση. Πιθανόν η όποια αδυναμία να σχηματισθεί η αντικειμενικότητα του εθνικού συμφέροντος να οφείλεται στην αδυναμία αυτό - καθορισμού του ίδιου του ενδοκρατικού συστήματος.

Το εθνικό συμφέρον ταυτίζεται και συμπορεύεται με το δημόσιο συμφέρον, καθώς και τα δύο αποτελούν προϊόντα του ίδιου μηχανισμού με μόνη διαφορά ότι οι πτυχές της έννοιας του δημοσίου συμφέροντος αφορούν ευρύτερο πλαίσιο δράσης, ενώ το εθνικό συμφέρον «καθλώνεται» σε έναν αυτοπεριορισμό, μόνο σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής και διεθνών σχέσεων.

Σε ότι αφορά τις έννοιες της «**άμυνας**» και της «**ασφάλειας**», θα πρέπει να τονίσουμε πως και οι δυο κατέχουν πολύ σημαντικό ρόλο στις διεθνείς, διακρατικές σχέσεις. Η ασφάλεια, ως εννοιολογικός όρος, καλύπτει όλους εκείνους τους παράγοντες, σταθερούς ή μεταβλητούς, οι οποίοι ως στόχο έχουν την διασφάλιση και προστασία ενός κράτους ή αν πρόκειται για συμμαχία – συνεργασία, την προστασία περισσότερων του ενός κρατών από κάθε διακρατικό ή οποιασδήποτε μορφής κίνδυνο και απειλή. Σύμφωνα με την ρεαλιστική θεωρητική σχολή, η ασφάλεια ενός κράτους είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ισχύ που αυτό διαθέτει και τον τρόπο με τον οποίο αποφασίζει να εξωτερικεύσει-προβάλει αυτή του την ισχύ. Κατά την διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, στο δυτικοευρωπαϊκό και ευρύτερο ατλαντικό χώρο, η ασφάλεια ενός κράτους ήταν μία έννοια άρρηκτα συνδεδεμένη με την εδαφική του ακεραιότητα, την πολιτική του κυριαρχία σε διεθνές επίπεδο, την δύναμή του στην διεξαγωγή εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών, τόσο σε εσωτερικό περιβάλλον όσο και σε εξωτερικό,

την εσωτερική του πολιτική σταθερότητα και τη διακρατική σταθερότητα του στην ευρύτερη περιφερειακή κλίμακα που ανήκε το συγκεκριμένο κράτος.

Δεδομένου και της αλληλεξάρτησης που επικρατεί ανάμεσα στα κράτη και όπου «...αλληλεξάρτηση ορίζοντας την απλά σημαίνει αμοιβαία εξάρτηση. Η αλληλεξάρτηση στην παγκόσμια πολιτική περιγράφει καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από αμοιβαίες συνέπειες (effects) μεταξύ κρατών ή μεταξύ παραγόντων σε διάφορες χώρες. Οι συνέπειες αυτές είναι συχνά το αποτέλεσμα διεθνών ανταλλαγών, διακίνησης χρημάτων, αγαθών, ατόμων και μηνυμάτων πέρα από τα εθνικά όρια. Το σύνολο των επαφών σημαίνουν διασύνδεση, αλλά όχι απαραίτητα και αλληλεξάρτηση» (Κουσκουβέλης, 2010, σελ 449), που επικρατεί στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον και την παγκοσμιότητα των προβλημάτων που ταλανίζουν έθνη, κράτη και λαούς. Η ασφάλεια ενός κράτους σχετίζεται άμεσα με την σταθερότητα όχι μόνο ολόκληρου του διεθνούς συστήματος, αλλά και του όποιου περιφερειακού υποσυστήματος, στο οποίο αυτό ανήκει.

Η άμυνα από την άλλη πλευρά αποτελεί ένα κομμάτι ενός πιο σύνθετου πλαισίου παραγόντων, καθώς πέρα από τους καθαρά στρατιωτικούς, υπάρχουν και οι συναφείς με την κοινωνική και πολιτική υποδομή ενός κράτους (Π. Ήφαιστος και Χ. Τσαρδανίδης, 1992, σελ 29 – 30). Κατά τον Ιωάννη Κρατερό, με τον όρο «άμυνα» νοείται το σύνολο όλων εκείνων των στοιχείων που επιτρέπουν την αντιμετώπιση μιας ένοπλης εξωτερικής απειλής, ενώ ως «κοινή άμυνα» ορίζεται η εξέλιξη μιας κοινής πολιτικής άμυνας, στο νομικό καθεστώς της συλλογικής ασφάλειας, όπου για παράδειγμα η προσβολή ενός κράτους - μέλους της Ε.Ε., θα σημαίνει και ταυτόχρονη προσβολή όλων των λοιπών κρατών – μελών της (Ι. Κρατερός, 1999, σελ 59).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΠΤΟΝΤΑΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η νέα εποχή πραγμάτων που δημιουργήθηκε μετά τη διάλυση του διπολισμού και την αλλαγή στάσης στις σχέσεις Η.Π.Α. και πρώην ΕΣΣΔ από την πλευρά και των δύο υπερδυνάμεων, αποτέλεσε την απαρχή για μία σειρά από γεωπολιτικές αλλαγές, αλλά και μία ταυτόχρονη διαφοροποίηση των στρατηγικών σκοπών των κρατών σε παγκόσμιο επίπεδο.

Εντούτοις, οι συγκρούσεις σε περιφερειακό επίπεδο δεν έχουν σταματήσει και αυτό ως απόρροια όλων αυτών των αλλαγών που επακολούθησαν το τέρμα του «ψυχρού πολέμου». Φαίνεται, τρόπο τινά να άνοιξαν «οι ασκοί του Αιόλου» σε περιοχές, όπως τα Βαλκάνια, η Μέση Ανατολή και ο Καύκασος, οι οποίες πάντοτε χαρακτηρίζονταν από μία αστάθεια, αλλά με το γεωπολιτικό σκηνικό που δημιουργήθηκε οι περιφερειακές συγκρούσεις φάνηκε να αυξάνονται. Μ' αποτέλεσμα το στρατηγικό και γεωπολιτικό περιβάλλον να εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από έντονη πολυπλοκότητα και να αποτελεί εστία κινδύνων σε πολλές περιοχές στον πλανήτη.

Μολονότι η απειλή ενός τρίτου παγκοσμίου πολέμου δεν φαίνεται να είναι σοβαρή τουλάχιστον με βάση τις παρούσες συνθήκες, εντούτοις οι διάφορες εντάσεις τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και η ανασφάλεια που υπάρχει εξαιτίας των οικονομικών και περιβαλλοντικών διαφορών (π.χ. διαχείριση υδάτινων πόρων), συμβάλλουν κατά πολύ σε μία γενικευμένη αστάθεια σε επίπεδο διεθνούς συστήματος ασφαλείας.

Η αύξηση της στρατιωτικής δύναμης διαφόρων ομάδων, κυρίως παραστρατιωτικών σε περιοχές, όπως η νοτιοανατολική Ασία και ο Περσικός Κόλπος, αποτελούν σίγουρα μία μόνιμη βάση προβλημάτων για την διεθνή κοινότητα. Οι διαφορές που υπάρχουν σε επίπεδο μειονοτήτων, ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός σε συνδυασμό με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα, το παράνομο εμπόριο όπλων, η απειλή χρήσης πυρηνικών όπλων, οι μαζικές μετακινήσεις προσφύγων και η τρομοκρατία συνιστούν σήμερα μία πρόκληση, αλλά ταυτόχρονα και έναν «πνοκέφαλο» για την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

Η χώρα μας, ως μία χώρα ευρωπαϊκή, μεσογειακή και βαλκανική, δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να μείνει αμέτοχη και ανεπηρέαστη από την

ταραγμένη κατάσταση που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην ευρύτερη νοτιοανατολική Ευρώπη. Παρόλο αυτά και παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε ως χώρα και ως έθνος, βρισκόμαστε σε σαφώς πιο πλεονεκτική θέση από τις γειτονικές μας χώρες, σε όλα τα επίπεδα (πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο (όπως προκύπτει από την κατάταξη της χώρας το 2015 στους παγκόσμιους δείκτες: α) Αντίληψης της Διαφθοράς (CPI), β) Βαρόμετρο της Παγκόσμιας Διαφθοράς (GCB), γ) Παγκόσμιος Δείκτης Ανταγωνιστικότητας (GCI), δ) Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας (IEF) και ε) Δείκτης Ευκολίας στο Επιχειρείν (EDB). Μ' αποτέλεσμα η Ελλάδα να παίζει σημαντικό ρόλο στις όποιες μεταρρυθμίσεις (π.χ. οικονομικές) γίνονται στις χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης, αλλά και να συντελεί στον εκδημοκρατισμό κάποιων εξ αυτών. Παράλληλα, συμβάλλει σε εξίσου σημαντικό βαθμό και στη διαμόρφωση ενός πλαισίου ασφάλειας στις προαναφερόμενες χώρες. Εντούτοις, στην περιοχή μας, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως «πυριτιδαποθήκη» της Ευρώπης, οι απειλές δεν φαίνεται να σταματούν, αντίθετα λειτουργούν ως αναδυόμενες πηγές ανασφάλειας των λαών της Μεσογείου.

Η διεθνής κοινότητα καλείται σχεδόν πλέον σε καθημερινή βάση να αντιμετωπίσει υπάρχουσες και πιθανές απειλές από την αβεβαιότητα που υπάρχει σε όλα τα μήκη και πλάτη της υφηλίου, και η Ελλάδα, ως κράτος – μέλος τόσο της Ε.Ε., όσο και του ΝΑΤΟ λειτουργεί ως μία χώρα - προπύργιο της ειρήνης και της σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή. Η χώρα μας καλείται να διαδραματίσει έναν πολύ σημαντικό ρόλο για την διατήρηση των ισορροπιών, μέσα από την συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας (ΕΠΑΑ).

Καθίσταται ως αναγκαίο κάτι τέτοιο μιας και η γεωστρατηγική και η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας σε συνδυασμό με τον εθνικό μας σχεδιασμό, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες για την αντιμετώπιση και αποτροπή των απειλών που αναδύονται στο διεθνές περιβάλλον: πόλεμοι, απειλές που μπορεί να είναι κίνδυνοι όχι μόνο για την ευρύτερη περιοχή στην οποία βρισκόμαστε, αλλά και για τα ίδια τα εθνικά μας σύνορα. Μετά την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οι περιφερειακές απειλές προήλθαν κυρίως από το πρώην σύμφωνο της Βαρσοβίας, την Τουρκία, την Αλβανία και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ). Ειδικότερα και σε ότι αφορά το πρώην σύμφωνο της Βαρσοβίας, έχει πλέον παρέλθει και δεν αποτελεί θέμα ανάδειξης τέτοιων

ζητημάτων, αντίθετα και αναφορικά με τις Τουρκία, Αλβανία και ΠΓΔΜ συνεχίζουν να είναι μία πηγή απειλής για την ευρωπαϊκή ασφάλεια και κυρίως την ασφάλεια της Ελλάδος, παρόλο που οι διαφορές τους σε επίπεδο κουλτούρας, οικονομίας, δημογραφικής σύνθεσης, στρατηγικού σχεδιασμού και γεωγραφικής έκτασης είναι πολλές και τεράστιες (κατά τον Ι. Μάζη η εφαρμογή των συμπερασμάτων της Γεωπολιτικής, καλείται «Γεωστρατηγική», <http://www.geo-mazis.gr>, πρόσβαση 11 - 11 -2016). Όλα αυτά βέβαια οφείλονται και στην γεωπολιτική σημασία της γεωγραφικής θέσης της χώρας μας.

Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΓΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Σταυροδρόμι πολιτισμών, λαών, χωρών, πολιτικών, γλωσσών και ηθών σε μία μεγάλη θαλάσσια περιοχή δεν θα μπορούσε παρά να μην αποτελεί ύψιστης σημασίας η χώρα μας στην παγκόσμια γεωπολιτική σκακιέρα. Στην ευρύτερη περιοχή ήταν η πρώτη χώρα που εντάχθηκε ως κράτος – μέλος τόσο στην Ε.Ε. όσο και στο ΝΑΤΟ, κάτι που επηρέασε και τους γείτονές μας στο να στραφούν στην ίδια κατεύθυνση, παρόλο που βρισκόμαστε σε μία περιοχή εύφλεκτη, γεμάτη από συνεχόμενες συγκρούσεις, ταραχές και όπου από τα τέλη της δεκαετίας του '80 και έπειτα η ρευστότητα στην περιοχή είναι αδιάκοπη και αδιάλειπτη.

Το σίγουρο πάντως είναι ότι η δυσμενής θέση της Ελλάδας δεν οφείλεται μόνο στην γεωγραφική της θέση (τα φιλοπολεμικά Βαλκάνια σε συνάρτηση με την βία που επικρατεί στην Μέση Ανατολή, αποτελούν ένα μείγμα που η μυρωδιά του πολέμου φτάνει μέχρι τα πέρατα της γης), αλλά και στο ότι παρόλο που είναι κράτος – μέλος της Ε.Ε. πάντα δίπλα της νιώθει απειλητική την ανάσα της γειτονικής Τουρκίας, σε ότι αφορά τουλάχιστον την εδαφική της ακεραιότητα.

Ας ρίξουμε μία ματιά στην γεωγραφική διαμόρφωση της Ελλάδας, έτσι ώστε να γίνει απόλυτα κατανοητός ο λόγος για τον οποίο η χώρα μας αποτελούσε, αποτελεί και θα αποτελεί πάντα μία κουκίδα ιδιαίτερης σημασίας στον παγκόσμιο χάρτη. Η χώρα μας συνδυάζει ένα αρκετά σημαντικό ηπειρωτικό μέρος με μία όμως εκτεταμένη ακτογραμμή, με περισσότερα από 3.000 νησιά και βραχονησίδες, και λειτουργεί ως πύλη εισόδου προς την Ευρώπη για σχεδόν όλες τις χώρες της Ασίας και την Αφρικής. Αυτό εξηγεί το πόσο σημαντική και ξεχωριστή είναι η θέση της Ελλάδας. Αυτή η μοναδική θέση της Ελλάδας, καθώς

και ο ενεργειακός δίαυλος (Ι. Παρίσης, 2013) που υπάρχει στα εδάφη μας λόγω του Αιγαίου, των θαλάσσιων γραμμών από και προς τη Μαύρη Θάλασσα και από τη Μέση Ανατολή και προς τη νότια Ευρώπη και τη Βόρεια Αφρική, σε σχέση πάντα με την λοιπή ηπειρωτική χώρα, καθίσταται ένα κρίσιμο σημείο συνάντησης Ηπείρων. Το ηπειρωτικό και νησιωτικό ελληνικό έδαφος, που βρίσκεται σε αυτό το κρίσιμο σημείο συνάντησης των τριών Ηπείρων της Ευρώπης, της Ασίας, της Αφρικής, και μεταξύ της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου, και κατ' επέκταση του Ατλαντικού και Ινδικού Ωκεανού, αποτελεί έναν ενιαίο αμυντικό χώρο, και χαρακτηρίζεται ως παγκόσμιας στρατηγικής αξίας.

Αν πάρουμε για παράδειγμα την νήσο Κρήτη, με τις εκεί εγκατεστημένες αεροναυτικές της βάσεις και την κεντρική της γεωγραφική θέση στην ανατολική Μεσόγειο, έχει τη δυνατότητα να ελέγχει όλες τις θαλάσσιες γραμμές από τα Δαρδανέλια έως τη διώρυγα του Σουέζ, αλλά και όλο τον εναέριο χώρο από τη δυτική Ευρώπη έως τη Μέση Ανατολή, για αυτό και κατά την περίοδο των ταραχών στον Κόλπο αναδείχθηκε η γεωστρατηγική σημασία της Ελλάδας και αναγνωρίστηκε ο ρόλος της ως η μοναδική χώρα που μπορούσε να λειτουργήσει ως πέρασμα προς την Μέση Ανατολή για τις προμήθειες και την διοικητική υποστήριξη που χρειαζόνταν οι συμμαχικές δυνάμεις. Όμως και στην υπόλοιπη ηπειρωτική χώρα, υπάρχουν τοποθεσίες για τις οποίες θα μπορούσαμε να επικαλεστούμε την σημαντικότητά τους, όπως επί παραδείγματι η Θεσσαλονίκη, η οποία έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο κατά την διάρκεια του πολέμου στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (<http://www.geetha.mil.gr/media/pdf-arxeia/kfor/kfor-gr.pdf>, πρόσβαση 11 – 11 – 2016).

Βλέπουμε λοιπόν πως η χώρα είναι υψίστης στρατηγικής σημασίας για την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων προς κάθε κατεύθυνση, όπου υπάρχει κίνδυνος και απειλή στην ευρύτερη περιοχή. Η Ελλάδα ούτως ή άλλως αναπτύσσοντας και στενές σχέσεις τα τελευταία χρόνια με το Ισραήλ κατάφερε να αναδειχθεί σε έναν πόλο ισορροπιών σε ότι αφορά τις τοπικές στρατιωτικές δυνάμεις και παρόλο που κατά καιρούς υπήρξαν περίοδοι όπου η Ελλάδα εμφανιζόταν αντίθετη στο ενδεχόμενο μίας κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής πολιτικής (κατά την διάρκεια κυρίως των κυβερνήσεων ΠΑ.ΣΟ.Κ την δεκαετία του '80), σταδιακά έγινε από τους πιο ένθερμους οπαδούς, μιας και αντιλήφθηκε την ουσιαστικότητα της συμβολής της Ε.Ε. στην εθνική της ασφάλειά.

Σήμερα πάντως, η θέση της Ελλάδας είναι υπέρ της ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όπου θα περιλαμβάνεται και μία πιο ισχυρή ΚΠΑΑ που θα βοηθάει στο γενικότερο σύστημα ασφαλείας (Ιωακειμίδης, 2007, σελ 159). Στους βασικούς και σταθερούς στόχους πλέον της ελληνικής πλευράς στον τομέα της κοινής αμυντικής πολιτικής εντάσσονται η αρχή της «κοινοτικής αλληλεγγύης», η «ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής», αλλά και η διασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας της Ε.Ε., μέσω του προσδιορισμού ενός συστήματος «κοινών εξωτερικών συνόρων».

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η Ελλάδα βρίσκεται γεωγραφικά στην διαχωριστική εκείνη γραμμή μεταξύ Βορρά και Νότου, με «τρωτά» σύνορα λόγω γεωγραφικών ιδιομορφιών (τεράστιο νησιωτικό σύμπλεγμα, έλλειψη στρατηγικού βάθους κτλ) και αποτελεί τόσο διαμετακομιστικό κέντρο, όσο και τελικό προορισμό παράνομων αγαθών (ναρκωτικών, ανθρώπων, κλπ.). Οι υποχρεώσεις της απέναντι στην ασφάλεια και την δημόσια τάξη τόσο σε επίπεδο εσωτερικής ευρυθμίας όσο και έναντι των εταίρων μας είναι συνεχώς αυξανόμενες, με συνεχώς όμως αυξανόμενες και όλες εκείνες τις δυνάμεις που δρουν παράνομα, όπως ομάδες διεθνών τρομοκρατών και ομάδες οργανωμένου εγκλήματος.

Στο μέτωπο της τρομοκρατίας, φαίνεται ότι το κεντρικό δίκτυο της Αλ - Κάιντα έχει δεχθεί σημαντικά πλήγματα. Το σημερινό δίκτυο της Αλ - Κάιντα αποτελεί έναν «χαλαρό συνεταιρισμό» ισλαμικών τρομοκρατικών οργανώσεων, χωρίς σαφή ιεραρχική δομή, που μοιράζονται μια κοινή ή τουλάχιστον συγγενική ιδεολογία και στόχους, και χαρακτηρίζεται από μία περιστασιακή και μάλλον αρκετά περιορισμένη συνεργασία και συντονισμό. Ωστόσο, η αντιμετώπιση της δράσης των «ενδογενών» οργανώσεων αποτελεί μια σημαντική πρόκληση για ορισμένες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Η Ελλάδα παραμένει σε κάθε περίπτωση στόχος χαμηλής πιθανότητας, αλλά όχι και υποχρεωτικά μηδενικής, λόγω ξένων σημαντικότερων στόχων (εντός της επικράτειας μεγάλων - ισχυρών ευρωπαϊκών και μη χωρών).

Σε ότι αφορά το οργανωμένο έγκλημα, η ανάπτυξη των επικοινωνιών και η ευρύτερη επικράτηση της οικονομίας της αγοράς μετά το τέλος του «ψυχρού

πολέμου», οδήγησαν στην εντυπωσιακή αύξηση του όγκου του διεθνούς εμπορίου, των συναλλαγών και των διεθνών (άμεσων) επενδύσεων, καθώς και του αριθμού των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Οι παράγοντες αυτοί, σε συνδυασμό με την ευκολία των διεθνών μετακινήσεων και επικοινωνιών και τη διαπερατότητα των διεθνών συνόρων σε πολλές περιοχές του κόσμου (κάτι που συνέβη και στην πρώην ΕΣΣΔ), ουσιαστικά συνέβαλαν στο να δημιουργηθεί μιας ενιαία παγκόσμια αγορά, για κάθε παράνομο προϊόν και κάθε παράνομη δραστηριότητα και δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για την αλματώδη αύξηση του διεθνικού εγκλήματος (transnational crime), της τρομοκρατίας, του εμπορίου των ναρκωτικών και της διαφθοράς. Σε εθνικό επίπεδο, οι κυβερνήσεις και ο κρατικός μηχανισμός δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι και εξοπλισμένοι για να αντιμετωπίσουν αυτού του τύπου τις απειλές, γνωστές και ως ασύμμετρες απειλές.

Οι υποχρεώσεις και οι ανάγκες της χώρας μας είναι ιδιαίτερα αυξημένες τόσο απέναντι στον τομέα της ασφάλειας όσο και στον τομέα της δημόσιας τάξης, λόγω της Συνθήκης Σένγκεν και άλλων θεσμικών εξελίξεων στο πλαίσιο της Ε.Ε.. Σε κάθε περίπτωση, δημοκρατικές, οικονομικά και τεχνολογικά ανεπτυγμένες κοινωνίες, όπως η δική μας, θα συνεχίσουν να είναι τρωτές απέναντι στη διεθνή τρομοκρατία και στο διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, αλλά και σε φυσικές και τεχνολογικές καταστροφές. Εξάλλου, έχουμε εισέλθει σε μια εποχή όπου η ασφάλεια δεν είναι πλέον ένα καθαρά στρατιωτικό ζήτημα και δεν αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα των υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, δεν είναι ευδιάκριτη η διαφορά μεταξύ εξωτερικών και εσωτερικών απειλών για την εθνική ασφάλεια ενός κράτους.

Η προστασία της εθνικής ασφάλειας απαιτεί πλέον το συντονισμό και τη συνεργασία των υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών με τις λεγόμενες εσωτερικές υπηρεσίες: αστυνομικές δυνάμεις, υπηρεσίες ασφαλείας, μονάδες αντιμετώπισης καταστροφών κ.ά. Αυτή ακριβώς η ανάγκη στενού συντονισμού και συνεργασίας επιβάλλει και την μεταρρύθμιση του εθνικού μηχανισμού εθνικής ασφαλείας. Αυτές οι νέες απειλές απαιτούν συνολική αντιμετώπιση από ένα συνδυασμό κρατικών υπηρεσιών. Σε διεθνές επίπεδο, για την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί μονόδρομο ο υψηλός βαθμός συνεργασίας ανάμεσα σε κυβερνήσεις και τον ιδιωτικό τομέα, ο αυστηρότερος έλεγχος επί του διεθνούς χρηματο - οικονομικού τομέα, η αύξηση

των συνθηκών έκδοσης εγκληματιών και η αποτελεσματικότερη λειτουργία διεθνών αστυνομικών υπηρεσιών (INTERPOL, EUROPOL) και άλλων ειδικευμένων υπηρεσιών.

Η Ελλάδα παραμένει στόχος χαμηλής αλλά όχι και μηδενικής πιθανότητας. Η προσπάθεια αντιμετώπισης των σύγχρονων απειλών ασφαλείας απαιτεί μια καλά σχεδιασμένη, πολυεπίπεδη και πολυμερή στρατηγική από πλευράς της διεθνούς κοινότητας. Καθίσταται, λοιπόν, επιτακτική η ανάγκη αντιμετώπιση των προβλημάτων που αν δεν γεννούν, τουλάχιστον τρέφουν την τρομοκρατία, με μια σύνθετη μέσο - μακροπρόθεσμη πολιτικό - οικονομική στρατηγική, που θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την αντιμετώπιση πολιτικών προβλημάτων. Θα πρέπει να καταστεί, βεβαίως, σαφές ότι ακόμα και αν υπήρχε η απαραίτητη βούληση για τη διάθεση πόρων, σταδιακή απαγκίστρωση και αναδιάταξη συμμαχιών, αυτή η προσέγγιση θα αποφέρει μέσο - μακροπρόθεσμα αποτελέσματα και εν τω μεταξύ είναι απαραίτητα και τα αστυνομικά - κατασταλτικά μέτρα. Και αυτό αποτελεί ένα κρίσιμο ζήτημα σε μια Ευρώπη που αρχίζει να καταλαμβάνεται από τρόπο - υστερία, φοβική αντιμετώπιση της μετανάστευσης και των πολυπληθών μουσουλμανικών κοινοτήτων στο έδαφός της.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙ

Πάντα η γείτονα Τουρκία αποτελεί ένα μείζον θέμα στην αμυντική πολιτική της χώρας μας και στον τρόπο με τον οποίο αυτή παλεύει για τα δικαιώματά της, τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Η άμεση γειτνίαση με την Τουρκία, μας επηρεάζει, καθώς πέρα από την ενταξιακή της προσπάθεια των τελευταίων ετών στην Ε.Ε., είναι μέλος σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς όπως και η Ελλάδα (π.χ. και οι δυο χώρες είναι κράτη – μέλη του ΝΑΤΟ, αν και η Τουρκία κατά καιρούς έχει χρησιμοποιήσει τον ρόλο της στο ΝΑΤΟ προκειμένου να δημιουργήσει εντυπώσεις υπέρ της).

Και για τις δύο χώρες, και ειδικότερα φυσικά για την δική μας πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η Κύπρος, η εδαφική κατοχή μέρους της οποίας απέδειξε δυστυχώς περίτρανα ότι μπορούν να επιτευχθούν εξ αφορμής ενός τόσο δυσάρεστου γεγονότος διάφοροι στόχοι εξωτερικής πολιτικής, αλλά και σε

εσωτερικό επίπεδο η εισβολή της Τουρκίας δημιούργησε μια μόνιμη στρατιωτική και διπλωματική κατάσταση, καθιστώντας την παράλληλα ρυθμιστικό παράγοντα στην πολιτική ζωή της ευρύτερης περιοχής (T. Veremis, 1997: 23 – 32).

Από εκείνη την εποχή της εισβολής τα τουρκικά αιτήματα έναντι της Ελλάδας αυξάνονται και μάλιστα με ανησυχητικούς γοργούς ρυθμούς. Η έννοια της αυτοαξίας σε όρους εδαφικού και πληθυσμιακού μεγέθους, στρατιωτικής και στρατηγικής αξίας αποτέλεσε τον καθοριστικό παράγοντα για την Τουρκία στις σχέσεις της με την Ελλάδα. Ούτε και οι πιο μετριοπαθείς διπλωμάτες της γειτονικής μας Τουρκίας, μπόρεσαν να ξεφύγουν από αυτή την λογική και πάντα έβαζαν την συγκεκριμένη έννοια ως απαράβατο όρο για τις σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδας.

Παρά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, το ζήτημα της Κύπρου αποτέλεσε ήδη από τη δεκαετία 1950 σημείο τριβής στις διμερείς σχέσεις των δύο κρατών. Η τουρκική αντίδραση στον αγώνα των Ελληνοκυπρίων για ανεξαρτησία, ξέσπασε το Σεπτέμβριο 1955 με μια οργανωμένη επίθεση στον ελληνικό πληθυσμό της Κωνσταντινούπολης, καταλήγοντας σε πολυάριθμες απώλειες και εκτεταμένες ζημιές στις ελληνικές ιδιοκτησίες (S. Jr. Vryonis, 2005), κάτι που οδήγησε τους Έλληνες της Πόλης σε μαζική φυγή, με αποκορύφωμα το 1964, όπου έγινε και η επίσημη απέλαση της ελληνικής κοινότητας. Σκοπός της τουρκικής πολιτικής ήταν και πάντα παραμένει η μεταβολή του εδαφικού status quo, που προβλέπεται σε διεθνείς συνθήκες, με κεντρικό άξονα την Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάνης, καθώς και του νομικού καθεστώτος στο θαλάσσιο και εναέριο χώρο που πηγάζει από το διεθνές δίκαιο και ιδιαίτερος το δίκαιο της θάλασσας. Η έναρξη της πολιτικής αυτής οριοθετείται χρονικά από την εμφάνιση των διεκδικήσεων σε βάρος της ελληνικής υφαλοκρηπίδας το 1973 και της αμφισβήτησης της έκτασης του ελληνικού εθνικού εναερίου χώρου το 1975 (Υπουργείο Εξωτερικών, “Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων”, <http://www.mfa.gr/zitimataellinotourkikon-sheseon>, πρόσβαση 18 – 11 - 2016).

Τα τελευταία χρόνια, η δυσχερής οικονομική κατάσταση της Ελλάδας σε συνδυασμό με την αύξηση των εξοπλιστικών δαπανών της Τουρκίας, έχει συνδράμει στο να ενισχυθούν περισσότερο τα διλήμματα ασφαλείας της Ελλάδας, καθώς ο κίνδυνος ανατροπής των ευαίσθητων ισορροπιών ισχύος στην περιοχή είναι πάντα υπαρκτός.

Με το πολιτικό θέμα της Κύπρου να ρίχνει τη σκιά του στις διμερείς σχέσεις των δύο κρατών, τα σημεία τριβής των δύο γειτόνων συνοψίζονται στα εξής κάτωθι (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Ζητήματα Ελληνοτουρκικών Σχέσεων», *Ειδικά Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής*, 2015, <http://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon>, πρόσβαση 18 – 11 - 2015):

- Η Ελληνική κυριαρχία επί αριθμού νήσων, μικρονήσων και βραχονησίδων στο Ανατολικό Αιγαίο.
- Τα Ελληνικά χωρικά ύδατα.
- Ο Ελληνικός εναέριος χώρος και το Ελληνικό FIR.
- Το στρατιωτικό καθεστώς των νήσων του ανατολικού Αιγαίου.
- Η υφαλοκρηπίδα.

Και ας μην ξεχνάμε ότι το ζήτημα με την μουσουλμανική κοινότητα στην Θράκη πάντα λειτουργεί ως «λάδι στην φωτιά» κάθε φορά που υπάρχει ένταση ανάμεσα στις δύο χώρες. Κανείς δεν θα ήθελε να δει μία διάσπαση της Θράκης, αλλά και καμία ηγεσία από την πλευρά της Ελλάδας δεν έχει αντιμετωπίσει μέχρι στιγμής σοβαρά το θέμα, και είναι κάτι το οποίο τρομάζει τους σύγχρονους μελετητές γιατί κανείς αυτή την στιγμή τουλάχιστο δεν δύναται να γνωρίζει πως θα εξελιχθούν οι καταστάσεις σε μία επικείμενη πολεμική σύρραξη με βάση την συγκεκριμένη περιοχή.

ΟΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μια στρατηγική για την ασφάλεια μιας χώρας, πρώτα από όλα είναι εργαλείο και αποτέλεσμα σωστής πολιτικής, το οποίο βασίζεται στις αξίες και στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων της συγκεκριμένης χώρας, αλλά και των απειλών που δέχεται, και κατά βάση τίθενται σκοποί μακροπρόθεσμοι, οι οποίοι θα μπορέσουν να εξυπηρετηθούν μέσα από τις διάφορες πολιτικές που θα ακολουθηθούν για την πραγμάτωση των στρατηγικών εκείνων στόχων.

Όμως το δύσκολο είναι ότι όπως όλες οι στρατηγικές επιλογές έτσι και της χώρας μας εξελίσσονται σε ένα ιδιαίτερα σύνθετο διεθνές περιβάλλον και η εφαρμογή τους γίνεται όλο και πιο δύσκολη (Ι. Παρίσης, 2010, σελ 52 – 53). Η στρατηγική ασφάλειας της Ελλάδας φαίνεται στην Πολιτική Εθνικής Άμυνας (ΠΕΑ),

όπου διατυπώνονται οι κατευθύνσεις του υπουργείου Εθνικής Άμυνας και οι πάγιες αρχές και αξίες που προσδιορίζουν το συγκεκριμένο πλαίσιο δράσης. Η ΠΕΑ, ως τμήμα της Εθνικής Στρατηγικής, (<http://www.ifestos.edu.gr/63GreekStrategy.htm>, πρόσβαση 18 – 11 – 2016) καλείται να υποστηρίξει τα εθνικά συμφέροντα και τους εθνικούς μας σκοπούς, οριοθετώντας τον τρόπο χρησιμοποίησης της εθνικής αμυντικής ισχύος αλλά και τον τρόπο χειρισμού των ευρύτερων αμυντικών θεμάτων. Ως βασικότεροι στόχοι της Πολιτικής Εθνικής Άμυνας της Ελλάδας, είναι οι εξής κάτωθι (Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ*, 2014, σελ 37 και 138):

- Η διατήρηση της εθνικής ακεραιότητας της χώρας, της κυριαρχίας και ισχύος και ως εκ τούτου η υπεράσπιση του χερσαίου, θαλάσσιου και εναέριου εθνικού χώρου και κατ' αυτό τον τρόπο, της εθνικής ασφάλειας.
- Η συμβολή στην υπεράσπιση της κρατικής υπόστασης, της ανεξαρτησίας και της ασφάλειας της Κυπριακής Δημοκρατίας, στο πλαίσιο συνεργασίας των δύο χωρών στον ενιαίο γεωγραφικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.
- Η διαφύλαξη της ειρήνης και της σταθερότητας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, στην Ανατολική Μεσόγειο και στις λοιπές περιοχές ιδιαίτερου ενδιαφέροντος.
- Η προαγωγή κλίματος συνεργασίας, εμπιστοσύνης και προώθηση σχέσεων φιλίας, καλής γειτονίας και συνεργασίας στη ζώνη γεωπολιτικού ενδιαφέροντος μας, ήτοι στην Ευρώπη, την Αδριατική, τα Βαλκάνια, τον Εύξεινο Πόντο, την ανατολική Μεσόγειο, την Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική.
- Η μεγιστοποίηση των πλεονεκτημάτων από τη συμμετοχή στις Συμμαχίες και στα συλλογικά όργανα ασφαλείας (NATO, ΟΗΕ, ΕΕ) για την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων, εκπληρώνοντας παράλληλα τις υποχρεώσεις έναντι της Συμμαχίας.
- Η επίτευξη υψηλού επιχειρησιακού επιπέδου των Ενόπλων Δυνάμεων.
- Η αποστολή αποτρεπτικών μηνυμάτων προς κάθε επιβουλή.
- Η δημιουργία ευνοϊκού κλίματος και προδιάθεσης για την προαγωγή των ελληνικών θέσεων και επιδιώξεων από άλλους, πλέον αρμόδιους προς τούτο κρατικούς φορείς.

- Ο σεβασμός των ηθικών αξιών στη λειτουργία του αμυντικού συστήματος της χώρας. Η ενίσχυση των πολιτών με την συνδρομή των Ενόπλων Δυνάμεων στην αντιμετώπιση συμφορών, μεγάλων καταστροφών και γενικά έκτακτων συνθηκών του πληθυσμού.

Η χώρα μας προσπαθώντας να προστατεύσει και να εξασφαλίσει την επικράτειά της από όλες εκείνες τις απειλές που δέχεται, συμμετέχει ως μέλος σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς, ενώ η πολιτική της διέπεται από τις αρχές του σεβασμού των διεθνών συνόρων, της σταθερότητας, της ειρήνης και ασφάλειας, καθώς και του πλήρους σεβασμού των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων. Όπως αναφέρει και Morgenthau, οι συμμαχίες είναι η πιο σημαντική εκδήλωση της ισορροπίας ισχύος (H, Morgenthau, 1993) και είναι προφανές ότι μία χώρα σαν την Ελλάδα, που δεν είναι υπερδύναμη, ούτε στρατιωτική αλλά ούτε και οικονομική, οφείλει να στηρίζεται, όχι μόνο στην ισχύ της αλλά και στις συμμαχίες που δημιουργεί για να μπορεί να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που δέχεται (εξωτερική ενδυνάμωση). Στο πλαίσιο αυτό η χώρα αναζητά συμμάχους προκείμενου να συνδράμουν στην προστασία των εθνικών της συμφερόντων της και να την «ανακουφίσουν» από τις ανησυχίες ασφάλειας που της προκαλεί ο γεωπολιτικός της περίγυρος.

Η Ελλάδα, είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών, του NATO, της Ε.Ε., της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), με σκοπό τη διατήρηση της εθνικής της ακεραιότητας και τη διαφύλαξη της ειρήνης και της δημοκρατίας μεταξύ των κρατών. Την τελευταία πάντως δεκαπενταετία είναι ιδιαίτερα έντονη η στροφή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας.

Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Το ζήτημα της παράνομης μετανάστευσης απασχολεί παρά πολύ την ελληνική κοινωνία και λειτουργεί ως ένας πολύ δυνατός «πονοκέφαλος» και ένα άλυτο πρόβλημα για όλες τις κυβερνήσεις της χώρας. Ο μεγάλος αριθμός μεταναστών που ειδικά μετά τον πόλεμο στην Συρία και την γενικευμένη αναστάτωση που υπάρχει στην Μέση Ανατολή, καθημερινά αυξάνεται με τις

εισροές να λαμβάνουν δραματικά ποσοστά και να «πνίγουν» τα ελληνικά νησιά, αλλά και να δημιουργούν ασφυκτική κατάσταση και για τους ίδιους τους μετανάστες, οι οποίοι προσπαθούν να επιβιώσουν μέσα σε πάρα πολύ δύσκολες συνθήκες, ταλαιπωρημένοι και εξαθλιωμένοι αναζητώντας το ευρωπαϊκό όνειρο. Το μεταναστευτικό καθημερινά απασχολεί τα ελληνικά και όχι μόνο ΜΜΕ, και πλέον ανάγεται μετά την ανεργία ως ένα μείζον θέμα με τεράστια δυσκολία στην επίλυσή του. Όσο κρατάει ο πόλεμος στην Συρία τόσο θα αυξάνεται ο αριθμός των ανθρώπων που προσπαθούν μέσω της χώρας μας να φτάσουν στην Ευρώπη.

Δεν είναι όμως τα τελευταία χρόνια που η μετανάστευση αποτελεί θέμα αντιπαράθεσης ανάμεσα στα κόμματα που απαρτίζουν το ελληνικό κοινοβούλιο. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '80 και με την πτώση των πρώην σοσιαλιστικών καθεστώτων, και λόγω της γεωγραφικής θέσης που κατέχει η Ελλάδα στην νοτιοανατολική Μεσόγειο και την καθιστά θυροφύλακα της Ευρώπης, άρχισαν να δημιουργούνται τα πρώτα κύματα μεταναστών (μέχρι τότε ο ελληνικός πληθυσμός αποτελούνταν κυρίως από Ορθόδοξους (98%), με μια μειονότητα Μουσουλμάνων, κυρίως σε περιοχές της Θράκης και μικρότερες κοινότητες Καθολικών και Εβραίων), με μετανάστες κυρίως από Αλβανία, Βουλγαρία και Ρουμανία, οι οποίοι αποτέλεσαν και τους λεγόμενους οικονομικούς μετανάστες, ενώ στην συνέχεια προστέθηκαν σε αυτούς και μετανάστες από χώρες της Αφρικής και της Ασίας.

Ειδικότερα, κατά την χρονική περίοδο 2000 - 2015 η Ελλάδα αποτέλεσε τον κύριο πόλο έλξης εκατοντάδων χιλιάδων μεταναστών σχεδόν από ολόκληρο τον κόσμο, με κύριες χώρες προέλευσης αυτών την Μέση Ανατολή, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, το Μαρόκο και την Αλγερία, οι οποίοι έρχονταν μέσω κυρίως Τουρκίας, με αποτέλεσμα περίπου το 7% του πληθυσμού της χώρας να είναι μετανάστες από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (<https://www.hrw.org/news/2015/06/19/eu-rights-abuses-home-drive-mediterranean-crisis>, πρόσβαση 18 – 11 - 2016). Ειδικότερα για το διάστημα 2005 - 2010 η χώρα μας χαρακτηρίστηκε ως η κύρια πύλη εισόδου μετανάστευσης προς την Ευρώπη (E. Becatoros, <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/11/04/AR2010110403590.html>, πρόσβαση 18 – 11 – 2016).

Οι λόγοι που έχουν επιδράσει έτσι ώστε οι εισροές στην Ελλάδα να αυξάνονται, πέρα βέβαια από τον προφανή που είναι ο πόλεμος και ο

εξαναγκασμός των ανθρώπων να εγκαταλείψουν τις εστίες του, είναι πολλοί και διάφοροι. Καταρχάς, η γεωγραφική θέση της χώρας, με σύνορα τόσο χερσαία όσο και θαλάσσια που φυλάσσονται δύσκολα, αποτελεί την καταλληλότητα σε ότι αφορά την πρόσβαση του ανθρώπινου ποταμιού από γειτονικές χώρες, ενώ παράλληλα λειτουργεί και ως σταυροδρόμι ανάμεσα σε δύο ηπείρους, το οποίο οι μετανάστες το χρησιμοποιούν ως ενδιάμεσο σταθμό τους. Επίσης, το γεγονός ότι η χώρα βρίθει από εργασίες που αφορούν τον πρωτογενή τομέα (αγροτικές και κτηνοτροφικές χειρονακτικές εργασίες), αλλά και ο μεγάλος αριθμός μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε συνδυασμό με την παραοικονομία που μαστίζει την χώρα, συντελούν επίσης στο να απορροφάται μεγάλος αριθμός μεταναστών, ακόμα και στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε. Τέλος, το γεγονός ότι υπάρχει ένα σχετικά χαλαρό θεσμικό πλαίσιο σε ότι αφορά αυτά τα θέματα, κυρίως τα εργασιακά, σε σχέση με άλλες χώρες, ευνοεί την αύξηση της εισόδου μεταναστών.

Δυστυχώς, όλες οι προσπάθειες από πλευράς ελληνικής διπλωματικής προσέγγισης και διαπραγμάτευσης με την γείτονα Τουρκία με απώτερο στόχο την επίτευξη συμφωνίας πάνω στο θέμα της παράνομης μετανάστευσης έχουν αποβεί άκαρπες. Παρότι οι δύο χώρες έχουν υπογράψει διμερή συμφωνία σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα και την παράνομη μετανάστευση (17 Δεκεμβρίου 2005), η Τουρκία δεν συμμορφώνεται μέχρι σήμερα στις όποιες συμβατικές της υποχρεώσεις, όπως είναι η επανεισδοχή ατόμων από την Ελλάδα, που έχουν περάσει στην χώρα μας από τις τουρκικές ακτές. Όπως δήλωσε και ο υποδιευθυντής της FRONTEX Gil Arias-Fernandez, «*Το κύριο πρόβλημα αντιμετώπισης αυτής της ροής παράνομης μετανάστευσης στην Ελλάδα είναι από μια μεριά, η μικρή αν όχι έλλειψη συνεργασίας από την Τουρκική πλευρά*», (The Telegraph, “Sharp Rise in Illegal Immigrants Entering Europe Through Greece”, *The Telegraph*, 1 – 12 – 2010).

Τα κύματα παράνομων μεταναστών έχουν αναγκάσει το ελληνικό κράτος να αναλάβει ένα ιδιαίτερος ακριβό πρόγραμμα κατασκευής νέων υποδομών υποδοχής μεταναστών, καθώς η χώρα αποδείχθηκε απροετοίμαστη πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Η ανέγερση φράχτη στα ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα, προκειμένου να λειτουργήσει ανασταλτικά ως προς την διέλευση παράνομων μεταναστών, βρίσκει πολλούς επικριτές και το ίδιο το μέτρο κρίνεται ως μη

κατάλληλο, καθώς η λειτουργία του και η απόδοσή του τίθενται σε βραχυπρόθεσμο χρόνο (συνέντευξη Εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Michele Cercone, στο BBC, “News - Europe”, BBC, 4 – 1 – 2011, <http://bbc.co.uk/news/world-europe-12109595>, πρόσβαση 18 -11 - 2016).

Η Ελλάδα, το 2010, προκειμένου να αντιμετωπίσει το τόσο σοβαρό πρόβλημα, ζήτησε τη βοήθεια της Ε.Ε. και της Μεθοριακής Δύναμης Ταχείας Επέμβασης – FRONTEX, της οποίας η πρώτη της επιχείρηση πραγματοποιήθηκε στην περιοχή του Αιγαίου, το 2010, χρησιμοποιώντας 15 λεωφορεία, 19 περιπολικά, ένα ελικόπτερο και 175 μέλη. Ο Ευρωπαϊκός οργανισμός για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ε.Ε., FRONTEX ιδρύθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2007/2004 του Συμβουλίου που εκδόθηκε στις 26 Οκτωβρίου 2004. Ο οργανισμός άρχισε να λειτουργεί τον Οκτώβριο 2005. Η FRONTEX αποβλέπει στην βελτίωση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων των κρατών - μελών της Ε.Ε., συνδράμοντας και καθιστώντας αποτελεσματικότερη την εφαρμογή των υφιστάμενων και μελλοντικών κοινοτικών μέτρων για την διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, δηλαδή των χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων των κρατών – μελών, καθώς και των αερολιμένων και των λιμένων τους, για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου σχετικά με τη διέλευση προσώπων από τα εξωτερικά σύνορα (<http://frontex.europa.eu/aboutfrontex/origin>, πρόσβαση 12 – 10 -2015).

Η παρουσία της FRONTEX στα ελληνοτουρκικά σύνορα χαρακτηρίστηκε επιτυχής από τα στελέχη της Ελληνικής Αστυνομίας, γιατί όντως μειώθηκαν οι ροές των μεταναστών («Μειώθηκε η Εισροή Λαθρομεταναστών», *Εφημερίδα Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr/411909/article/epikairothta/ellada/meiw8hke-heisrohla8rometanastwn>, πρόσβαση 12-10-2015). Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο της FRONTEX Michal Parzyszek, η ασφάλεια των συνόρων σχετίζεται και με την τρομοκρατία. Συγκεκριμένα ανέφερε: «δεν δηλώνω ότι οι μετανάστες είναι τέτοια απειλή, αλλά ανάμεσα σε αυτούς μπορεί να υπάρχουν άνθρωποι που δεν αναζητούν καλύτερη ζωή, αλλά κάτι άλλο» (Ε. Becatoros, <http://www.washingtonpost.com/twp.-dyn/content/article/2010/11/04/AR2010110403590.html>, πρόσβαση 18 – 11 – 2016).

Όμως όλες οι προσπάθειες της εν λόγω υπηρεσίας «σκαλώνουν» στο ίδιο το νομικό πλαίσιο που διέπει την Ε.Ε., καθώς από την στιγμή που οι μετανάστες διέλθουν τα σύνορα της Ε.Ε., διέπονται πλέον από τις διατάξεις της «Δουβλίνο II», έναν κανονισμό της Ένωσης, που καθορίζει ότι μη καταγεγραμμένοι μετανάστες που εντοπίζονται οπουδήποτε στην Ε.Ε., οφείλουν να επιστρέφουν στη χώρα εισόδου από την οποία έχουν περάσει προς τα λοιπά κράτη της Ε.Ε. (η ρύθμιση Δουβλίνο II αναφέρεται στον Κανονισμό της Ε.Ε. Νο 343/2003 της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2003. Με το Δουβλίνο II καθορίζονται τα κριτήρια και οι μηχανισμοί για τον καθορισμό του κράτους - μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αιτήματος ασύλου που κατατίθεται σε κάποιο κράτος - μέλος από άτομο τρίτης χώρας). Σύμφωνα λοιπόν με τις διατάξεις αυτές εάν μετανάστες που επιθυμούν να περάσουν στην Ε.Ε. μέσω της Ελλάδας, αιτηθούν άσυλο σε οποιοδήποτε κράτος - μέλος της Ένωσης, τα αποτυπώματά τους εμφανίζονται στο επονομαζόμενο σύστημα «Eurodoc» και επαναπροωθούνται στην Ελλάδα. Έτσι καθώς η πλειονότητα των μη καταγεγραμμένων μεταναστών στην Ε.Ε. εισέρχονται σε ευρωπαϊκό έδαφος μέσω Ελλάδας, το Δουβλίνο II ουσιαστικά φωτογραφίζει την Ελλάδα, δημιουργώντας την εντύπωση ότι οι Βρυξέλλες απαιτούν από την Ελλάδα να λειτουργεί ως πύλη εισόδου όλης της Ε.Ε., χωρίς όμως το ευρωπαϊκό δίκαιο και οι αρμόδιοι ευρωπαϊκοί θεσμοί να ασχολούνται ουσιαστικά με αυτά τα θέματα.

Με τα γεγονότα του Δεκεμβρίου το 2010 στην Τυνησία όλα αυτά επιβεβαιώθηκαν ως λυπηρές αποδείξεις, όταν για λίγο χρονικό διάστημα η μεταναστευτική ροή μετατοπίστηκε προς την Ιταλία και την νήσο Lampedusa και η τότε Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπεύθυνη εσωτερικών υποθέσεων Cecilia Malmström, ενεργοποίησε σοβαρά κονδύλια της Ε.Ε. και εξέδωσε ανακοίνωση σύμφωνα με την οποία η μετανάστευση αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα για όλη την Ε.Ε. και όχι μόνο για την Ιταλία (Cecilia Malmström, “Cecilia Malmström Member of the European Commission responsible for Home Affairs Immigration Flows – Tunisia Situation EP Plenary Session Strasbourg, 15 February 2011”, *Europa Press Releases Rapid*, 15 February 2011, <http://europa.eu/rapid.press/ReleasesAction.do?reference=SPEECH/11/106>, πρόσβαση 18 – 11 – 2016), και αυτό ως απάντηση στις ιταλικές απειλές περί «χορήγησης προσωρινών αδειών» στους Τυνησίους μετανάστες που επιθυμούν να συναντήσουν τις οικογένειές τους

σε άλλες χώρες της Ε.Ε., καταστρατηγώντας ουσιαστικά την ρύθμιση Δουβλίνο II, χάριν της ιταλικής εσωτερικής ασφάλειας.

Παρόλα αυτά όμως και παρ' όλες τις προσπάθειες που έχουν γίνει από πλευράς Ε.Ε., η Ελλάδα εξακολουθεί να σηκώνει το φορτίο του Δουβλίνο II και τον κύριο όγκο παράνομων μεταναστών που εισέρχονται στα εδάφη της Ε.Ε.. Η ανεξέλεγκτη μετανάστευση και ιδιαίτερα η παράνομη μετανάστευση συνιστούν ασύμμετρη απειλή για την Ελλάδα. Είναι προφανώς ενδεχόμενη η στρατολόγηση μεταξύ των μεταναστών, κατασκόπων και κάθε είδους πρακτόρων, ικανών για τρομοκρατικές ενέργειες, κατασκοπία, υποκίνηση ταραχών, ακόμη και δολιοφθορές (πχ δασικές πυρκαγιές) κατά την ειρηνική περίοδο, πολλώ δε μάλλον σε περίοδο πολέμου (Π. Λάγγαρης, <http://www.elisme.gr/images/pdffiles/LAGGARIS-Metanasteutiko.pdf>, πρόσβαση 18 – 11 – 2016).

Στην χώρα μας η απειλή από την παράνομη εισροή μεταναστών μπορεί να αποτελέσει και βάση δράσης τρομοκρατικών ομάδων, καθώς διάφορες ομάδες με ριζοσπαστική και φονταμενταλιστή δράση και εμπειρία μπορούν να μπουν σε ελληνικό έδαφος και να εμπλακούν σε διακίνηση βρώμικου χρήματος, όπλων και ανθρώπων, ενώ παράλληλα να διατηρούν επαφές με κυκλώματα λαθρεμπόρων και ξένων μυστικών υπηρεσιών. Όσο η κατάσταση σε Συρία, Αφγανιστάν και Β. Αφρική/Λιβύη χειροτερεύει, τόσο η Ελλάδα θα εξακολουθεί να έχει προβλήματα εσωτερικής ασφάλειας. Η βασικότερη εσωτερική απειλή για την Ελλάδα προέρχεται από τον συνδυασμό ανεξέλεγκτης μετανάστευσης, περιθωριοποίησης, διακίνησης όπλων και εκρηκτικών, που οδηγούν το μίγμα του θρησκευτικού εξτρεμισμού με την υποδαυλίζουσα τρομοκρατία στις πιο ακραίες καταστάσεις και όλα αυτά σε συνδυασμό με την δυσχερή οικονομική κατάσταση της χώρας τα τελευταία χρόνια κάνουν την κατάσταση ακόμα πιο έκρυθμη (Αθ. Δρούγος, http://www.elkeda.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=3760:01-12-2014&catid=40&Itemid=120, πρόσβαση 18 – 11 – 2016).

Πιο μεγάλος είναι ο κίνδυνος σε βάθος χρόνου από την αλλοίωση του εθνολογικού και δημογραφικού χαρακτήρα της χώρας με την δημιουργία μειονοτήτων. Το πρόβλημα γίνεται σοβαρότερο, εάν συνδυαστεί με τις εθνικές διεκδικήσεις και επιδιώξεις που προβάλλονται από γειτονικά κράτη και τον κίνδυνο που υπάρχει μέσω της δημιουργίας ισχυρών μειονοτήτων, εθνικών ή

θηρσκευτικών, των οποίων οι δραστηριότητες μπορεί να υπόκεινται σε επηρεασμό και σε καθοδήγηση από διάφορες χώρες και κέντρα.

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Δυστυχώς, η Ελλάδα βρίσκεται, παρόλο που είναι μία πλούσια χώρα σε ότι αφορά το υπέδαφος και το φυσικό της πλούτο, λόγω πάντα και της γεωγραφικής της θέσης, πολύ πίσω σε σχέση με την εκμετάλλευση του υπεδάφους της. Ο λιγνίτης και ο άνθρακας εξακολουθούν να αποτελούν τις μοναδικές πηγές ενέργειας της χώρας. Αν ρίξει κανείς μία ματιά στο πως εξελίχθηκε η πολιτική στα ενεργειακά ζητήματα στην χώρα μας και κατ' επέκταση και οι όποιες προσπάθειες να υπάρξει μία σωστή εκμετάλλευση των πηγών ενέργειας θα απογοητευθεί.

Τα νησιά μας επί παραδείγματι, λόγω της απουσίας υποθαλάσσιων διασυνδέσεων των νησιών με τον υπόλοιπο ηπειρωτικό κορμό της χώρας, έρχονται αντιμέτωπα συνεχώς με τα προβλήματα τροφοδότησης ενέργειας και η έλλειψη ενός σωστού δικτύου εκμετάλλευσης της αιολικής ενέργειας αποτελεί αδιαμφισβήτητη ένδειξη πως στην χώρα μας ποτέ δεν υπήρξε ένας σωστός σχεδιασμός για τα ζητήματα αυτά και πως πάντα οποιαδήποτε προσπάθεια, είτε βρήκε εμπόδια λόγω των χρόνιων διαδικασιών, είτε αφέθηκε στην μοίρα της, ουσιαστικά υπό-αξιοποιώντας την ενέργεια με την οποία είναι προικισμένη η χώρα μας. Και αυτό είναι καθόλα λυπηρό καθώς κατά την περίοδο από τα μέσα της δεκαετίας του '80 έως τις αρχές της δεκαετίας του '90 η εγχώρια παραγωγή πετρελαίου θα μπορούσε να καλύψει έως και το 15% της εθνικής κατανάλωσης (Ινστιτούτο Ενέργειας Ν.Α. Ευρώπης/ I.E.N.E., 2011: 185). Το 2010, το πετρέλαιο που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή του 12,6% της εθνικής παραγωγής ηλεκτρισμού ήταν το μεγαλύτερο ποσοστό μεταξύ των 27 κρατών – μελών της Ε.Ε. με εξαίρεση την Κύπρο και την Μάλτας που και αυτές είναι απολύτως εξαρτημένες από την εισαγωγή πετρελαίου (International Energy Agency/I.E.A., 2011: 142, et European Commission, Directorate General for Energy, *Assessment Report of Directive 2004/67/EC on Security of Gas Supply*, 2009, σελ 63 έως 68).

Το 1987 η διαχείριση της τότε ελληνοτουρκικής κρίσης, ουσιαστικά αδρανοποίησε τα αποτελέσματα της συμφωνίας Νταβός Ι αναφορικά με τις έρευνες που έπρεπε να γίνουν στην θαλάσσια περιοχή του Αιγαίου, κάτι που

έπαιξε καταλυτικό ρόλο στην μετέπειτα πορεία των ενεργειακών ζητημάτων στην χώρα μας. Οι όποιες προσπάθειες ενεργειακής έρευνας και εκμετάλλευσης επιχειρήθηκαν στη δεκαετία του '80 σε διάφορες περιοχές (Κρήτη, Δυτική Ελλάδα, και άλλες), αφενός λόγω του ότι δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και αφετέρου λόγω της τότε ακατάλληλης τεχνολογικής υποδομής της χώρας, προκειμένου να επιχειρηθούν τέτοια εγχειρήματα, έμειναν σχεδόν στη μέση και δεν προχώρησαν (πιθανόν αν υπήρχε συνέχεια σε αυτές τις προσπάθειες τα αποτελέσματα να ήταν διαφορετικά και η κατάσταση στην χώρα να μην ήταν αυτήν που είναι σήμερα). Ως αποτέλεσμα αυτών ήταν να επακολουθήσει μία αδράνεια που κράτησε για πάνω από είκοσι χρόνια, η οποία επιβάρυνε σημαντικά το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, αφού ως άμεση συνέπεια είχε την αύξηση των κρατικών ελλειμμάτων, με την ελληνική πολιτεία να επηρεάζεται από τα αρνητικά νούμερα των ελλειμμάτων αυτών και να μην μπορεί να διαθέσει τους κατάλληλους πόρους, αλλά ούτε και να βρει τους κατάλληλους μηχανισμούς για να προωθηθούν θέματα που αφορούσαν τα ενεργειακά.

Η μεγαλύτερη αρνητική συνέπεια που είχε όλη αυτή η κατάσταση ήταν η περιστολή της χρήσης λιγνίτη, ως βασικού καυσίμου ηλεκτροπαραγωγής. Η συγκεκριμένη αλλαγή στο ενεργειακό σύστημα της χώρας, η οποία είχε και τις ευλογίες της Ε.Ε. με την επιβολή προστίμων στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, είχε ως απόρροια την εισαγωγή μαζικών ποσοτήτων φυσικού αερίου μετά το 1995, και παρόλο που σε σύγκριση με το 1990 υπήρξε διπλασιασμός της συμμετοχής των υδροηλεκτρικών εργοστασίων, στο ηλεκτροπαραγωγικό μείγμα της Ελλάδος από το 5,1% στο 10,9% το 2010. Η βασική αιτία για την μείωση της συμμετοχής του λιγνίτη από το 72,4% το 1990 στο 45,1% το 2010 ήταν η εισαγωγή φυσικού αερίου που έφτασε το 27,2% το 2010 από σχεδόν 0% το 1995 (I.E.A., 2011, σελ 142).

Το 2007, αποτέλεσε σταθμό στα ενεργειακά ζητήματα, καθώς δημιουργήθηκε η Ελληνική Διαχειριστική Εταιρεία Υδρογονανθράκων με τον Ν. 4011/ 2011 (Τ. Tsakiris, 2012, σελ 31 – 34), η οποία έθεσε ως στόχο τα κέρδη από τη μείωση της εισαγωγής πετρελαίου να ισοσταθμιστούν με την εισαγωγή κάποιου άλλου αγαθού το οποίο θα ήταν πιο φιλικό στο περιβάλλον. Το 2010 οι εισαγωγές ηλεκτρικής ενέργειας αντιστοιχούσαν στο 9,375% της εγχώριας παραγωγής, δηλαδή περίπου στο 5,7 TWh (Terra Watt Hours) επί συνόλου παραγωγής 60,8

TWh. (I.E.A., 2011, σελ 105). Το 60% των εισαγωγών εισήλθαν στην Ελλάδα μέσω Σκοπίων και το υπόλοιπο 40% μέσω Βουλγαρίας. Ως αποτέλεσμα, οι δράσεις της ελληνικής ενεργειακής πολιτικής τα τελευταία είκοσι χρόνια αυτοτέθηκαν σε έναν περιορισμό με πιο ηχηρά επακόλουθα:

- Την αύξηση των ηλεκτρικών διασυνδέσεων της Ελλάδος με χώρες της Βαλκανικής και κυρίως την Τουρκία και την Ιταλία έτσι ώστε να καλυφθούν τυχόν ελλείψεις από την εγχώρια παραγωγή. Το 2010 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν μόλις 1,73 TWh έναντι της συνολικής παραγωγής στα 53,4 TWh (στο 3,23% δηλαδή του συνόλου), (I.E.A., *Greece: Energy Policies of IEA Countries 2002 Review*, 2002, σελ 86 έως 88). Σε πολιτικό επίπεδο, οι εν λόγω διαδικασίες που συστηματοποιήθηκαν μέσω της λεγόμενης Διαδικασίας των Αθηνών (Athens Process) οδήγησαν το 2005 στη σύσταση της Ενεργειακής Κοινότητας της Ν.Α. Ευρώπη (Energy Community) και συνέβαλλαν στη διάχυση των ενεργειακών *acquis communautaires* στην Βαλκανική, υποβοηθώντας την ενταξιακή δυναμική της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στην Ε.Ε..

- Την μεγαλύτερη διαφοροποίηση πηγών & οδύσεων εισαγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου, έτσι ώστε να παρέχεται η μέγιστη δυνατή ασφάλεια εφοδιασμού σε περίπτωση κρίσης. Παρά το τεράστιο κόστος της εν λόγω πολιτικής, η επιδίωξη μεγιστοποίησης των εισαγωγών πέτυχε σε μεγάλο βαθμό τον στόχο της, προστατεύοντας έτσι την Ελλάδα από τις κρίσεις φυσικού αερίου που προέκυψαν το 2006 και, κυρίως, το 2009 λόγω της αντιπαλότητας και της όξυνσης των Ρώσο - Ουκρανικών σχέσεων (Θ. Τσακίρης, 2011, σελ 275-286).

Η συγκεκριμένη πολιτική που φαίνεται ως η μόνη αποτελεσματική στον τομέα αυτό τα τελευταία χρόνια στην χώρα, διατήρησε τα στρατηγικά αποθέματα πετρελαίου και πετρελαιοειδών της Ελλάδος εντός των προβλεπόμενων ορίων από την Ε.Ε. και το Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας (Δ.Ο.Ε.) και αύξησε σημαντικά την ευελιξία των εναλλακτικών πηγών τροφοδοσίας της Ελλάδος, γεγονός που διευκόλυνε την αντιμετώπιση των κρίσεων που προέκυψαν από το Λιβυκό Εμφύλιο το 2011 και το ευρωπαϊκό μπουκότάζ. Ομοίως σημαντικό είναι και το γεγονός ότι υπήρξε μεγάλη μείωση της εξάρτησης της χώρας από τις εισαγωγές των κρατών - μελών του Ο.Π.Ε.Κ. (Οργανισμός Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών) στο 49% του συνόλου των εισαγωγών έναντι των κρατών της τέως Σοβιετικής Ένωσης, προεξέχουσας της Ρωσίας και του Καζακστάν. Τα ποσοστά

εξάρτησης των εισαγωγών μας που προέρχονται εντός και εκτός Ο.Π.Ε.Κ. πλέον ισορροπούν σχεδόν απολύτως.

Στον τομέα του φυσικού αερίου η μονομερής εξάρτηση της Ελλάδος από την Ρωσία μέχρι το 1996 μειώθηκε το 2010 στο 54% χάρη στην δυναμική των εισαγωγών αερίου από την Τουρκία αρχικά και μετέπειτα το 2011 από το Αζερμπαϊτζάν, την Αλγερία και την διεθνή αγορά, γεγονός το οποίο στηρίχθηκε και από την απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου, την κατάργηση του μονοπωλίου εισαγωγής της ΔΕΠΑ την άνοιξη του 2010 και την δραστική αύξηση της εισαγωγής αερίου από την βραχυπρόθεσμη αγορά. Σε γεωστρατηγικό επίπεδο, η πολιτική της εισαγωγικής διαφοροποίησης στόχευε παράλληλα στην επίτευξη διαφόρων διπλωματικών πλεονεκτημάτων που θα μπορούσαν να διασφαλίσουν την Ελλάδα από την συμμετοχή της σε μια σειρά μεγάλων διεθνών έργων ενεργειακής υποδομής και συγκεκριμένα των αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου που θα μετέφεραν ρωσικούς και κασπιανούς υδρογονάνθρακες προς την χώρα μας και την Ε.Ε, όπως και το σχέδιο εξαγωγής των εκμεταλλεύσιμων αποθεμάτων αερίου της Κύπρου και του Ισραήλ, μέσω Ελλάδος προς την Ε.Ε.. Τα γεωπολιτικά οφέλη τα οποία έστω και μακροπρόθεσμα θα μπορούσαμε να έχουμε από μία τέτοια απόπειρα, μπορούν να παρουσιαστούν ως εξής:

- Συμβολή στην αναβάθμιση του περιφερειακού ρόλου της Ελλάδος στην Βαλκανική και στην ευρύτερη περιοχή της Μαύρης Θάλασσας ως πύλης εισόδου και ασφαλούς διαμετακόμισης των μετασοβιετικών ροών υδρογονανθράκων προς την Ε.Ε..

- Εξισορρόπηση του τουρκικού επιχειρήματος ότι η Τουρκία αποτελεί τον μοναδικό εγγυητή της ενεργειακής ασφάλειας της Ε.Ε. και μείζων ενεργειακό κόμβο εξαιτίας του έλεγχου που έχει επί των Στενών και της κατασκευής του πετρελαιοαγωγού Μπακού – Τζεϋχάν (BTC). Σύμφωνα με την πρακτική των ισοδύναμων εξισορροπήσεων εάν η Τουρκία κατείχε τον έλεγχο του BTC η Ελλάδα θα μπορούσε να έχει τον πλήρη έλεγχο του αγωγού Μπουρκάς - Αλεξανδρούπολη, ενώ η συμμετοχή της Ελλάδος στο σχέδιο South Stream και την πολιτική του Νοτίου Διαδρόμου (είτε μέσω ITGI είτε μέσω TAP) θα εξισορροπούσε τον έλεγχο της Τουρκίας επί των αζερικών εξαγωγών αερίου και του αγωγού

South Caucasus Pipeline (SCP) που ενώνει το Μπακού με το Ερζουρούμ, μέσω Τυφλίδος,

- Ενδυνάμωση της στρατηγικής ισχύος του Κυπριακού Ελληνισμού και εμβάθυνση του ρόλου της Κύπρου στο σκληρό πυρήνα της Ε.Ε. και της Ευρωζώνης κατά τρόπο που θα εξισορροπούσε την στρατιωτική περιφερειακή υπεροπλία της Τουρκίας, καθιστώντας περισσότερο εφικτό έναν βιώσιμο και δίκαιο διακανονισμό του Κυπριακού προβλήματος,

- Ενδυνάμωση του υπό ανάπτυξη ελληνό - ισραηλινού άξονα (ειδικότερα και μετά το επεισόδιο Mavi Marmara, τον Ιούνιο του 2010, το έδαφος είναι πιο πρόσφορο για την Ελλάδα), ο οποίος, εφόσον αναδεικνυόταν η Κύπρος σε σημαντικό διαμετακομιστικό κέντρο για την εξαγωγή ισραηλινού αερίου στην Ευρώπη, θα μπορούσε να εδραιώσει την αποτρεπτική ικανότητα της Λευκωσίας σε γεωστρατηγικό επίπεδο υπό την τριπλή Ελλαδική, Ισραηλινή και Ευρωπαϊκή εγγύηση.

Όλα αυτά βέβαια προϋποθέτουν ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών δράσεων για τα ενεργειακά θέματα, στα οποία αν η διαχείριση γίνει με σωστό τρόπο και με ορθό πλάνο, μπορούν κάλλιστα να χρησιμοποιηθούν ως βάση για γεωστρατηγικά οφέλη για την χώρα. Εξάλλου και η εγκατάσταση ομίλων στην χώρα μας και η δημιουργία επιχειρήσεων με ελληνικό χρώμα με την ανάπτυξη παράλληλων επενδυτικών πρωτοβουλιών στο εξωτερικό, θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην δημιουργία εκατοντάδων θέσεων εργασίας και στην μείωση της ανεργίας, ενώ θα μπορούν ταυτόχρονα να παίξουν σημαντικό ρόλο και στην υλοποίηση της διπλωματίας των αγωγών π.χ. μέσω της συμμετοχής τους στον αγωγό TAP, στους διαγωνισμούς εκχωρήσεων των πεδίων της Κύπρου, της Αιγύπτου, του Μαυροβουνίου και μελλοντικά του Λιβάνου, στην κατασκευή των υποδομών εξαγωγής αερίου της Κύπρου και την συγκρότηση στρατηγικών συνεργασιών με αραβικές ή ισραηλινές εταιρίες σε όλο το φάσμα της ενεργειακής επιχειρηματικότητας.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΤΕΘΕΙ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ: ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ, ΣΚΟΠΙΑ, ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ

1. Αλβανικό Ζήτημα

Η διάλυση της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας δυνάμωσε εκ νέου το Αλβανικό ζήτημα του οποίου κύριο αίτημα είναι η επαναχάραξη των συνόρων, έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένα νέο έθνος - κράτος, το οποίο θα περιλαμβάνει όλες τις αλβανικές κοινότητες στα Βαλκάνια και που στο επίκεντρο είναι η ιδέα της «Μεγάλης Αλβανίας». Ο όρος «Μεγάλη Αλβανία» αφορά μία καθαρά εθνικιστική άποψη περί των αλβανικών εδαφών και κατ' επέκταση των αλβανικών διεκδικήσεων, τα οποία σύμφωνα με αυτήν, κατοικούνται από αυτόχθονες αλβανικούς πληθυσμούς εδώ και αιώνες και ως εκ τούτου θεωρούνται από μερίδα αλβανών, κομμάτια μιας ευρύτερης εθνικής πατρίδας.

Μολονότι ως πυρήνας του Αλβανικού εθνικού θέματος θεωρείται ως επί το πλείστο η περιοχή του Κοσόβου (J. Batt, 2008) η Ελλάδα διατηρεί έντονες τις ανησυχίες της, καθώς κατά καιρούς ακούγονται φωνές, οι οποίες επιδιώκουν τον πολιτικό έλεγχο σε περιοχές της Ηπείρου, με τον ισχυρισμό ότι αυτές αποτελούν οργανικό τμήμα της «Μεγάλης Αλβανίας», εγείροντας έτσι θέματα για την κοινότητα των Τσάμηδων. Σύμφωνα με αναφορά του Gallup Balkan Monitor, το 2010, η ιδέα της Μεγάλης Αλβανίας υποστηρίζεται από την πλειοψηφία των Αλβανών της Αλβανίας (63%), του Κοσόβου (81%) και της ΠΓΔΜ (53%) (<http://www.balkaninsight.com/en/article/survey-greater-albania-remains-popular>, πρόσβαση 20 – 11 – 2016, ομοίως, “Μπερίσα: Από Πρέβεζα μέχρι Ποντοκόριτσα η Μεγάλη Αλβανία”, *ΤΟ ΒΗΜΑ*, <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=486095>, πρόσβαση 20 – 11 – 2016).

Για το Ελληνικό κράτος βέβαια δεν υφίσταται τέτοιο θέμα, όμως κατά καιρούς δημοσιεύματα από διάφορα κέντρα που επιζητούν την αποσταθεροποίηση στην ευρύτερη περιοχή προσπαθούν να το αναδείξουν (Wikipedia, Μεγάλη Αλβανία (http://en.wikipedia.org/wiki/Greater_Albania, πρόσβαση 20 – 11 – 2016)). Μέσα σε όλα αυτά, η μη συνεργασία της κυβέρνησης των Τιράνων να προσφέρει στην υπάρχουσα ελληνική μειονότητα της Αλβανίας όσα διεθνώς έχουν αναγνωρισθεί, ως δικαιώματα για τις απανταχού μειονότητες,

ρίχνει λάδι στην φωτιά αναφορικά με την προσπάθεια εξαφάνισης του ελληνικού στοιχείου από το νότιο τμήμα της Αλβανίας (ως βασικότερα δικαιώματα είναι αυτά της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και της θρησκευτικής ελευθερίας, *The Greek Minority in Albania, A Documentary Record (1921-1993)*, 1994).

Οι ελληνικές ανησυχίες εντάθηκαν κατόπιν των αλβανικών μεθοδεύσεων εξ αφορμής της αλβανικής απογραφή πληθυσμού, η οποία ήταν αρχικά προγραμματισμένη για τον Απρίλιο του 2011, αναβλήθηκε όμως για τον Νοέμβριο του ίδιου έτους, με επίσημη δικαιολογία ότι οι τοπικές εκλογές του Μαΐου θα ήταν σε αντίθεση με τις διαδικασίες απογραφής (www.minpress.gr/minpress/scriptpage-bultn.html?id=320289614, και Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Ενημέρωση διπλωματικών συντακτών από τον Εκπρόσωπο του ΥΠΕΞ Γ. Δελαβέκουρα, 2011,<http://www.mfa.gr/epikairoτητα/enimerosi-syntakton/enemerose-diplomatikon-suntakton-apo-ton-ekprosopo-tou-upeks-delabekoura-02062011.html>, πρόσβαση 20 – 11 – 2016). Η χώρα μας θεώρησε, λόγω κάποιων εθνικιστικών κύκλων που μιλούσαν για απαλοιφή της εθνικότητας από το ερωτηματολόγιο της απογραφής, ότι ουσιαστικά αυτοί οι κύκλοι είχαν ως απώτερο στόχο και την εξαφάνιση του όποιου στοιχείου της ελληνικής μειονότητας.

Ο ελληνικός σκεπτικισμός που υπήρχε έντονος εκείνες τις ημέρες πυροδοτήθηκε από τα γεγονότα που επακολούθησαν, όπως ήταν οι τοπικές εκλογές τον Οκτώβριο του 2000, κατά την διάρκεια των οποίων οι πολιτικοί ηγέτες της ελληνικής μειονότητας μίλησαν ξεκάθαρα και ανοιχτά για προσπάθεια νοθείας του εκλογικού αποτελέσματος και για κρούσματα εκφοβισμού προς τα μέλη της ελληνικής μειονότητας, ειδικότερα στην περιοχή της Χιμάρας. Η παραλιακή περιοχή της Χιμάρας στη νότια Αλβανία ανέκαθεν είχε κυρίαρχο το ελληνικό στοιχείο. Υπάρχουν επτά χωριά στην συγκεκριμένη περιοχή, δύο ελληνόγλωσσων, ενώ τα υπόλοιπα είναι δίγλωσσα (“Albania: State of the Nation” in *ICG Balkans Report no.111*, 2011). Σε όλα αυτά ήρθε να προστεθεί και το δυσάρεστο γεγονός της δολοφονίας κατοίκου της περιοχής από Αλβανούς εθνικιστές και το κλίμα έγινε ακόμα πιο βαρύ (Σ. Τζήμας, «Kathimerini.gr», 2010,http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_world_2_17/08/2010_411622, πρόσβαση 20 – 11 – 2016).

Αυτό όμως που ανησύχησε τότε την ελληνική πλευρά ήταν η αντίδραση της επίσημης πολιτείας της Αλβανίας. Ο πρωθυπουργός της Αλβανίας

μολονότι καταδίκασε το γεγονός, μιλώντας για «πράξη τυφλού φανατισμού», το ίδιο το γεγονός υποβαθμίστηκε και διαστρεβλώθηκε από μεγάλη μερίδα του αλβανικού τύπου, αναζωπυρώνοντας τις υποψίες της Αθήνας ότι η ιδέα της «Μεγάλης Αλβανίας» δεν έχει στην πραγματικότητα ξεχαστεί.

Σε κάθε περίπτωση αυτό που δεν πρέπει να ξεχνάει η ελληνική πολιτεία είναι πως οι όποιες ενέργειες από πλευράς Αλβανίας δεν είναι ξεχωριστές και συνδέονται άμεσα με τις διεκδικήσεις της γειτονικής μας Τουρκίας, καθώς μεταξύ των δύο χωρών (Αλβανίας και Τουρκίας υπάρχει πλέον στενή σχέση). Η Τουρκία το 2000 συνέβαλε στο να ολοκληρωθεί το έργο του αλβανικού ναυστάθμου στην Αυλώνα, κόστους περίπου δέκα εκατ. δολαρίων, εκ των οποίων τα πέντε περίπου τα δώρισε η τουρκική πλευρά στην αλβανική κυβέρνηση.

Το 2010 επίσης εγκρίθηκε από το τότε αλβανικό κοινοβούλιο το δικαίωμα χρήσης της ναυτικής βάσης που εδρεύει στο Δυρράχιο από πλοία του πολεμικού τουρκικού ναυτικού, με την απόφαση να περιλαμβάνει και δικαίωμα προσωρινής παραμονής του τουρκικού στόλου και όχι μόνο εισόδου στη βάση. Στην ουσία, αν το διερευνήσει κανείς σε βάθος θα μπορούσε να μιλήσει για μόνιμη παραμονή του τουρκικού στόλου εκεί και για ανάληψη καθηκόντων στην περιοχή από τους Τούρκους. Αν αναλογιστεί κανείς ότι μιλάμε για δύναμη 1.125 ατόμων, τότε δεν είναι δύσκολο να αντιληφθεί κάποιος και την σημασία της συγκεκριμένης κίνησης.

Όλα αυτά και σε συνδυασμό με την αναίρεση και ακύρωση από την πλευρά της Αλβανίας της κοινής απόφασης διευθέτησης της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, που είχε επιτευχθεί μεταξύ Ελλάδος και Αλβανίας, αποτελούν πηγή έντονης ανησυχίας για τις ελληνικές αρχές, καθώς δημιουργείται ένα τόξο στην ευρύτερη περιοχή που έχει ως στόχο την δημιουργία μίας ελεγχόμενης και έντονης μουσουλμανικής παρουσίας και δράσης.

2. Σκόπια

Το επονομαζόμενο «Μακεδονικό Ζήτημα», το οποίο αναφέρεται από το τέλος 19^{ου} έως και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, αφορούσε κυρίως μια διεκδίκηση εδαφών και αποτέλεσε ζήτημα τοπικής και διεθνούς ασφάλειας. Από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα έως και σήμερα, ουσιαστικά πέρασαν διαδοχικά από το στάδιο της

απλής εδαφικής διεκδίκησης στο στάδιο της εθνικής ταυτότητας, ζήτημα το οποίο σύμφωνα με τον Ευάγγελο Κωφό, χωρίζεται σε τρεις μεγάλες ομάδες – κατηγορίες: α) της ταυτότητας της γης, β) της ταυτότητας των κατοίκων και γ) της ταυτότητας της εθνικής κληρονομιάς. Σύμφωνα πάλι με τον Ευάγγελο Κωφό, σημείο αντιπαράθεσης είναι η πρώτη ομάδα, αυτή της ταυτότητας της γης, επειδή τα ονόματα «Μακεδονία» και «Μακεδόνες» συνιστούν διεκδικήσεις τίτλων κυριότητας της Μακεδονικής γης, των ανθρώπων της και της ιστορικής - πολιτιστικής κληρονομιάς τους (Ευ. Κωφός, Βλ. Βλασίδης, 2003, σελ 14 – 18).

Από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ξεκίνησε η ιδέα της «μεγάλης» και ενοποιημένης Μακεδονίας, την εποχή που ο Τίτο διαχώρισε από την Σερβία την περιοχή γνωστή μέχρι τότε ως Vardar Banovina (σημερινή ΠΓΔΜ), δίνοντάς της παράλληλα την νομική μορφή καθεστώτος ομόσπονδου κρατιδίου και ονομάζοντάς την, αρχικά σε «Λαϊκή Δημοκρατία της Μακεδονίας» και κατόπιν σε «Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας» (St. Larrabee, 1999). Με την προώθηση της ιδέας ενός χωριστού «μακεδονικού έθνους», ο Τίτο άρχισε να καλλιεργεί την ιδέα ενοποίησης όλων των μακεδονικών περιοχών, με απώτερο σκοπό να θέσει τα θεμέλια για μελλοντικές εδαφικές διεκδικήσεις της Γιουγκοσλαβίας στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας και έτσι να εξασφαλίσει πρόσβαση στο Αιγαίο πέλαγος (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ», <http://www.mfa.gr/tozitima-tou-onomatos-tis-pgdm>, πρόσβαση 20 – 11 – 2016). Οι ανησυχίες από την πλευρά της Ελλάδας εδραιώθηκαν και αυξήθηκαν, καθώς οι διαμαρτυρίες των Σκοπίων γίνονταν όλο και πιο έντονες αναφορικά με το θέμα της λεγόμενης «μειονότητας των Μακεδόνων», που σύμφωνα με την σκοπιανή πλευρά υπάρχει στην Βόρεια Ελλάδα. Βέβαια όλα αυτά αφορούν αλυτρωτικές διεκδικήσεις των Σκοπιανών εις βάρος ελληνικών εδαφών.

Το State Department με τηλεγράφημά του προς τις Αμερικανικές Αρχές, τον Δεκέμβριο του 1944, το οποίο έφερε την υπογραφή του τότε Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Stettinius, μεταξύ άλλων τόνιζε, ότι: «*Η (Αμερικανική) Κυβέρνηση θεωρεί ότι αναφορές του τύπου μακεδονικό «Έθνος», μακεδονική «Μητέρα Πατρίδα» ή μακεδονική «Εθνική Συνείδηση» αποτελούν αδικαιολόγητη δημαγωγία που δεν αντικατοπτρίζει καμία πολιτική πραγματικότητα και βλέπει σε αυτές την αναγέννηση ενός πιθανού μανδύα που θα υποκρύπτει*

επιθετικές βλέψεις εναντίον της Ελλάδας» (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ», http://www.mfa.gr/images/docs/fyrom/dilosi_stettinius_dec_1944.pdf, πρόσβαση 20 – 11 – 2016). Η Ελλάδα από την άλλη πλευρά προτίμησε να μην δημιουργήσει διπλωματικό θέμα με αφορμή την συγκεκριμένη κίνηση, κάτι όμως που δεν μπόρεσε να μην φέρει στην επιφάνεια το λεγόμενο «Μακεδονικό Ζήτημα».

Το 1991 πάλι δημιουργήθηκε θέμα για την ονομασία της συγκεκριμένης περιοχής, όταν με την κατάρρευση της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας, τα Σκόπια προχώρησαν στην ανεξαρτητοποίησή τους και αυτοονομάστηκαν «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών ήταν η χώρα μας πάλι να εμπλακεί σε νέες περιπέτειες, σε ότι αφορά το συγκεκριμένο θέμα.

Η αντίδραση από την πλευρά της Ελλάδος ήταν άμεση βέβαια και έφερε το θέμα στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο με την σειρά του αποφάσισε πως θα έπρεπε να βρεθεί μία από κοινού λύση για τις δύο χώρες (οι εν λόγω αποφάσεις είναι οι: 817/1993 και 845/1993 Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ» (<http://www.mfa.gr/tozitima-tou-onomatos-tis-pgdm>, πρόσβαση 20 – 11 – 2016). Το 1993, κατόπιν της σύστασης του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα Σκόπια γίνονται δεκτά, με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, στα Ηνωμένα Έθνη με την ονομασία «ΠΓΔΜ», ως προσωρινή ονομασία μέχρι να βρεθεί μία από κοινού λύση με την Ελλάδα. Το 1995, η Ελλάδα και τα Σκόπια προχώρησαν σε μια **ενδιάμεση συμφωνία**, αποτέλεσμα της οποίας ήταν να υπάρχει ένας συγκεκριμένος και άκρως δεσμευτικός κώδικας συμπεριφοράς και επικοινωνίας ανάμεσα στα δύο κράτη, υπό την επίβλεψη των Ηνωμένων Εθνών, μία κατάσταση η οποία μέχρι και σήμερα συνεχίζει να τηρείται (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ», <http://www.mfa.gr/tozitima-tou-onomatos-tis-pgdm>, πρόσβαση 20 – 11 – 2016).

Το 2008 κατά την διάρκεια της Διάσκεψη Κορυφής του ΝΑΤΟ, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Βουκουρέστι τα μέλη της Συμμαχίας αποφάσισαν, να προσκληθούν και τα Σκόπια για να συζητηθεί η μελλοντική ένταξή τους, εφόσον λυθεί το ζήτημα του ονόματος, με τρόπο όμως που θα ήταν αποδεκτός και από την Ελλάδα. Η απόφαση αυτή επιβεβαιώθηκε και επαναλήφθηκε και στις

μεταγενέστερες Συνόδους Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Στρασβούργο (2009), στη Λισαβόνα (2010) και στο Σικάγο (2012).

Σε ότι αφορά την αντιμετώπιση που έδειξε η Ε.Ε.. Από πλευράς Ε.Ε., το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2008, απεφάνθη πως μοναδική λύση για το ζήτημα του ονόματος, αποτελεί η από κοινού απόφαση των δύο κρατών, προκειμένου να γίνουν περαιτέρω βήματα για την ενταξιακή πορεία των Σκοπίων στην Ε.Ε. (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ», http://www.mfa.gr/mages/docs/fyrom/eu_council_conclusions_2008.pdf, πρόσβαση 21 – 11 - 2016). Τον Δεκέμβριο του 2012, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με απόφαση που πάρθηκε ομόφωνα, καθόριζε ότι η έναρξη για την συζήτηση ένταξης των Σκοπίων εξαρτάται από την εφαρμογή των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων, την προώθηση και τον σεβασμό των σχέσεων καλής γειννιάσης και την επίλυση του ζητήματος του ονόματος, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Με αυτό τον τρόπο η επίλυση του ζητήματος του ονόματος μπήκε ως απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να ξεκινήσει η συζήτηση για την ένταξη των Σκοπίων στην ευρωπαϊκή οικογένεια (Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ» (<http://www.mfa.gr/tozitimato-onomatos-tis-pgdm/>, πρόσβαση 21 – 11 – 2016). Τον Δεκέμβριο του 2013, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, απέρριψε εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για απόδοση ημερομηνίας έναρξης ενταξιακών διαπραγματεύσεων με τα Σκόπια. Το Συμβούλιο αποφάσισε ότι θα επανεξετάσει την προοπτική αυτή εντός του 2014, σε νέα βάση με τα τότε δεδομένα που θα αφορούσαν τα όποια βήματα προόδου έχουν γίνει σχετικά με αυτό το θέμα.

Από την πλευρά των Σκοπίων, υπήρξαν και εξακολουθούν να υπάρχουν πιέσεις, τόσο προς την ελληνική πλευρά όσο και προς την διεθνή κοινότητα, οι οποίες βασίζονται σε μία, χωρίς όρια προπαγάνδα, πλήρους αμφισβήτησης της ίδιας της ιστορίας μας, προβάλλοντας την άποψη πως οι κάτοικοι των Σκοπίων είναι απόγονοι του Μ. Αλέξανδρου. Μ' αυτό τον τρόπο δημιουργούν ρωγμές στα εύθραυστα θεμέλια της διπλωματικής προσέγγισης και διαδικασίας. Χαρακτηριστικές είναι οι πρωτοβουλίες των γειτόνων μας για να δείξουν ότι έχουν κληρονομικά δικαιώματα απέναντι στην ιστορία της χώρας μας, όπως το άγαλμα του Μ. Αλεξάνδρου που έχουν φτιάξει στην κεντρική πλατεία των Σκοπίων, η ονομασία του αεροδρομίου των Σκοπίων «Αλέξανδρος ο Μακεδών»,

διάφορες εκδόσεις όπως η «Μακεδονική Εγκυκλοπαίδεια» και πάντα βέβαια οι προπαγανδιστικές φωνές διαφόρων κέντρων που θέλουν την αποσταθεροποίηση στην ευρύτερη περιοχή μέσω των Μ.Μ.Ε. (ηλεκτρονικός και έντυπος).

Είναι λοιπόν ολοφάνερο πως οι κυβερνώντες των Σκοπίων ουδόλως δίνουν την πρέπουσα σημασία στους όρους και τους κανόνες της καλής γεινίασης, παραβιάζοντας συνεχώς θεμελιώδεις αξίες, όπως είναι ο σεβασμός της ιστορίας ενός γειτονικού λαού. Δυστυχώς, οι γείτονές μας, δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν ιστορικά εμβλήματα, όπως αυτό του αστεριού της Βεργίνας στην σημαία τους, ενώ όσα ισχυριζόταν κάποτε ο πρόεδρος των Σκοπίων Gligorov, ότι πρόκειται για σύμβολο που γεννά πατριωτικό φρόνημα στο λαό του, αποδεικνύονται ως αβάσιμοι, αστείσμοι και απλοί πολιτικοί λαϊκισμοί, καθώς ο μόνος λόγος που προέβη σε αυτή την πράξη ήταν για καθαρά ψηφοθηρικούς λόγους, προκειμένου να αλιεύσει ψήφους από τους εθνικιστές, κάτι το οποίο εν τέλει πέτυχε. Αν ρίξει κανείς μία ματιά και στο Σύνταγμα των Σκοπίων με έκπληξη διαβάζει πως: «...Οι Μακεδόνες υπό τη Βουλγαρία και την Ελλάδα ... η ένωση όλου του Μακεδονικού λαού εξαρτάται από την συμμετοχή μας στο γιγάντιο αντιφασιστικό μέτωπο».

Δυστυχώς όμως η Ελλάδα δεν έχει να αντιμετωπίσει μόνο τις επεκτατικές τάσεις των γειτόνων της, αλλά και το ότι όσοι θα έπρεπε να δουν με προσοχή το θέμα δεν μπήκαν καν ποτέ στην διαδικασία να ασχοληθούν σοβαρά, και δεν είναι τόσο πολύ οι φόβοι της Ελλάδας για μία πιθανή μελλοντική σύρραξη, αλλά το γεγονός ότι όλα αυτά δημιουργούν αναστάτωση και θυμό στον ελληνικό λαό, ειδικότερα στους κατοίκους της Βορείου Ελλάδος που αισθάνονται ιδιαίτερα θιγμένοι από όλα αυτά που κατά καιρούς γίνονται και ακούγονται από την πλευρά των Σκοπίων. Κυρίως πάντως αυτό που φαίνεται να ανησυχεί πιο έντονα την ελληνική πλευρά είναι το γεγονός ότι οι γείτονές μας Τούρκοι προσπαθώντας να βρουν συμμάχους στην ευρύτερη περιοχή μπαίνουν στην διαδικασία να δίνουν «όπλα» διπλωματικά σε όλους όσους βλέπουν με επεκτατικό μάτι προς την χώρα μας, ακολουθώντας την επεμβατική στρατηγική «διαίρει και βασίλευε» και ότι «ο εχθρός του εχθρού μου είναι φίλος μου».

Σύμφωνα πάντως με το δόγμα του νέο - οθωμανισμού, η Τουρκία θα πρέπει να ακολουθήσει πιο δραστήρια πολιτική στα Βαλκάνια, αξιοποιώντας τον θρησκευτικό παράγοντα ως όχημα για την τουρκική παρέμβαση εντός και μεταξύ

των μουσουλμανικών εθνοτικών ομάδων των Βαλκανίων, ήτοι ΠΓΔΜ, Κόσοβο, Αλβανία, Βοσνία. Έτσι, μέσω μιας αξιοσημείωτης παρουσίασης του τουρκικού γεωπολιτικού και γεωστρατηγικού οράματος, ο σημερινός Τούρκος πρωθυπουργός, τροφοδοτεί τις ελληνικές ανασφάλειες περί μουσουλμανικής περικύκλωσης.

3. Υφαλοκρηπίδα

Το ζήτημα οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, δημιουργείται από την προσπάθεια της Τουρκίας να αποκτήσει δικαιώματα σε αυτήν δυτικά των ελληνικών νήσων του Αιγαίου, πράξη που ουσιαστικά θα παγίδευε τα συγκεκριμένα μέρη υπό τουρκική δικαιοδοσία. Για την χώρα μας το συγκεκριμένο ζήτημα ουσιαστικά αποτελεί ίσως την μοναδική διαφορά μεταξύ των δύο κρατών.

Η διαμάχη για το συγκεκριμένο θέμα που αφορά τα δικαιώματα της υφαλοκρηπίδας ξεκίνησε το 1973, όταν η αντίστοιχη τουρκική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως δημοσίευσε μια απόφαση με την οποία έδινε την άδεια στην δημόσια εταιρεία πετρελαίου της γείτονα χώρας να διεξάγει υποθαλάσσιες έρευνες κοντά στα ελληνικά νησιά. Επαναλαμβάνοντας την ίδια πρακτική μετά την εισβολή στην Κύπρο, η Τουρκική κυβέρνηση επέκτεινε τις περιοχές που είχαν αδειοδοτηθεί το 1974. Την ίδια χρονιά, το ερευνητικό σκάφος Candarli, συνοδευόμενο από πολεμικά πλοία, έπλεε για μέρες κατά μήκος των δυτικών τουρκικών θαλασσίων συνόρων. Το 1976 και το ωκεανογραφικό σκάφος Hoga, έκανε έρευνες στην ελληνική υφαλοκρηπίδα, δυτικά της νήσου Λέσβου (Β. Μούτσογλου, 200, σελ 123).

Η Τουρκία δεν θέλησε να δώσει λύση στο ζήτημα ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου και ουσιαστικά παράτεινε την κατάσταση ως είχε, φορτίζοντας τις κυβερνήσεις των δύο χωρών, μέχρι την στιγμή που το 1987, τον Μάρτιο, το τουρκικό σκάφος Sismik-1, συνοδευόμενο ξανά από τουρκικά πολεμικά πλοία, κατευθύνθηκε προς το Αιγαίο για διεξαγωγή υποθαλάσσιων ερευνών μόλις έξω από την αιγιαλίτιδα ζώνη των ελληνικών νησιών, γεγονός που οδήγησε σε κρίση και στα πρόθυρα ένοπλης σύγκρουσης. Η κρίση, που εκτονώθηκε κατόπιν ταχείας κινητοποίησης του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού και ανταλλαγής μηνυμάτων μεταξύ των δύο πρωθυπουργών, παρείχε στην Ελλάδα την ευκαιρία

να επαναλάβει την πάγια θέση της για οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο σύμφωνα με το Δίκαιο της Θάλασσας, στάση που παραμένει αμετάβλητη μέχρι και σήμερα.

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Η ιστορία της Ελληνικής πολιτικής σκηνής αποκαλύπτει συγκεκριμένο τρόπο ως προς τις δράσεις σχετικά με την υιοθέτηση συμμάχων. Δραστηριοποιούμενη σε ένα κράτος που επί χρόνια υπόκειται σε ωμή ξένη παρέμβαση και ταυτόχρονα προστασία, σημαντικό μέρος της Ελληνικής ελίτ τείνει να θεωρεί τον εξωτερικό παράγοντα σε ρόλο είτε παρεμβατικό, είτε ως «προστάτιδας δύναμης» (Ρ. Ioakimidis, 1999, σελ 176 – 177).

Στην εποχή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ελλάδα έκανε διάφορες κρούσεις, ώστε να προσεγγίσει τις δυνάμεις που ήταν διαθέσιμες ως πάροχοι ασφάλειας στη Δύση, όπως το ΝΑΤΟ και η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ). Παρότι ήταν ενεργό μέλος και στους δύο οργανισμούς, η Ελλάδα υποστήριξε ένθερμα την ιδέα ενός αυτόνομου Ευρωπαϊκού Αμυντικού Σχεδίου, από γεννήσεως του το 1999, παρόλο που οι προσπάθειες για μια κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας μπορούν να ανιχνευτούν ήδη από την εποχή του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι την δημιουργία της ΕΠΑΑ, το 1999, δεν είχε υιοθετηθεί από τα Ευρωπαϊκά κράτη – μέλη κανένα ουσιαστικό αυτόνομο σχέδιο άμυνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ

Η Ευρώπη κατά τα πρώτα χρόνια της ολοκλήρωσής της ως μόρφωμα όχι μόνο νομικά αλλά και σε επίπεδο βέλτιστης συνεργασίας μεταξύ των κρατών – μελών, περίπου δηλαδή στις δεκαετίες 1940-1950, διατηρούσε ζωντανές τις φιλοδοξίες για την ασφάλειά της (John Young, *Britain*, 1980). Όμως το ξέσπασμα του Ψυχρού Πολέμου και η οργάνωση του Αμερικανοκρατούμενου NATO, της μόνης βιώσιμης οντότητας, μέσω της οποίας μπορούσαν να αντιμετωπιστούν οι διάφορες ψυχροπολεμικές προκλήσεις της εποχής, έβαλαν ένα φρένο σε αυτές τις φιλοδοξίες, οι οποίες χαρακτηρίστηκαν ως πρόωρες (Jolyon Howorth, 2003, σελ 3). Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, ξεκίνησαν πάλι οι συζητήσεις για το μέλλον της ευρωπαϊκής ασφάλειας, με έντονους τους προβληματισμούς σχετικά με το εάν τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη, ελλείψει της κοινής εξωτερικής απειλής, θα επέστρεφαν στο μεταξύ τους ανταγωνισμό ασφάλειας. Ουσιαστικά, η Ευρωπαϊκή ασφάλεια βρισκόταν σε ένα μεταβατικό στάδιο προς μία ολοκλήρωση, η οποία φαινόταν ότι θα έρθει και όλοι την περίμεναν, και σχεδιάστηκε προκειμένου να συμπληρώσει, χωρίς όμως να μπορεί να αντικαταστήσει, το υφιστάμενο πλαίσιο της υπερατλαντικής συνεργασίας στην ασφάλεια, το NATO, δημιουργώντας μια νέα θεσμική οντότητα ενσωματωμένη στην Ε.Ε., την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) (Γ. Βοσκόπουλος, 2012, σελ 244 – 246).

ΕΠΑΑ: ΕΝΝΟΙΑ, ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

Με την Συνθήκη της Λισαβόνας η Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ) μετονομάστηκε σε Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) (Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Άρθρα 24 (1), 42 (1) και 42 (2), <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=EL>, πρόσβαση 27 – 11 – 2016). Η ΚΠΑΑ εμπίπτει στις αρμοδιότητες της ΚΕΠΠΑ, αποτελώντας ένα αναπόσπαστο τμήμα της, και κύριο μέλημά της είναι ο χειρισμός κρίσεων με διάφορα στρατιωτικά και πολιτικά μέσα. Τα κράτη - μέλη αποφασίζουν αν, πότε και πως θα συνεισφέρουν σε στρατιωτικές δυνάμεις. Η ΚΠΑΑ δεν αφορά μία **συλλογική άμυνα**, όμως συμβάλλει θετικά στην αλληλεγγύη μεταξύ των

κρατών - μελών και την υποστήριξη των κοινών αρχών που διέπουν τους λαούς τους. Ουσιαστικά, αποσκοπεί στην ισχυροποίηση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ε.Ε., ώστε να μπορεί να πάρει αποφάσεις στρατιωτικής φύσεως, προς υποστήριξη αντίστοιχων πολιτικών, συνεισφέροντας έτσι καλύτερα και στο ΝΑΤΟ, το οποίο παραμένει πάντα η βάση της συλλογικής ασφάλειας των ευρωπαϊκών χωρών.

Η Συνθήκη της Ε.Ε. σε ότι αφορά την ΚΠΑΑ την αναφέρει ως ένα «χρήσιμο εργαλείο» στη διάθεση του οποίου, όλα τα θέματα ασφαλείας συμπεριλαμβανομένης και της κοινής αμυντικής πολιτικής, βρίσκουν μία βάση και μία προστασία. Η κοινή αμυντική πολιτική μπορεί με την σειρά της να εξελιχθεί σε κοινή άμυνα, εφόσον το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το αποφασίσει και τα Κοινοβούλια των κρατών - μελών το επικυρώσουν. Η διάταξη αυτή στερείται ανακολουθίας και μιας αοριστίας, καθώς η έννοια της άμυνας θα πρέπει να θεωρηθεί ως μία έννοια η οποία λειτουργεί βοηθητικά σε σχέση με την αντίστοιχη έννοια της ασφάλειας, στο μέτρο που καλύπτει την έννοια αυτή με στρατιωτικά μέσα, αποτρέποντας έναν συγκεκριμένο κίνδυνο.

Το άρθρο 41 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) ρυθμίζει τη χρηματοδότηση της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ, ενώ η πολιτική περιγράφεται περαιτέρω στα άρθρα 42 έως 46, στο κεφάλαιο 2 τμήμα 2 του τίτλου V («Διατάξεις για την κοινή πολιτική ασφαλείας και άμυνας»), καθώς και στα πρωτόκολλα 1, 10 και 11 και στις δηλώσεις 13 και 14. Ο ιδιαίτερος ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και της ΚΠΑΑ περιγράφεται στο άρθρο 36 της ΣΕΕ (Βλέπε τίτλο V «Γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ένωσης και ειδικές διατάξεις σχετικά με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)») της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ).

Οι αποφάσεις σχετικά με την ΚΠΑΑ λαμβάνονται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 42 ΣΕΕ). Λαμβάνονται ομόφωνα, με ορισμένες σημαντικές εξαιρέσεις για τις οποίες ισχύει η ψηφοφορία με πλειοψηφία και που αφορούν τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας (ΕΟΑ, άρθρο 45 ΣΕΕ) και τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO, άρθρο 46 ΣΕΕ). Οι προτάσεις για αποφάσεις υποβάλλονται συνήθως από τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για την Εξωτερική Πολιτική και την Πολιτική Ασφαλείας. Η Συνθήκη της Λισαβόνας εισήγαγε την έννοια της ευρωπαϊκής πολιτικής

δυνατοτήτων και εξοπλισμών (άρθρο 42 παράγραφος 3 ΣΕΕ), παρά το γεγονός ότι η τελευταία δεν έχει καθοριστεί ακόμα. Επίσης, θέσπισε έναν σύνδεσμο μεταξύ της ΚΠΑΑ και άλλων πολιτικών της Ένωσης, χάρη στην απαίτηση να εκτελεί τα καθήκοντά του ο ΕΟΑ σε συνεργασία με την Επιτροπή, αναλόγως των αναγκών (άρθρο 45 παράγραφος 2 ΣΕΕ). Αυτό αφορά ειδικότερα τις πολιτικές της Ένωσης σχετικά με την έρευνα, τη βιομηχανία και το διάστημα, μέσω των οποίων το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο απέκτησε τη δυνατότητα να επηρεάζει πολύ περισσότερο την ΚΠΑΑ απ' ό,τι στο παρελθόν.

Αποστολή της ΚΠΑΑ είναι να εξασφαλίζει την επιχειρησιακή ικανότητα της Ένωσης έχοντας ως στόχους (άρθρο 42 παρ. 1):

- Τη διασφάλιση της διατήρησης της ειρήνης.
- Την πρόληψη των συγκρούσεων.
- Την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Τα θεσμικά όργανα που χρησιμοποιεί η ΚΠΑΑ είναι τα κύρια όργανα που ισχύουν και για την ΚΕΠΠΑ, με κυριότερα :

- Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο καθορίζει τα στρατηγικά συμφέροντα και χαράσσει τους γενικούς προσανατολισμούς σε θέματα άμυνας. Οι αποφάσεις που λαμβάνει εκδίδονται με τη μορφή συμπερασμάτων (άρθρο 26 παρ. 1).

- Το Συμβούλιο, το οποίο είναι αρμόδιο να εξειδικεύει τους γενικούς προσανατολισμούς που ορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, καθορίζοντας τους στόχους που αφορούν στην ΚΠΑΑ. Επίσης, *«μπορεί να αναθέτει την εκτέλεση αποστολής σε ομάδα κρατών που το επιθυμούν και διαθέτουν τις αναγκαίες ικανότητες για την εν λόγω αποστολή, προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα και οι αξίες της Ένωσης»* (άρθρα 42 παρ. 5 και 44). Βάσει της αρμοδιότητας αυτής μπορεί να εκδώσει και αποφάσεις που αφορούν την εκτέλεση αποστολών προσδιορίζοντας τους στόχους, το περιεχόμενο, τους όρους και τις γενικές ρυθμίσεις εφαρμογής τους και ειδικότερα όταν έχουν επέλθει σημαντικές συνέπειες από την πραγματοποίησή τους (άρθρα 43 παρ. και 44 παρ. 2). Τέλος, δίνει εντολές στον Ύπατο Εκπρόσωπο να εφαρμόσει την ΚΠΑΑ.

- Ο Ύπατος Εκπρόσωπος, ο οποίος είναι ο *«Υπουργός Εξωτερικών»* της Ένωσης, προεδρεύει του Συμβουλίου Εξωτερικών και καθήκον του είναι να

ασκεί την εξωτερική πολιτική της Ε.Ε.. Εκπροσωπεί την Ένωση για ζητήματα που εμπίπτουν στην ΚΕΠΠΑ, διεξάγει τον πολιτικό διάλογο με τρίτους εξ ονόματος της Ε.Ε. και εκφράζει την θέση της στους διεθνείς οργανισμούς και στις διεθνείς διασκέψεις. Όπως συμβαίνει με την ΚΕΠΠΑ, υποβάλλει προτάσεις στο Συμβούλιο, συμμετέχοντας στη διαμόρφωση της πολιτικής άμυνας, που αποτελεί και την σημαντικότερη αρμοδιότητά του. Παράλληλα ως εκτελεστικό όργανο εφαρμόζει τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και Συμβουλίου (άρθρο 27). Για την υλοποίηση των στόχων της ΚΠΑΑ, ο Ύπατος Εκπρόσωπος δύναται να προτείνει την προσφυγή σε εθνικά ή ενωσιακά μέσα από κοινού με την Επιτροπή (άρθρο 42 παρ. 4). Επίσης, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του είναι να ζητάει την γνώμη του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όσον αφορά τις κύριες πτυχές και τις βασικές επιλογές σχετικά με την άμυνα και ταυτόχρονα να το ενημερώνει για τις εξελίξεις των δράσεων. Επιπλέον, μεριμνά, υπό την εξουσία του Συμβουλίου και σε επαφή με την ΕΠΑ, για τον συντονισμό των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών αποστολών (άρθρο 43 παρ. 2). Σε συνεργασία με τα κράτη - μέλη, συμφωνούν ως προς την διαχείριση της αποστολής, όταν αυτή ανατίθεται από το Συμβούλιο σε ομάδα κρατών.

- Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), η οποία τίθεται υπό την εποπτεία του Ύπατου Εκπροσώπου, ο οποίος στηρίζεται σε αυτή για τη διαμόρφωση προτάσεων που αφορούν την εξωτερική πολιτική της Ένωσης και για την εφαρμογή των αποφάσεων που εκδίδει το Συμβούλιο στον τομέα αυτό.

Παρότι η ΚΠΑΑ δεν άλλαξε σημαντικά κατά τα πρώτα έτη μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, έχει υψηλές δυνατότητες εξέλιξης, τόσο από πολιτικής όσο και από θεσμικής απόψεως. Τα κύρια επιτεύγματα της ΚΠΑΑ μέχρι το 2014 ήταν η εδραίωση των σχετικών δομών της Ε.Ε., υπό την αιγίδα της ΕΥΕΔ και ο ορισμός του Συμβουλίου όσον αφορά το καταστατικό, την έδρα και τους επιχειρησιακούς κανόνες του ΕΟΑ, όπως προβλέπεται στο άρθρο 45 παράγραφος 2 της ΣΕΕ. Μερικές ευκαιρίες για την περαιτέρω εξέλιξη της ΚΠΑΑ δεν αξιοποιήθηκαν. Προσπάθειες εκτέλεσης επιχειρήσεων είτε απέτυχαν, όπως στο Λίβανο και στη Λιβύη, είτε καθυστέρησαν όπως στο Μαλί. Ως εκ τούτου, οι μάχιμες μονάδες της Ε.Ε. δεν έχουν αναπτυχθεί και το μόνιμο γενικό στρατηγείο για επιχειρήσεις της Ένωσης δεν έχει ακόμη δημιουργηθεί.

Το Κοινοβούλιο έχει λάβει την πρωτοβουλία όσον αφορά τον έλεγχο της εξέλιξης της ΚΠΑΑ και την ανάλυση των αποτυχιών αυτής της πολιτικής. Το Κοινοβούλιο προτρέπει το Συμβούλιο και τα κράτη - μέλη να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της σχετικής πολιτικής. Καθώς αναγνώρισε την ανάγκη να παράσχει στρατηγική ώθηση για τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθόρισε έναν αριθμό αρχικών στόχων τον Δεκέμβριο του 2013 για την περαιτέρω εξέλιξη της ΚΠΑΑ. Επικεντρώθηκε σε τρεις τομείς: την αύξηση της αποτελεσματικότητας και της επίδρασης της ΚΠΑΑ, την ενίσχυση της ανάπτυξης των αμυντικών δυνατοτήτων και την ισχυροποίηση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Επίσης, ανέθεσε στην τότε Ύπατη Εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προβούν σε αξιολόγηση του αντίκτυπου των αλλαγών στο παγκόσμιο περιβάλλον έναντι της Ε.Ε., με σκοπό να υποβάλλουν έκθεση σχετικά με τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που προκύπτουν για την Ένωση, ειδικότερα από απόψεως εξελίξεων στον τομέα της ασφάλειας. Η επιδείνωση της κατάστασης της ασφάλειας το 2014 και κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2015 είχε ως αποτέλεσμα να γίνονται αντιληπτά από άλλη οπτική γωνία και ως επιτακτικά τα διάφορα έγγραφα που συντάχθηκαν το 2015 στον τομέα της ΚΠΑΑ και που περιλαμβάνουν:

- Κοινή έκθεση ΥΕ/Επιτροπής σχετικά με τον αντίκτυπο των αλλαγών στο παγκόσμιο περιβάλλον και τις προκλήσεις και ευκαιρίες που προκύπτουν για την Ένωση: «Η ΕΕ σε ένα μεταλλασσόμενο παγκόσμιο περιβάλλον. Ένας πιο συνδεδεμένος, αμφιλεγόμενος και σύνθετος κόσμος», που εκδόθηκε για το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων στις 18 Μαΐου 2015.
- Κοινή πρόταση ΥΕ/Επιτροπής σχετικά με τη χάραξη πολιτικής για την ενίσχυση της ικανότητας των χωρών εταίρων και των περιφερειακών οργανώσεων: Κοινή ανακοίνωση της Ύπατης Εκπροσώπου και της Επιτροπής, με θέμα «Ανάπτυξη ικανοτήτων για τη στήριξη της ασφάλειας και της ανάπτυξης».
- Στήριξη στους εταίρους για την αποτροπή και τη διαχείριση των κρίσεων» (28 Απριλίου 2015).
- Σχέδια δράσης για:
 - ✓ Την εφαρμογή της ολοκληρωμένης προσέγγισης της Ε.Ε: Κοινό Υπηρεσιακό Έγγραφο Εργασίας με θέμα «Πρώθηση της Σφαιρικής Προσέγγισης

της ΕΕ για τη διαχείριση εξωτερικών συγκρούσεων και κρίσεων. Σχέδιο Δράσης 2015» (10 Απριλίου 2015).

✓ Την ενσωμάτωση της στήριξης της ΚΠΑΑ στη διαχείριση των συνόρων της Ε.Ε. στο πλαίσιο της στρατηγικής Σαχέλ: Στις 20 Απριλίου 2015, τα ο Συμβούλιο ενέκρινε το Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης για το Σαχέλ 2015 - 2020, το οποίο περιλάμβανε σχέδια ολοκληρωμένης διαχείρισης των συνόρων και άνοιγε χώρο για μη στρατιωτικές αποστολές ΚΠΑΑ, σύμφωνα με τη συνολική προσέγγιση της Ε.Ε..

Για να διατηρηθεί η δυναμική στα εν λόγω θέματα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο όρισε την προθεσμία για την υποβολή της σχετικής έκθεσης αξιολόγησης για τον Ιούνιο του 2015. Πριν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που διεξήχθη στις 25 - 26 Ιουνίου, η ΥΕ/ΑΠ Federica Mogherini, επίσης υπό την ιδιότητά της ως επικεφαλής του ΕΟΑ, παρουσίασε έκθεση για την κατάσταση εφαρμογής όσον αφορά τους στόχους που περιλαμβάνονται στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2013, καθώς και αρχικές προτάσεις για το μέλλον. Τα έγγραφα αυτά αποτέλεσαν τη βάση για τα συμπεράσματα του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων της 18ης Μαΐου 2015, που υιοθετήθηκαν και προωθήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 25^{ης} - 26ης Ιουνίου 2015.

Στις 28 Ιουνίου 2016, η παρουσίαση της συνολικής στρατηγικής της Ε.Ε. για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας από την ΥΕ/ΑΠ κ. Mogherini στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σήμανε άλλο ένα σημαντικό βήμα προς μια ισχυρότερη ΚΠΑΑ. Η συνολική στρατηγική της Ε.Ε., την οποία επικρότησαν οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων της Ε.Ε., τονίζει ιδιαίτερα την ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θέτει την ΚΠΑΑ ως μία από τις πέντε ευρείες προτεραιότητές της. Με θεμέλιο τον «βασιζόμενο σε αρχές ρεαλισμό», η ιδέα ότι «η ήπια και η σκληρή ισχύς συμβαδίζουν» αντανακλά την αυξημένη σημασία που δίνει η συνολική στρατηγική της Ε.Ε. στην ΚΠΑΑ. Η συνολική στρατηγική της Ε.Ε. προβλέπει, επίσης, την ανάπτυξη μιας τομεακής στρατηγικής, την οποία πολλοί περιγράφουν ως Λευκή Βίβλο, η οποία αναμένεται να προσδιορίσει σαφέστερα το πολιτικό - στρατιωτικό επίπεδο φιλοδοξίας, τα καθήκοντα, τις υποχρεώσεις και τις προτεραιότητες ικανοτήτων που απορρέουν από την εν λόγω στρατηγική. Η ΥΕ/ΑΠ, η Επιτροπή και το Συμβούλιο έχουν αναλάβει την περαιτέρω επεξεργασία του εγγράφου. Η διαδικασία αυτή ξεκίνησε με συζήτηση στο πλαίσιο του Συμβουλίου Εξωτερικών

Υποθέσεων της 18ης Ιουλίου 2016, όπου οι Υπουργοί εξέφρασαν την πρόθεση τους να συνεχίσουν τις εργασίες στο στάδιο εφαρμογής.

Η ΥΕ/ΑΠ σχεδιάζει να παρουσιάσει το φθινόπωρο ένα πλαίσιο με διαδικασίες και χρονοδιαγράμματα όπου θα αναλύονται οι εργασίες οι οποίες απαιτούνται για να καταστεί λειτουργικό το όραμα που περιγράφεται στη στρατηγική, σε τομείς όπως η ασφάλεια και η άμυνα. Με σκοπό να διασφαλιστεί μια αξιόπιστη παρακολούθηση, η εφαρμογή της συνολικής στρατηγικής θα επανεξετάζεται ετησίως με τη συμβολή του Συμβουλίου, της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Καθώς το έγγραφο της ΥΕ/ΑΠ τονίζει πολλές από τις προτεραιότητες που στηρίζει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (π.χ. την μεγαλύτερη στρατηγική αυτονομία της Ε.Ε., το υψηλό επίπεδο συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, την καλύτερη αξιοποίηση των υφιστάμενων μηχανισμών της ΚΠΑΑ και της συνεργασίας Ε.Ε. - NATO), το Κοινοβούλιο θα έχει αδιαμφισβήτητα πολλές ευκαιρίες παρέμβασης κατά το στάδιο της παρακολούθησης.

Σε ότι αφορά τα λεγόμενα όργανα πολιτικής και στρατιωτικής φύσης σε πολιτικό - στρατηγικό επίπεδο, αυτά είναι τα εξής κάτωθι:

➤ Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας: απαρτίζεται από εθνικούς εκπροσώπους σε ανώτατο διπλωματικό επίπεδο, καθώς και από εκπρόσωπο της Επιτροπής που ασχολείται αποκλειστικά με τις λειτουργίες και την εξέλιξη της ΚΕΠΠΑ.

➤ Στρατιωτική Επιτροπή της Ε.Ε.: αποτελείται από τους Αρχηγούς Γενικών Επιτελείων Άμυνας των κρατών - μελών, εκπροσωπούμενους από τους στρατιωτικούς αντιπροσώπους τους (MILREPS).

➤ Επιτροπή Μη Στρατιωτικής Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM): παρέχει πληροφορίες, σχέδια προτάσεων, καθώς επίσης γνωμοδοτεί προς την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας σχετικά με τις πολιτικές πτυχές της διαχείρισης κρίσεων. Είναι υπεύθυνη για επεμβάσεις με μη στρατιωτικό προσωπικό σε μια κρίση η οποία μπορεί να είναι ή όχι βίαιη, με επιδίωξη να εμποδιστεί η περαιτέρω κλιμάκωση και να υποβοηθηθεί η επίλυση της από εξειδικευμένο προσωπικό και πόρους από στρατιωτικούς και μη οργανισμούς.

➤ Στρατιωτικό Επιτελείο (EUMS): είναι το επιτελικό και υποστηρικτικό όργανο της Στρατιωτικής Επιτροπής και αποτελεί παράλληλα συμβουλευτικό όργανο παρέχοντας στρατιωτικές συμβουλές στο Συμβούλιο και τον Ύπατο

Εκπρόσωπο, σε όλο το φάσμα των στρατιωτικών επιχειρήσεων και αποστολών που διενεργούνται. Απαρτίζεται από προσωπικό περίπου 185 ατόμων, αποσπασμένο από τα κράτη - μέλη και διευθύνεται από τον Γενικό Διευθυντή του Στρατιωτικού Επιτελείου της Ε.Ε. (Director General of the EUMS – DGEUMS), ανώτατο αξιωματικό βαθμού αντιστράτηγου ή αντίστοιχου των άλλων Κλάδων. Λειτουργεί υπό την στρατιωτική καθοδήγηση της Στρατιωτικής Επιτροπής συνεργαζόμενο και με άλλες υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου.

➤ Πολιτική Σχεδίαση και Δυνατότητα Διεξαγωγής (CPCC): είναι το μόνιμο όργανο αρμόδιο για την αυτόνομη επιχειρησιακή διεξαγωγή των μη στρατιωτικών αποστολών της ΕΠΑ. Διασφαλίζει τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των μη στρατιωτικών επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσης, καθώς και την ορθή εφαρμογή των σχετικών σκοπών.

➤ Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας: ιδρύθηκε το 2004 κατόπιν απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Θεσσαλονίκη, με σκοπό την ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων της Ε.Ε. και ειδικότερα της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών που θα πρέπει να διαθέτει προκειμένου να διεξάγει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις της και να ενισχύει την μελλοντική της άμυνα. Αποστολή του είναι η υποστήριξη των προσπαθειών του Συμβουλίου και των κρατών – μελών για την βελτίωση των αμυντικών δυνατοτήτων της Ε.Ε. στον τομέα διαχείρισης κρίσεων και η υποστήριξη της ΚΠΑΑ. Στα όργανα του οργανισμού συγκαταλέγονται ο Ύπατος Εκπρόσωπος της Ε.Ε., ως επικεφαλής του οργανισμού και υπεύθυνος για την γενική οργάνωση και λειτουργία του.

➤ Ευρωπαϊκή Ακαδημία Ασφάλειας και Άμυνας: για την καλύτερη εξειδίκευση του στρατιωτικού και του πολιτικού προσωπικού στον τομέα της ΚΠΑΑ για τις μη στρατιωτικές και στρατιωτικές πτυχές ιδρύθηκε το 2005, η Ευρωπαϊκή Ακαδημία Ασφάλειας και Άμυνας. Αποστολή της είναι η παροχή εκπαίδευσης στρατηγικού επιπέδου σε θέματα ΚΠΑΑ σε στρατιωτικό ή πολιτικό προσωπικό και η προώθηση βέλτιστων πρακτικών στον τομέα μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Η εκπαίδευση παρέχεται από ινστιτούτα, σχολές, ακαδημίες, πανεπιστήμια και θεσμούς που ασχολούνται με θέματα ΚΠΑΑ, καθώς και από το Ινστιτούτο Μελετών για θέματα Ασφάλειας.

Ωστόσο, πέρα από το πολιτικό και οργανωτικό επίπεδο, η συμμετοχή στην ΚΠΑΑ προσφέρει ένα σημαντικό εχέγγυο ασφάλειας στις προκλήσεις που

αντιμετωπίζει η χώρα. Πρακτικά αυτό εκφράζεται με τον σχηματισμό των πολυεθνικών τακτικών σχηματισμών μάχης (battlegroups), που περιλαμβάνονται στον Πρωταρχικό Στόχο. Συνολικά έχουν σχεδιασθεί δεκαεννιά τέτοιοι σχηματισμοί. Σήμερα, η Ε.Ε. διαθέτει σε μόνιμη βάση δύο ομάδες μάχης σε κατάσταση ετοιμότητας που δίνουν στην Ένωση την ικανότητα ταχείας αντίδρασης σε περιπτώσεις κρίσεων.

Οι ομάδες αυτές απαρτίζονται από 1.500 άτομα στρατιωτικό προσωπικό, είναι εκ περιτροπής διαθέσιμες για ένα διάστημα έξι μηνών και λαμβάνουν την εντολή επέμβασης με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ο στόχος της δημιουργίας τους είναι να ανταποκρίνονται στις αποστολές «Petersberg», δηλαδή σε ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, ειρηνευτικές αποστολές και αποστολές χειρισμού κρίσεων, συμπεριλαμβανομένης και της επιβολής της ειρήνης. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας επέκτεινε το φάσμα αυτών των αποστολών με το να συμπεριλάβει αποστολές αφοπλισμού και παροχής συμβουλών επί στρατιωτικών θεμάτων, αποστολών πρόληψης των συγκρούσεων και επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά από συγκρούσεις. Όπως αναφέρει η Συνθήκη οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν και στη μάχη κατά της τρομοκρατίας (Συνθήκη της Λισσαβόνας, άρθρο 43).

Παρότι οι ευρωπαϊκοί αυτοί σχηματισμοί μάχης αποτελούν ένα σημαντικό μηχανισμό της ΚΠΑΑ, η επιχειρησιακή ικανότητα τους δεν έχει ακόμα αποδειχθεί, καθώς δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σε κάποια αποστολή της Ένωσης. Επίσης, εγείρονται και ορισμένα πολιτικά και λειτουργικά ζητήματα που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητά τους. Ως προς το λειτουργικό μέρος το πρόβλημα που τίθεται αφορά στη στελέχωση των δυνάμεων αυτών, αλλά και στην ανάπτυξή τους στο «θέατρο των επιχειρήσεων», καθώς η επιλογή της εναέριας στρατηγικής μεταφοράς έχει υψηλό κόστος. Στον τομέα της πολιτικής η κύρια αδυναμία εντοπίζεται στο σύστημα λήψης αποφάσεων, το οποίο δε διακρίνεται από άμεσες και ταχείες διαδικασίες, που όμως απαιτούνται σε περιπτώσεις κρίσεων για αποτελεσματική δράση.

Η Ελλάδα λόγω του ενδιαφέροντός της για την ΚΠΑΑ, αλλά και των αυξημένων δαπανών της για εξοπλιστικούς σκοπούς αποτελεί ένα από τα πιο ενεργά κράτη – μέλη της συμβάλλοντας ουσιαστικά στην περαιτέρω ενίσχυσή της. Παρά το υψηλό ποσοστό της ελληνικής συνεισφοράς στην επιχειρησιακή

ικανότητα της ΚΠΑΑ, που μάλιστα την κατατάσσουν στις πρώτες χώρες μετά τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιταλία και τη Γερμανία, η Ελλάδα, έως σήμερα, δεν έχει καταφέρει να ενταχθεί στον «σκληρό πυρήνα» της πολιτικής αυτής.

Ο κύριος λόγος για αυτό εδράζεται στη μη συμμετοχή της χώρας σε σημαντικές κοινοτικές πρωτοβουλίες, όπως στην Ευρωπαϊκή Δύναμη Στρατοχωροφυλακής (European Gendarmerie Force - EUROGENDFOR), στην Ευρωπαϊκή Δύναμη Ταχείας Ανάπτυξης (European Rapid Operational Force - EUROFOR) και στρέφεται κυρίως στην κάλυψη των υφισταμένων ελλείψεων. Ο Στόχος του Helsinki όριζε ότι έως το 2003 θα έπρεπε να δημιουργηθεί μία «δεξαμενή» στρατιωτικής δύναμης μεγέθους 60.000 ανδρών, που θα μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή όπου συντελείται η κρίση μέσα σε εξήντα ημέρες και να είναι ικανή να παραμείνει στο «θέατρο επιχειρήσεων» επί ένα έτος.

Συγκεκριμένα, σε ναυτικές δυνάμεις η Ελλάδα έχει διαθέσει μεταξύ άλλων δύο φρεγάτες, ένα πετρελαιοφόρο, ένα υποβρύχιο, ένα ωκεανογραφικό, δύο αμφίβια σκάφη και τέσσερις πυραυλάκατους, ενώ στον τομέα της αεροπορίας η ελληνική συνεισφορά ανέρχεται σε τριάντα μαχητικά αεροσκάφη F - 16 και Mirage - 2000, έξι αεροσκάφη αναγνώρισης - επιτήρησης RF - 4, τέσσερα μεσαία μεταφορικά αεροσκάφη C - 130, μία μοίρα PATRIOT, δύο μοίρες αεράμυνας, αλλά και μία ομάδα ειδικών αποστολών - διάσωσης.

Ειδική μνεία θα πρέπει να γίνει στην Ευρωπαϊκή Ναυτική Δύναμη (European Maritime Force-EUROMARFOR), η οποία ιδρύθηκε το 1995 από τη Γαλλία, την Ιταλία, την Πορτογαλία και την Ισπανία. Αν και η δημιουργία της Δύναμης αυτής εξυπηρετεί σε μεγάλο βαθμό τα ελληνικά συμφέροντα, καθώς θα μπορούσε να επέμβει σε περίπτωση κρίσης στην περιοχή του Αιγαίου, η Ελλάδα δεν είναι μέλος της, αλλά συμμετέχει σε αυτήν από το 2001 σε επίπεδο παρατηρητών, μαζί με την Τουρκία. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι αρχικά η συγκεκριμένη Δύναμη επιχειρούσε στην περιοχή της δυτικής Μεσογείου και για αυτό η Ελλάδα δεν επιδίωξε τη συμμετοχή της. Όμως, την περίοδο 2002 - 2003 και στο πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, η περιοχή ευθύνης της άλλαξε με αποτέλεσμα να επιχειρεί στη νοτιοανατολική Μεσόγειο, δηλαδή κοντά στα χωρικά ύδατα της Ελλάδας και της Κύπρου. Επομένως, η Αθήνα με την μη συμμετοχή της στη σύσταση της Δύναμης αυτής απώλεσε μία σημαντική ευκαιρία

προάσπισης των ελληνικών θέσεων που επιτείνεται με την απονομή ίδιου βαθμού καθεστώτος με αυτό της Ελλάδας στην Τουρκία.

Η ΕΠΑΑ ΩΣ ΕΓΓΥΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η Ελλάδα έρχεται να δημιουργήσει ένα πλαίσιο στήριξης μέσω της ΕΠΑΑ και γενικότερα λόγω του ρόλου της στην Ε.Ε., λόγω της γεωγραφικής της θέσης, κάτι που έχει άμεσα αποτελέσματα, π.χ. στο θέμα της παράνομης μετανάστευσης, και του μουσουλμανικού μωσαϊκού που δημιουργείται στην χώρα μας.

Ωστόσο η ΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ, σε αντίθεση με το ΝΑΤΟ, δεν αποτελεί ολοκληρωμένη απάντηση σε μια υποψία υπαρξιακής απειλής που ενδεχομένως θα πλανάται πάνω από την Ευρώπη. Η ουσία, η έννοιά της, η λειτουργία της και τα όργανά της σχεδιάστηκαν περισσότερο για αποστολές διαχείρισης κρίσεων, παρά για την στρατιωτική αποτροπή. Παρότι με τον όρο «*διαχείριση κρίσεων*» δεν αποκλείεται η ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων, ο λόγος μιας τέτοιας ανάπτυξης θα ήταν, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ΕΣΑ), αυστηρά πυροσβεστικός και στο πλαίσιο των αποστολών Petersberg. Υπό αυτή την έννοια, η ΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ θα μπορούσε να περιγραφεί ως μια πολιτική πλησιέστερα προς την διαχείριση επικινδυνότητας, παρά προς την αντιμετώπιση κάποιας εδαφικής απειλής.

Η κρίση στα Ίμια τον Ιανουάριο 1996, ανέδειξε ιδιαίτερα έντονα την αδυναμία της Ε.Ε. να λειτουργήσει, είτε ως αξιόπιστος μεσολαβητής, είτε ως εγγυητής των ελληνικών συνόρων. Είναι χαρακτηριστικό ότι, η τότε ιταλική προεδρία χρειάστηκε αρκετές ώρες, προκειμένου να βρει και να διαθέσει τους χάρτες των Δωδεκανήσων και το Συμφωνητικό Ιταλίας - Τουρκίας σχετικά με τα διεθνή όρια στην περιοχή (Γ. Βαληνάκης, 2012, σελ 217). Επίσης, χαρακτηριστικό είναι ότι οι διαβουλεύσεις έγιναν με κύριο συνομιλητή ενός εκ των δύο αντιμαχόμενων, τις Η.Π.Α. Στην συνέχεια, κατά την Διακυβερνητική Διάσκεψη του Άμστερνταμ, το 1996, καταβλήθηκε προσπάθεια από ελληνικής πλευράς, προκειμένου να συμπεριληφθεί «ρήτρα αλληλεγγύης και εγγύησης των εξωτερικών συνόρων», αίτημα το οποίο όμως απορρίφθηκε από την Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση.

Οι ρήτρες Αλληλεγγύης και Αμοιβαίας Συνδρομής ήταν από τους κύριους στόχους της ελληνικής πολιτικής, στον τομέα της ΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ, οι οποίες συμπεριλήφθηκαν τελικά στην Συνθήκη της Λισαβόνας. Παρότι φαινομενικά η Ελλάδα πέτυχε να συμπεριληφθούν σε σημαντικό θεσμικό κείμενο δύο από τις βασικές επιδιώξεις της, ο συμβολικός χαρακτήρας των ρητρών, καθώς και το ότι με τα σημερινά δεδομένα, η περίπτωση να προτιμηθεί μία στρατιωτική δράση της ΕΕ αντί του ΝΑΤΟ φαίνεται απομακρυσμένη, περιορίζουν την πιθανότητα εφαρμογής τους, σε τρόπο όσο και βαθμό, σε σχέση με τις εθνικές προσδοκίες (Αντωνία - Μαρία Σαραντάκη, *Η Ελληνική Ευρωπαϊκή Πολιτική: Η περίπτωση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ)*, http://www.jmc.uoa.gr/fileadmin/jmc.pspa.uoa.gr/uploads/PDFs/CSDP_Sarantaki.pdf, πρόσβαση 27 – 11 – 2016).

Κατά την περίοδο που υφίσταται το θέμα της ονομασία των Σκοπίων και των επιδιώξεών τους, δεν υπήρξε καμία σημαντική αντίδραση από την Ε.Ε. Επίσης, καμία ευρωπαϊκή αντίδραση δεν υπήρξε και στο θέμα της Αλβανίας, μολονότι το συγκεκριμένο θέμα δεν έχει αναδειχθεί επίσημα από την ελληνική πλευρά. Πλην όμως, η επιδιωκόμενη παρουσία της τουρκικής πλευράς στην περιοχή υπό την μορφή στρατιωτικής συνεργασίας με την Αλβανία, θα μπορούσε να συμβάλλει στο να ενταχθεί στο ευρύτερο θέμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Η ενεργός πάντως συμμετοχή της Ελλάδας στην ΚΠΑΑ και η υποστήριξη της στην διαμόρφωση του ευρωπαϊκού οράματος ασφαλείας έχει και θετικό πρόσημο :

- Σημαντική και ίσως η πλέον απτή συμβολή της ΚΠΑΑ στις προκλήσεις εθνικής ασφάλειας της Ελλάδας είναι η συμμετοχή της FRONTEX στην περιφρούρηση των ελληνικών θαλασσίων συνόρων, με σκοπό την αποθάρρυνση της παράνομης μετανάστευσης, στο πλαίσιο της ευρύτερης ευρωπαϊκής πολιτικής, για το εν λόγω ζήτημα.

- Μέσω της ΚΠΑΑ και της συμμετοχής σε διαχείριση κρίσεων και επίλυση διεθνών συγκρούσεων, η Ελλάδα αποκόμισε πολύτιμη διπλωματική εμπειρία. Η συμμετοχή σε κρίσεις, διαβουλεύσεις και αποφάσεις, με τον μανδύα ενός μεγάλου γεωπολιτικού παίκτη, ενισχύει το διεθνή ρόλο της.

- Η παρουσία της Ελλάδας στα ευρωπαϊκά δρώμενα και η παράλληλη απουσία της Τουρκίας, δίδει τη δυνατότητα διαρκούς γνωστοποίησης και υποστήριξης των εθνικών θέσεων, άσχετα με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

- Η συμμετοχή προσωπικού των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ), στο πλαίσιο αποστολών της ΕΕ, σε περιοχές εθνικού ενδιαφέροντος, έχει πολλαπλά οφέλη. Πέραν της απόκτησης εμπειριών στη διαχείριση κυρίως ανθρωπιστικών αποστολών.

Είναι εμφανές λοιπόν ότι οι ελληνικές προσδοκίες από την εφαρμογή ενός ευρωπαϊκού συλλογικού πλαισίου άμυνας και ασφάλειας, δεν ικανοποιούνται επαρκώς. Ως γενικότερο συμπέρασμα θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι η ευρωπαϊκή προσπάθεια ασφάλειας και άμυνας **δρα ενισχυτικά και όχι εγγυητικά**. Οι ελληνικές αμυντικές ανάγκες και η αντιμετώπιση των εξωτερικών απειλών εξακολουθούν να αποτελούν εθνικό και μόνο πρόβλημα, επιβεβαιώνοντας έτσι τον καθηγητή Π. Ήφαιστο, ο οποίος υποστηρίζει ότι *«η Ευρωπαϊκή εγγύηση για τα ελληνικά σύνορα δεν θα υπάρξει, παρά μόνο ίσως, όταν και εάν, δημιουργηθεί πολιτειακή Ευρωπαϊκή Ένωση»*.

Πιθανό λοιπόν ότι μόνον έτσι θα υπάρξουν κοινά συμφέροντα και κοινές, σε όλο το εύρος τους, γεωπολιτικές βλέψεις και προκλήσεις ασφαλείας. Στην ερώτηση ως εκ τούτου ποια ακριβώς είναι τα οφέλη για την Ελλάδα, η οποία εξακολουθεί και παραμένει ένθερμος υποστηρικτής της ΚΠΑΑ και της εν γένει διαδικασίας της Ευρωπαϊκής αμυντικής ολοκλήρωσης, η απάντηση είναι πολυδιάστατη. Ακόμη και υπό τις πλέον απαισιόδοξες συνθήκες όσο και υπό τις πιο αισιόδοξες προοπτικές, σχετικά με την ευόδωση των προσδοκιών για περαιτέρω περάτωση της διαδικασίας αμυντικής ολοκλήρωσης στα πλαίσια της Ε.Ε., η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ε.Ε. ως πλήρες και ισότιμο μέλος, είναι η σημαντικότερη ίσως εξωτερική επιλογή της χώρας μετά το τέλος τους Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Εστιάζοντας στον τομέα εθνικής ασφάλειας τα οφέλη από την εταιρική αυτή σχέση για την Ελλάδα, θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν στα εξής:

- Οι σχέσεις με τις μεγάλες δυνάμεις τοποθετούνται σε μία θεσμοθετημένη και ισότιμη βάση. Έτσι παρέχονται μεγάλες δυνατότητες ευρηματικής συμμετοχής της χώρας, μέσω της ανάπτυξης ενδοκοινοτικών

συμμαχιών και διασυνδέσεων και για άλλα θέματα και για την προώθηση των ελληνικών εθνικών συμφερόντων.

- Η ανάπτυξη της πολιτικής και διπλωματικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών - μελών της Ένωσης και η εν δυνάμει συνεργασία στον τομέα της άμυνας, προσφέρει την ευκαιρία μιας συνεχούς και πολυεπίπεδης ανταλλαγής απόψεων με άλλα κράτη, καλλιέργειας των ελληνικών εθνικών θέσεων, σχεδόν σε όλα τα διεθνή θέματα και κατά περίπτωση ανάπτυξη πολυεπίπεδων συμμαχιών. Επιπροσθέτως, με κατάθεση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων των ελληνικών θέσεων, επέρχεται συνθετική διαμόρφωση των συλλογικών κοινοτικών θέσεων.

- Η αρχή της ομοφωνίας στα θέματα άμυνας προσφέρει δυνατότητα ευκαμψίας στους διπλωματικούς χειρισμούς και την ευχέρεια άνετης εξυπηρέτησης επιμέρους εθνικών συμφερόντων των μελών.

- Η ανάπτυξη της αμυντικής συνεργασίας, προσφέρει ευκαιρίες ενίσχυσης (αλλά όχι και σίγουρης εγγύησης) της άμυνας της Ελλάδας, με την συμμετοχή σε διεθνείς διαπραγματεύσεις, την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας, την μεταφορά αμυντικής τεχνογνωσίας και γενικά τη συμμετοχή σε ένα εν δυνάμει διευρυνόμενο πλαίσιο αμυντικών και πολιτικών συνεργασιακών σχέσεων.

- Η Ελλάδα είναι ένα πλήρες μέλος στο πλέγμα θεσμών και των διαδικασιών της Ε.Ε., ενώ η χώρα από την οποία πηγάζουν τα κυριότερα διλήμματα ασφάλειας, απειλές και τα προβλήματα σε περιφερειακό επίπεδο, η Τουρκία, είναι απλώς συνδεδεμένη. Είναι αυτονόητο ότι, τουλάχιστον από τεχνικής και θεσμικής σκοπιάς, εάν όχι και πολιτικής, η Τουρκία βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση. Αυτήν η διαφορά παρέχει ευκαιρίες προώθησης των ελληνικών θέσεων και ενισχύει την Ελλάδα έναντι της Τουρκίας, ποικιλοτρόπως. Η συμμετοχή δηλαδή της Ελλάδας στο πλέγμα των θεσμών και άλλων διαδικασιών συνεργασίας της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ενισχύει την διαπραγματευτική θέση της χώρας, της παρέχει διπλωματικά ερείσματα, την διευκολύνει ποικιλοτρόπως στους διπλωματικούς χειρισμούς της εκάστοτε κυβέρνησης και την ενισχύει έναντι των αντιπάλων της. Βεβαίως, όλα αυτά προϋποθέτουν ορθή και ευρηματική στρατηγική στο πλαίσιο της κοινοτικής διαπραγματεύσεως.

- Οποιαδήποτε μορφή κι εάν πάρει η αμυντική συνεργασία στην Ευρώπη, η Ελλάδα νομιμοποιείται να συμμετέχει στη διαμόρφωση του συλλογικού

αμυντικού δόγματος, με τρόπο που θα προωθεί τη συμπερίληψη των απειλών που η Ελλάδα, αυτόνομα και κυρίαρχα ορίζει ότι στρέφονται κατά των συμφερόντων της και κατά της εθνικής της επικράτειας. Η συμμετοχή της Ελλάδος στις δομές της ΚΠΑΑ της επιτρέπει να προωθεί και να επηρεάζει προς την κατεύθυνση αυτήν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η χώρα μας από το 1999 και μετά άρχισε να «τρέφει» ιδιαίτερες ελπίδες από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας, καθώς ως ένα από τα πιο ενεργά κομμάτια του ευρωπαϊκού οράματος, ανέκαθεν θεωρούσε την Ευρωπαϊκή Ένωση οικογένεια, και όχι απλά εταίρο. Η γεωγραφική μας θέση δυστυχώς, είναι εκείνη η οποία μας κάνει να αναζητούμε συμμάχους – στηρίγματα και η ΚΠΑΑ φαντάζει ως ένας από τους μηχανισμούς, στους οποίους η Ελλάδα θα μπορεί να απευθυνθεί, αν και η πολιτική που ακολουθεί η Ένωση σε αυτά τα ζητήματα μέχρι στιγμής δεν έχει κάνει την υπέρβασή της, δικαιώνοντας ουσιαστικά όσους θεωρούν ότι η Ε.Ε. λειτουργεί τρόπο τινά λίγο ελιτίστικα σε ότι αφορά την πολιτική ασφαλείας που θα έπρεπε να έχει πάνω από τα κράτη – μέλη της. Η χώρα μας ειδικά τα τελευταία χρόνια έχοντας να αντιμετωπίσει το τεράστιο πρόβλημα της παράνομης μετανάστευσης, με τις όποιες επακόλουθες κοινωνικό - οικονομικές επιπτώσεις, ζητάει απεγνωσμένα προστασία από τους συμμάχους της, τόσο στο ΝΑΤΟ, όσο και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ένα από τα άλυτα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η χώρα μας είναι ότι η Τουρκία είναι και εκείνη κράτος – μέλος του ΝΑΤΟ και αυτό δυσκολεύει πάρα πολύ την όποια επίλυση των διμερών προβλημάτων που έχουμε με τους γείτονές μας. Η πολιτική της Ε.Ε. ουσιαστικά συμβαδίζει με εκείνη του ΝΑΤΟ και ως εκ τούτο λίγα μπορούμε να προσδοκούμε, καθώς η Ε.Ε. ποτέ δεν θα στρεφόταν κατά κράτους – μέλους του ΝΑΤΟ, κάτι το οποίο είδαμε και με την κρίση στα Ίμια, όπου ουσιαστικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπήρχε μία αφωνία από την πλευρά των θεσμών της Ένωσης.

Η εξάρτηση που έχει η Ε.Ε. από το ΝΑΤΟ σε επίπεδο στρατιωτικών δομών, δεν της δίνει την δυνατότητα να ελίσσεται σε ότι αφορά τις όποιες αποφάσεις θα μπορούσε να πάρει σε θέματα που αφορούν την εξωτερική πολιτική των κρατών – μελών. Η Ε.Ε. έχει εκφράσει με πολύ σαφή τρόπο και έχει απόλυτα διασαφηνίσει ότι δεν υπάρχει περίπτωση να διαφωνήσει ποτέ με τις πολιτικές και τον τρόπο αντιμετώπισης των καταστάσεων από το ΝΑΤΟ και ότι σε καμία περίπτωση δεν οραματίζεται έναν ενιαίο ευρωπαϊκό στρατό, ο οποίος θα μπορούσε να λειτουργήσει αντισταθμιστικά απέναντι στις στρατιωτικές δομές του ΝΑΤΟ. Ούτε όμως και τα κράτη – μέλη μπήκαν ποτέ στην διαδικασία να πάρουν σοβαρές

αποφάσεις στο να δημιουργηθεί ένα τέτοιο πλαίσιο και ακόμα και η ΚΠΑΑ ουσιαστικά είναι το αποτέλεσμα ενός ευρύτερου συμβιβασμού ανάμεσα στα κράτη – μέλη. Οι όποιο φόβοι και οι όποιες αναστολές για την δημιουργία ενός ευρωπαϊκού στρατού παραμένουν πάντα ενεργοί και προβάλλονται, ως εμπόδιο στις όποιες προσπάθειες θα μπορούσαν να γίνουν σε αυτό το επίπεδο. Οι ισχυρότερες χώρες όπως η Γαλλία και η Μεγάλη Βρετανία, κυρίως νοιάζονται και οι πολιτικές τους στρέφονται σε διακυβερνητικές μορφές συνεργασίας, στις οποίες θεωρούν ότι θα παίξουν ηγετικό ρόλο. Αντίθετα, τα υπόλοιπα λιγότερο ισχυρά κράτη, έμεναν προσηλωμένα στο κοινοτικό μοντέλο καθώς αντιλαμβάνονται ότι οι διακυβερνητικές μορφές συνεργασίας ευνοούν τους ισχυρότερους.

Η Ελλάδα δεν μπορεί να προσδοκά πως η Ε.Ε. θα μπορούσε να παίξει τον ρόλο του «προστάτη» με απώτερο στόχο να επεμβαίνει κάθε φορά που θα χρειάζεται προκειμένου να δίνει λύσεις στα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στην εξωτερική μας πολιτική. Η Ένωση δεν έχει ούτε τα θεσμικά μέσα, ούτε τις δυνατότητες και σε ορισμένες περιπτώσεις, ούτε τη βούληση να αναλάβει τέτοιο ρόλο. Ωστόσο η έννοια των «εξωτερικών συνόρων» της Ε.Ε., λειτουργεί τρόπο τινά ως «ομπρέλα» για την ασφάλεια της χώρας μας, χωρίς όμως να μιλάμε για στρατιωτική βοήθεια, παρά μόνο για πιέσεις σε επίπεδο πολιτικής παρέμβασης.

Σε κάθε περίπτωση πάντως η χώρας μας και ανεξάρτητα πως θα υλοποιείται στο μέλλον η Ευρωπαϊκή Πολιτικής Ασφαλείας, δεν μπορεί παρά να παραμείνει στην οικογένεια της Ένωσης και να βοηθάει στην ολοκλήρωση του ευρωπαϊκού οράματος σε όλα τα επίπεδα. Τα όποια διλήμματα υπάρχουν από την πλευρά των ελληνικών κυβερνήσεων σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί η παρουσία της χώρας ως κράτους – μέλους της Ε.Ε., ούτε και να διακυβευθεί το ελληνικό παρόν μέσα στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Η Ελλάδα μόνον παραμένοντας στην Ε.Ε. θα μπορέσει να υπερασπιστεί τα σύνορά της, αλλά και γενικότερα τις θέσεις της.

Η λειτουργία του μηχανισμού της ΚΠΑΑ, έχει δυστυχώς αποκρυσταλλωθεί, παρόλο που συνεχώς γίνονται προσπάθειες βελτίωσης σε όλα τα στάδια της εξέλιξής της, όπως είναι οι διαδικασίες διαχείρισης κρίσεων, η πολιτική, το σύστημα χρηματοδότησης των στρατιωτικών επιχειρήσεων καθώς και το πρόγραμμα των στρατιωτικών ασκήσεων.

Στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο της Θεσσαλονίκης ανακηρύχθηκε η πλήρης επιχειρησιακή ικανότητα της Ε.Ε. να αναλαμβάνει τις πλέον απαιτητικές εκ των αποστολών Petersberg, παρά τη μη εκπλήρωση όλων των στόχων που έχουν τεθεί στους τομείς των στρατιωτικών και μη στρατιωτικών δυνατοτήτων. Με τις ρυθμίσεις του «κειμένου των Βρυξελλών» επετεύχθη διευθέτηση του συνολικού πλέγματος των σχέσεων Ε.Ε. - ΝΑΤΟ, με αποτέλεσμα να επιταχύνεται η επίτευξη άμεσης και πλήρους επιχειρησιακής ικανότητας της ΕΕ.

Η ενσωμάτωση στη Συνθήκη για την Ε.Ε. των τομέων της ΚΠΑΑ, καθώς και η διαχείριση στρατιωτικών και πολιτικών κρίσεων, όπως είναι οι αποστολές Petersberg, πραγματοποιήθηκαν σε εποχή όπου η απειλή συρράξεων ευρείας κλίμακας έχει περιορισθεί σημαντικά, αλλά υπάρχει αναζωπύρωση τοπικών συρράξεων που περικλείουν απειλές για την ευρωπαϊκή ασφάλεια.

Διαφαίνεται η σταθερή απόφαση της Ε.Ε. να διαδραματίσει σοβαρό ρόλο στις παγκόσμιες εξελίξεις και επί αυτής οικοδομούνται οι σχέσεις της με τις τρίτες χώρες, τους συνασπισμούς κρατών και τους διεθνείς Οργανισμούς. Το είδος των επιχειρήσεων που καλούνται να εκτελέσουν οι στρατιωτικές δυνάμεις των κρατών – μελών, και της Ελλάδας στο μεταξύ, στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, διαφέρουν κατά πολύ από τις συμβατικές. Η ύπαρξη των νέων (ασύμμετρων) απειλών, απαιτεί από την Ε.Ε. διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης που αποκλίνουν από την κλασική αντίληψη της εδαφικής άμυνας και δίνουν έμφαση σε μεθόδους εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας.

Από την παρουσίαση των δομών της ΚΠΑΑ, του χαρακτήρα της και της φύσης των αποστολών που αναλαμβάνει, επιβεβαιώνεται το συμπέρασμα προηγούμενου κεφαλαίου ότι η ΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ δημιουργήθηκε για να συμβάλει στη διατήρηση της ειρήνης και να επεμβαίνει με στρατιωτικά και μη μέσα σε περιοχές εκτός Ε.Ε. Το συμπέρασμα αυτό βέβαια δεν ευνοεί την αντιμετώπιση των ελληνικών ζητημάτων ασφάλειας που σχετίζονται με την τουρκική επιθετικότητα, καθώς εκφεύγουν του πεδίου δράσεως της ΚΠΑΑ, ευνοεί όμως την αναβάθμιση της στρατηγικής αξίας της Ελλάδας για την Ε.Ε., λόγω των καταστάσεων που επικρατούν στην εγγύς και ευρύτερη περιοχή της. Τούτο δύναται να αξιοποιηθεί κατάλληλα από τη χώρα, σε συνδυασμό με τις ρήτρες «Αλληλεγγύης και Αμοιβαίας Συνδρομής», ώστε βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα να λάβει εγγυήσεις

ασφάλειας από την Ε.Ε., η οποία φαίνεται ότι δεν επιθυμεί μεταφορά κρίσεων εντός των ευρωπαϊκών συνόρων της.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ΚΠΑΑ αποτελεί για την Ελλάδα μία βασική πολιτική της ΕΕ που αγγίζει έναν ευαίσθητο τομέα δράσης για τη χώρα. Όμως, δεν την έχει χρησιμοποιήσει, ούτε έχει επωφεληθεί από αυτήν, στο βαθμό που θα μπορούσε. Όπως κατέδειξε η ανάλυση που προηγήθηκε, η ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική στην ΚΠΑΑ και στα τρία στάδιά της, δηλαδή στη διαμόρφωση της εθνικής θέσης, στη διαπραγμάτευση και στην εφαρμογή της πολιτικής, ορίζεται με βάση τις απειλές ασφάλειας και συγκεκριμένα την απειλή που εκφράζει η αναθεωρητική στάση της γειτονικής Τουρκίας. Σε αυτό το πλαίσιο εκφράστηκαν και οι πάγιες επιδιώξεις της χώρας με την ανάγκη προσδιορισμού κοινών συνόρων, και τη συμπερίληψη ρητρών αλληλεγγύης και αμοιβαίας συνδρομής.

Ωστόσο, όπως αποδείχθηκε, η επίτευξή τους δε διασφαλίζουν την εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας, ούτε φέρνει την ΚΠΑΑ πιο κοντά στις ελληνικές θέσεις. Αντίθετα, όλες οι προσπάθειες της Ελλάδας να προσδώσει στην ΚΠΑΑ χαρακτηριστικά συλλογικού συστήματος ασφαλείας δεν έχουν τελεσφορήσει, ενώ και η Τουρκία λαμβάνει μέρος σε πολλές από τις δράσεις της. Βέβαια, η ΚΠΑΑ δε συνιστά μία κενή ευρωπαϊκή αμυντική πολιτική, αλλά προσφέρει ουσιαστικά και σημαντικά ερείσματα ασφαλείας για τα κράτη - μέλη της. Μάλιστα, η ανάγκη ύπαρξης της ΚΠΑΑ υπογραμμίζεται ακόμα περισσότερο σήμερα με την αστάθεια και τις βίαιες συγκρούσεις που έχουνε ξεσπάσει τους τελευταίους μήνες σε περιοχές της γεωγραφικής εγγύτητας της Ελλάδας. Συνεπώς, η συμμετοχή στην ΚΠΑΑ δεν αποτελεί μονάχα μία ευρωπαϊκή επιταγή αλλά υπηρετεί και ενισχύει και τα εθνικά συμφέροντα της χώρας.

Ωστόσο, η Ελλάδα για να επωφεληθεί πλήρως από τη συγκεκριμένη πολιτική καλείται να εγκαταλείψει την εσωστρέφεια και τη μονοδιάστατη αντίληψη εθνικής ασφαλείας που διατυπώνει και να αντιληφθεί την ταύτιση ελληνικών και ευρωπαϊκών συμφερόντων. Υπό αυτό το πρίσμα, μία συνεπής και οργανωμένη ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική που θα εκφράζεται και μέσα από μία σταθερή προσπάθεια δημιουργίας συμμαχιών, θα επιτρέψει στην Ελλάδα να διεκδικήσει ένα μεγαλύτερο ρόλο και επιρροή στην ΚΠΑΑ, και κατά συνέπεια να εκπληρώσει και τους στόχους ασφαλείας της.

Ακόμη και υπό τις πλέον απαισιόδοξες συνθήκες όσο και υπό τις πιο αισιόδοξες προοπτικές, σχετικά με την ευόδωση των προσδοκιών για την περάτωση της διαδικασίας αμυντικής ολοκλήρωσης στα πλαίσια της Ε.Ε., η συμμετοχή της Ελλάδας στην Ε.Ε. ως πλήρες και ισότιμο μέλος, είναι η σημαντικότερη ίσως εξωτερική επιλογή της χώρας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εστιάζοντας στον τομέα της εθνικής ασφάλειας, τα οφέλη από την εταιρική αυτή σχέση για την Ελλάδα, μπορούν να αποτυπωθούν ως εξής:

- Οι σχέσεις με τις μεγάλες δυνάμεις τοποθετούνται σε μία θεσμοθετημένη και ισότιμη βάση. Έτσι παρέχονται πολύ μεγάλες δυνατότητες ευρηματικής συμμετοχής της χώρας, μέσω της ανάπτυξης των ενδοκοινοτικών συμμαχιών και διασυνδέσεων με άλλα θέματα για την προώθηση των ελληνικών εθνικών συμφερόντων.

- Η ανάπτυξη της πολιτικής και διπλωματικής συνεργασίας μεταξύ των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η εν δυνάμει συνεργασία στον τομέα της άμυνας, προσφέρει την ευκαιρία μιας συνεχούς και πολυεπίπεδης ανταλλαγής απόψεων με άλλα κράτη, καλλιέργειας των ελληνικών εθνικών θέσεων σχεδόν σε όλα τα διεθνή θέματα και κατά περίπτωση ανάπτυξη πολυεπίπεδων συμμαχιών. Επιπροσθέτως, με κατάθεση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων των ελληνικών θέσεων, επέρχεται η συνθετική διαμόρφωση των συλλογικών κοινοτικών θέσεων.

- Η αρχή της ομοφωνίας στα θέματα άμυνας προσφέρει δυνατότητα ευκαμψίας στους διπλωματικούς χειρισμούς και την ευχέρεια μίας άνετης εξυπηρέτησης των επιμέρους εθνικών συμφερόντων των κρατών - μελών.

- Η ανάπτυξη της αμυντικής συνεργασίας, προσφέρει ευκαιρίες ενίσχυσης (αλλά όχι και εγγύησης) της άμυνας της Ελλάδας, με την συμμετοχή της χώρας στην διαμόρφωση του αμυντικού δόγματος, την ενεργό συμμετοχή σε διεθνείς διαπραγματεύσεις, την ανάπτυξη κοινών προγραμμάτων στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας, τη μεταφορά αμυντικής τεχνογνωσίας και γενικά την συμμετοχή σε ένα εν δυνάμει διευρυνόμενο πλαίσιο αμυντικών και πολιτικών συνεργασιακών σχέσεων.

- Η Ελλάδα είναι ένα πλήρες μέλος στο πλέγμα θεσμών και διαδικασιών της Ε.Ε., ενώ η χώρα από την οποία πηγάζουν τα κυριότερα διλήμματα ασφάλειας, καθώς και απειλές αλλά και τα προβλήματα σε περιφερειακό επίπεδο, η Τουρκία, είναι απλώς συνδεδεμένη. Είναι αυτονόητο δηλαδή ότι, τουλάχιστον

από τεχνική και θεσμική σκοπιά, εάν όχι και πολιτική, η Τουρκία βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση. Αυτήν η διαφορά παρέχει ευκαιρίες προώθησης των ελληνικών θέσεων και ενισχύει την Ελλάδα έναντι της Τουρκίας ποικιλοτρόπως. Η συμμετοχή δηλαδή της Ελλάδας στο πλέγμα των θεσμών και άλλων διαδικασιών συνεργασίας της διαδικασίας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, ενισχύει την διαπραγματευτική θέση της χώρας αφενός, αφετέρου της παρέχει διπλωματική ασφάλεια (χρήση θεσμικής ισχύς).

Η Ελλάδα δείχνει να υποστηρίζει το πλαίσιο αυτό δράσης της ΚΠΑΑ συμμετέχοντας και συνεισφέροντας στη δομή και στις επιχειρήσεις της. Ωστόσο, η ελληνική ευρωπαϊκή πολιτική για την ΚΠΑΑ παραμένει επικεντρωμένη σε αυστηρούς όρους εθνικών προβλημάτων και συμφερόντων, μη λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τα επιπρόσθετα οφέλη που μπορεί να αποκομίσει μέσω της ΚΠΑΑ. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή στην ΚΠΑΑ επιτρέπει έναν διευρυμένο ρόλο και συμβολή της Ελλάδας στην διαχείριση κρίσεων και στην επίλυση διεθνών συγκρούσεων αποκτώντας έτσι μεγαλύτερη εμπειρία αλλά και διπλωματική ισχύ. Επίσης, δίνει την δυνατότητα τριβής και διαπραγμάτευσης με τους ευρωπαίους εταίρους σε έναν κρίσιμο τομέα για τα κράτη - μέλη, αλλά και συμμετοχής σε αποφάσεις με διεθνή αντίκτυπο. Ακόμα, φέρνει την Ε.Ε. πιο κοντά στην εμβάθυνση και στον στόχο της πολιτικής ενοποίησης που αποτελεί σταθερή ελληνική επιδίωξη.

Για την Ελλάδα, ωστόσο, πέρα από τις αδυναμίες που αναφέρθηκαν, εντοπίζεται και ένα επιπρόσθετο πρόβλημα με το συγκεκριμένο μηχανισμό που εμποδίζει την πλήρη αξιοποίησή του στην προάσπιση της εθνικής ασφάλειας της χώρας. Ειδικότερα, πρόκειται για ένα ζήτημα φύσεως που αφορά στο εύρος και στο είδος των αποστολών που δύναται να αναλάβει. Δηλαδή, παρότι η ονομασία των σχηματισμών αυτών παραπέμπει σε αναφορές μάχης και διαστάσεις παραδοσιακής στρατιωτικής ισχύος, πρακτικά αυτό δεν ισχύει, αφού στην επιχειρησιακή τους λειτουργία και εντολή δεν περιλαμβάνεται η εδαφική άμυνα, ενώ την ίδια στιγμή οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης αποτελούν ένα «γκρίζο» σημείο που ερμηνεύεται κατά περίπτωση και με πολιτικούς όρους.

Συνεπώς, για την Ελλάδα οι στρατιωτικές αυτές ομάδες της ΚΠΑΑ δεν προσφέρουν ουσιαστική προστασία από εξωτερικές απειλές, αν και αυτό αποτελεί την κύρια επιθυμία της χώρας. Ωστόσο, η ύπαρξή τους βοηθά σε μία

ισχυροποίηση της ΚΠΑΑ και ίσως και σε μία μεγαλύτερης κλίμακας δράσης που θα μπορούσε βαθμιαία να περιλαμβάνει λειτουργικά διαθέσιμες αεροπορικές και ναυτικές ομάδες, κάτι που προωθεί και η Αθήνα για λόγους ενίσχυσης της ασφάλειάς της. Υπό αυτό το πρίσμα, η συμμετοχή της Ελλάδας στην ΚΠΑΑ και στους τακτικούς σχηματισμούς μάχης προσφέρει τη δυνατότητα υποστήριξης των ελληνικών θέσεων, αύξησης των διαπραγματευτικών ερεισμάτων και απόκτηση πολλαπλασιαστών ισχύος. Επομένως, απαιτείται μία πιο ενεργή συμμετοχή της χώρας και έμπρακτη υποστήριξη στον συγκεκριμένο μηχανισμό, καθώς αναμένεται ότι σε βάθος χρόνου θα βοηθήσει στη βελτίωση της αμυντικής της λειτουργίας.

Όπως φαίνεται λοιπόν και μπορεί κανείς να διαπιστώσει από όλη την ανάλυση που έχει γίνει η χώρα μας δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την ομπρέλα προστασίας που ονομάζεται ευρωπαϊκή οικογένεια ακόμα και αν η εξωτερική πολιτική της Ε.Ε. δεν δείχνει να μπορεί να επιλύσει όλα μας τα εθνικά ζητήματα. Η Ε.Ε. όμως λειτουργεί αποτρεπτικά προς όσους έχουν βλέψεις προς την χώρα μας και αυτό καθίσταται ιδιαίτερα σημαντικό αν αναλογιστεί κανείς πως περιστοιχιζόμαστε από χώρες οι οποίες προσδοκούν εδάφη μας.

Η Ελλάδα υπήρξε ανέκαθεν μεταξύ των χωρών που τάσσονται υπέρ της ανάπτυξης μία Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης και της ανάδειξης μίας ευρωπαϊκής ταυτότητας στον τομέα της άμυνας. Στο πλαίσιο αυτό, η Ελλάδα υποστήριξε καθ' όλη τη διάρκεια της εξελικτικής διαδικασίας την ανάγκη ενίσχυσης της Ένωσης με μία αξιόπιστη και ισχυρή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας, η οποία θα διαθέτει και το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο, την συνοχή και την συνεκτικότητα, καθώς και τα επιχειρησιακά εργαλεία για την ανάδειξη του ρόλου της Ένωσης στην διεθνή σκηνή.

Η χώρα μας με σταθερό πνεύμα ευρωπαϊκής αλληλεγγύης, συμμετέχει στις πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ και συμβάλει ουσιαστική στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης, ιδιαίτερα σε περιοχές του γεωγραφικού της περίγυρου (Δυτικά Βαλκάνια, Μέση Ανατολή, Μεσόγειος, Βόρεια Αφρική, Νότιος Καύκασος), με στόχο την αντιμετώπιση των υφιστάμενων εστιών σύγκρουσης, την εμπέδωση της ειρήνης, και της ασφάλειας, την ανάπτυξη σχέσεων καλής

γεινίασης και την δημιουργία συνθηκών βιώσιμης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης μέσα σε ένα σταθερό περιφερειακό περιβάλλον.

Αυτό που θα πρέπει να καταστεί σαφές είναι η ανάγκη παρουσίας της χώρας, όσο το δυνατό γίνεται πιο ισχυρή και πιο δυναμική στην Ε.Ε.. Μόνον μέσω της ευρωπαϊκής πολιτικής θα μπορέσουμε να διεκδικήσουμε όσα μας αντιστοιχούν και μας αναλογούν. Ακόμα και αν η Ε.Ε. δεν έχει δείξει δείγματα μίας πολύ αυστηρής εξωτερικής πολιτικής και ακόμα και αν συνδέονται συνεχώς οι αποφάσεις της με εκείνες του ΝΑΤΟ και ακόμα και έχει ξεκαθαρίσει πως σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να λάβει καμία απόφαση και να προβεί σε καμία ενέργεια, η οποία θα ερχόταν σε αντίθεση με εκείνες του ΝΑΤΟ, η Ε.Ε. είναι ο μόνος δρόμος για την Ελλάδα προκειμένου να προστατεύσει τα συμφέροντά της.

Βέβαια, μόνο αν η Ε.Ε. αποκτήσει προοδευτικά τη δυνατότητα να λαμβάνει αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής που να συνεπάγονται και τη χρήση στρατιωτικών μέσων, θα είναι αξιόπιστες οι εξωτερικές ενέργειες της Ένωσης, υποστηρίζει η Επιτροπή και προτρέπει την ΕΕ να ενισχύσει τα επιχειρησιακά μέσα της, «και τούτο, τόσο για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες των νέων αποστολών που προβλέπονται στη Συνθήκη του Αμστερνταμ, όσο και για να επιτευχθεί όσον αφορά τη ΔΕΕ μια πορεία εντασσόμενη ολόενα και περισσότερο στην ανάπτυξη της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Η έννοια της ευρωπαϊκής ασφάλειας συνδέεται σήμερα: α) με το ΝΑΤΟ, η δομική μεταρρύθμιση του οποίου επιτρέπει πλέον στους Ευρωπαίους να αναλαμβάνουν περισσότερες πρωτοβουλίες στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας, και β) με την ΕΕ, η οποία, μέσω της εφαρμογής της ΚΕΠΠΑ, θα μπορεί πλέον να αντιδρά ταχύτατα σε περιπτώσεις κρίσεων και με τη ΔΕΕ, η οποία θα αναλαμβάνει τον πολιτικό - στρατιωτικό έλεγχο ορισμένων επιχειρήσεων. Όπως διαπιστώθηκε και στη Σύνοδο Υπουργών της ΔΕΕ στη Ρόδο στις 11 και 12 Μαΐου του 1998, έχουν γίνει θετικά βήματα προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης του ρόλου της ΔΕΕ στην Κοινή Ευρωπαϊκή Ασφάλεια.

Η πρόοδος που έχει επιτευχθεί στις εργασίες για την επιχειρησιακή ανάπτυξη της ΔΕΕ οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους άξονες που χάραξαν οι αποφάσεις της ΕΕ στο Αμστερνταμ και του ΝΑΤΟ στη Μαδρίτη. Η νέα διεύρυνση της ΕΕ αλλά και αυτή του ΝΑΤΟ, η εφαρμογή της πρωτοβουλίας των CJTE (Συνδυασμένες Μεικτές Δυνάμεις) και το μέλλον της ΚΕΠΠΑ, αποτελούν το νέο

πλαίσιο εξελίξεων, οι οποίες αναμένεται να επηρεάσουν μελλοντικά την υπόσταση της ΔΕΕ, τη σύνθεσή της και τις δραστηριότητές της, τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά.

Το ζητούμενο σήμερα είναι αν η ΔΕΕ θα μπορέσει να αποτελέσει σύντομα έναν αξιόπιστο μηχανισμό, ο οποίος με τα κατάλληλα μέσα και την κατάλληλη υποδομή θα μπορεί να αναλαμβάνει δράση για την αντιμετώπιση κρίσεων. Στο σημερινό πλαίσιο, αυτό φαίνεται εφικτό, αρκεί να συνδυαστεί τόσο με τη συνεχή βελτίωση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων της ΔΕΕ, όσο και με την περαιτέρω ενίσχυση των σχέσεων της ΔΕΕ με την ΕΕ και το ΝΑΤΟ.

Στο κατώφλι του 21ου αιώνα η Ελλάδα μπορεί να χαρακτηριστεί χωρίς επιφυλάξεις χώρα δημοκρατική, διεθνιστική, υπερασπιστής του εδαφικού status quo στην περιοχή της και θιασώτης της ελεύθερης αγοράς και οικονομίας, με ευαισθησία στις αρχές του κοινωνικού κράτους. Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης και του ΝΑΤΟ. Η χώρα μας έχει συνδέσει το μέλλον της θεσμικά και πολιτικά με μια ομάδα αναπτυσσόμενων οικονομιών και εδραιωμένων δημοκρατιών. Ευρισκόμενη όμως σ' ένα ευαίσθητο στρατηγικό τμήμα της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, η Ελλάδα γειτονεύει με τις ασταθείς περιοχές των Βαλκανίων και της Μεσογείου και αντιμετωπίζει μια ουσιαστική απειλή από τη γειτονική της Τουρκία.

Η Ελλάδα θα πρέπει να συνεχίσει να συμμετέχει ενεργά και δραστήρια στη διαμόρφωση των αποφάσεων στα διεθνή συνέδρια και να προβάλλει τον ρόλο που επιδιώκει να παίξει. Μόνο με τον τρόπο αυτό θα αυξήσει τα ερείσματά της και θα ενισχύσει τη διεθνή παρουσία της. Δεν αρκεί σήμερα η απλή συμμετοχή της χώρας μας σε έναν συνασπισμό (π.χ. ΝΑΤΟ ή Ε.Ε.). Είναι απαραίτητη η **ενεργητική συμμετοχή** σε αυτόν, καθώς και η ανάπτυξη πρωτοβουλιών που θα δίνουν την ευκαιρία στη χώρα να ξεφεύγει από τη λογική της τυπικής παρουσίας σε μια ομάδα κρατών.

Η επιλογή της ελληνικής κυβέρνησης για πιο ενεργητική εμπλοκή στο διεθνές γίνεσθαι και οι ριζικές οικονομικές και κοινωνικές αναπροσαρμογές που προωθεί έχουν συμβάλει καθοριστικά στο να απομακρυνθεί η χώρα από την απομόνωση και τη «σκοπιοποίηση» της εξωτερικής μας πολιτικής. Η ένταξή μας στους διεθνείς συσχετισμούς συναρτάται στενά από τον συνδυασμό μιας δυναμικής και ουσιαστικής εμπλοκής στο διεθνές σύστημα και μιας ισχυρής

οικονομίας που θα στηρίζεται σε μια σύγχρονη κοινωνία, η οποία θα επαγρυπνεί για τα μεγάλα εθνικά συμφέροντα.

Σήμερα βρισκόμαστε σ' ένα διεθνές πολιτικό σύστημα το οποίο, αφού ξεπέρασε το «σοκ» των ριζικών γεωπολιτικών και γεωοικονομικών ανακατατάξεων, αναζητεί τη νέα ισορροπία του. Αυτό λοιπόν το πολυκεντρικό σύστημα του μεταψυχροπολεμικού κόσμου απαιτεί από την Ελλάδα περισσότερες ευθύνες απ' ό,τι στο παρελθόν.

Μπροστά στις προκλήσεις με τις οποίες μας φέρνει αντιμέτωπους η προοπτική του 21ου αιώνα, η ελληνική εξωτερική πολιτική είναι υποχρεωμένη να προχωρήσει σε συνολική προσέγγιση προβλημάτων, προκλήσεων και επιλογών αλλά και να επανεξετάσει ζητήματα όπως είναι: α) ο νέος διεθνής ρόλος του κράτους, β) η σχέση ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και εξωτερικής πολιτικής, γ) ο ρόλος των διεθνών θεσμών, δ) οι νέες πηγές συγκρούσεων και ε) οι νέες τεχνολογίες.

Εν κατακλείδι λοιπόν, θα πρέπει όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις να μείνουν πιστές στο ευρωπαϊκό όραμα και να προσπαθήσουν να εδραιώσουν μία όσο το δυνατό γίνεται εξωτερική πολιτική, η οποία να ανταποκρίνεται πλήρως στα ευρωπαϊκά ιδεώδη, βοηθώντας στην όποια διεύρυνση της Ε.Ε.. Ακόμα και αν η κατάσταση την χώρα μας τα τελευταία χρόνια έχει γίνει πολύ δύσκολη λόγω των οικονομικών προβλημάτων, θα πρέπει να προβούμε σε όλες εκείνες τις ενέργειες που θα μας κρατήσουν στο τρένο της Ένωσης, έτσι ώστε να μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε όλους εκείνους τους εξωτερικούς κινδύνους που μας περικλείουν. Οι όποιες ενέργειές μας θα πρέπει να είναι εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα πρέπει να συμβαδίζουν με τις κοινές πολιτικές της Ένωσης. Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να ξεφύγουμε από τα ευρωπαϊκά στεγανά. Θα πρέπει να γίνει κατανοητό από όλους πως μόνο μέσω της Ε.Ε. μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα ασφαλές εξωτερικό αλλά και εσωτερικό περιβάλλον και να αντιμετωπίσουμε τα σύγχρονα προβλήματα ασφαλείας .

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Kelstrup, Morten. "Small States and European Political Integration: Reflections on Theory and Strategy". In *Nordic Countries and the EC, vol.4 of CORE Research Series*, edited by Teija Tiilikainen and Damgaard Ib. Petersen. Copenhagen: Copenhagen Political Studies Press, 1993.
- 2) M. Karns και K. Mingst, *International Organizations. The Politics and Processes of Global Governance*, (London: Lynne Rienner Publishers, 2004).
- 3) C. Archer, *International Organizations*, (London/ New York: Routledge, 2001, 3rd edition).
- 4) John Mearsheimer, "The False Promise of International Institutions", *International Security* 19, no.3, (1994/1995).
- 5) T. Dunn και B.C. Schmidt, «Ρεαλισμός» στο *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, J. Baylis και St. Smith, επιμ. Κ.Υφαντής (Αθήνα/ Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007).
- 6) F. Mérand, *European Defence Policy: Beyond The Nation State*, (Oxford: Oxford University Press, 2008).
- 7) Bono, G. *European Security and Defence Policy: Theoretical Approaches, the Nice Summit and Hot Issues*. Bradford: Peace Studies Department and Research and Training Network, 2002.
- 8) Jervis, Robert. "Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate". *International Security* 24, no.1 (1999).
- 9) Grieco, Joseph. "Realist International Theory and the Study of World Politics". In *New Thinking in International Relations Theory*, edited by Doyle & Ikenberry, Boulder: Westview Press, 1997.
- 10) Mearsheimer, John "The False Promise of International Institutions". In *The Perils of Anarchy. Contemporary Realism and International Security*, edited by M.Brown, S. Lynn-Jones and S.Miller, 332-376. Cambridge: MIT Press, 1995.
- 11) Lamy, St.L. «Σύγχρονες Επικρατούσες Προσεγγίσεις: Νεορεαλισμός και Νεοφιλελευθερισμός». Στο *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, edited by John Baylis and Steve Smith, επιμ. Κ.Υφαντής, 299-302. Αθήνα/ Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007.

- 12) R. Rosencrance, "The European Union: A New Type of International Actor" in *Paradoxes of European Foreign Policy*, ed. J. Zielonka (Hague: Kluwer Law International, 1998),
- 13) I. Manners, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms", *Journal of Common Market Studies* 40, no.2 (2002).
- 14) Lamy, St.L. «Σύγχρονες Επικρατούσες Προσεγγίσεις: Νεορεαλισμός και Νεοφιλελευθερισμός». Στο *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, edited by John Baylis and Steve Smith, επιμ. Κ.Υφαντής, 299-302. Αθήνα/ Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007.
- 15) D. Chryssochoou, M.J. Tsinisizelis, St. Stavridis and K. Yfantis, *Theory and Reform in the European Union* (Manchester: Manchester University Press, 2003, 2nd edition).
- 16) M. Barnett, «Κοινωνικός Κονστρουκτιβισμός» στο *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, J. Baylis και St. Smith, επιμ. Κ.Υφαντής (Αθήνα/ Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007).
- 17) Βοσκόπουλος, Γεώργιος. *Ευρωπαϊκή Ένωση και Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Εκφάνσεις Ισχύος, Αλληλόδραση και το Ζήτημα της Παγκόσμιας Ηγεμονίας*. Αθήνα: Ποιότητα, 2012.
- 18) C.S. Gray, "Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back", *Review of International Studies* 25, no.1, (1999).
- 19) T. Forsberg, "Explaining the Emergence of the ESDP: Setting the Research Agenda", *Paper Prepared for the European Consortium for Political Research*, Τορίνο, 12 - 15 Σεπτεμβρίου 2007.
- 20) Christiansen, Th. «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και Περιφερειακή Συνεργασία». Στο *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, edited by John Baylis και Steve Smith, επιμέλεια Κ. Υφαντής, Αθήνα/ Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 2007.
- 21) Βοσκόπουλος, Γεώργιος. *Η Οικοδόμηση της Ευρώπης: Ειρήνη - Συμφιλίωση - Συνεργασία - Ολοκλήρωση*. Αθήνα: Ποιότητα, 2008, 2η Έκδοση.
- 22) Ήφαιστος, Παναγιώτης. *Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*. Αθήνα: Ποιότητα, 2003.
- 23) Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Διεθνές Δίκαιο Ι*, Αθήνα: Σάκκουλα, 1980.

- 24) Wight, Martin. *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*. Αθήνα: Ποιότητα, 2011, 4η έκδοση.
- 25) Waltz, Kenneth. *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* Αθήνα: Ποιότητα, 20011.
- 26) Hedley Bull, *Η Άναρχη Κοινωνία*, Αθήνα: Ποιότητα, 2001, 4η έκδοση.
- 27) Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004).
- 28) Θουκυδίδης, *Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*, στο Βλάχος Άγγελος «Θουκυδίδου Ιστορία» Βιβλίο Ε' (89-91), (Αθήνα: ΕΣΤΙΑ, 2003).
- 29) Παναγιώτης Ήφαιστος, *European Political Cooperation, Towards a Framework of Supranatural Diplomacy?*, (Aldershot, UK: Gower, 1987).
- 30) Κ. Μελακοπίδης, *Λεξικό Διεθνών Σχέσεων & Εξωτερικής Πολιτικής* (Αθήνα: Σιδέρης, 1998).
- 31) Ηλίας Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).
- 32) Παναγιώτης Ήφαιστος και Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, *Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφάλειας και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική προς το 2000*, (Αθήνα: Σιδέρης, 1992).
- 33) Ιωάννης Μ. Κρατερός, «Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης», *ΤοΣ 1*, τευχ.19, (1999).
- 34) <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/periferiaki-politiki/dytikavalkania.html>.
- 35) <http://www.geo-mazis.gr>.
- 36) Ιωάννης Παρίσης, *Η καθ' ημάς Θάλασσα: Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, (Αθήνα: Λιβάνης, 2013).
- 37) <http://www.geetha.mil.gr/media/pdf-arxeia/kfor/kfor-gr.pdf>.
- 38) Ιωακείμης, Π. (2007) *Η Θέση της Ελλάδας στο Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Περιφερειακό Σύστημα.: Ιστορικές Εννοιολογήσεις και Σύγχρονη Πραγματικότητα*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- 39) Thanos Veremis, "The Ongoing Aegean Crisis", *Thesis Journal 1*, no.1, (Spring 1997).
- 40) Spyros Jr. Vryonis, *The Mechanism of Catastrophe: The Turkish Pogrom of September 6 - 7, 1955, and the Destruction of the Greek Community of Istanbul* (New York: Greekworks.com, 2005).

- 41) <http://www.mfa.gr/zitimataellinotourkikon-sheseon>.
- 42) Ι. Παρίσης, *Η Ευρώπη της Άμυνας, Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας*, (Αθήνα: ΕΚΦΡΑΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 2010).
- 43) <http://www.ifestos.edu.gr/63GreekStrategy.htm>.
- 44) Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, *ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ*, (Αθήνα: Ελληνική Δημοκρατία/Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, 2014).
- 45) Hans Morgenthau, *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*, (New York: Knopf, 1993, 7th edition).
- 46) <https://www.hrw.org/news/2015/06/19/eu-rights-abuses-home-drive-mediterranean-crisis>.
- 47) Elena Becatoros, "Europe's gateway for Illegal Immigration," *Washington Post* 4/11/2010, (<http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/11/04/AR2010110403590.html>).
- 48) <http://bbc.co.uk/news/world-europe-12109595>.
- 49) <http://frontex.europa.eu/aboutfrontex/origin>.
- 50) <http://www.kathimerini.gr/411909/article/epikairothta/ellada/meiw8hke-heisrohla8rometanastwn>.
- 51) Elena Becatoros, "Europe's Gateway for Illegal Immigration," *Washington Post* (4/11/2010), (<http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2010/11/04/AR2010110403590.html>).
- 52) <http://europa.eu/rapid.pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/11/106>.
- 53) Π. Λάγγαρης, *Μεταναστευτικό και Εθνική Ασφάλεια*, (Αθήνα: ΕΛΙΣΜΕ, Απρίλιος 2013), 6 (<http://www.elisme.gr/images/pdf/files/LAGGARIS-Metanasteutiko.pdf>).
- 54) Αθ. Δρούγος, «Ανεξέλεκτη Λαθρομετανάστευση. Ασύμμετρη Απειλή για την Ελλάδα» (1 Δεκεμβρίου 2014), (http://www.elkeda.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=3760:01-12-2014&catid=40&Itemid=120).
- 55) Ινστιτούτο Ενέργειας Ν.Α. Ευρώπης/ I.E.N.E., *South East Europe Energy Outlook 2011*, (Athens: 2011).
- 56) International Energy Agency/I.E.A., *Greece: Energy Policies of IEA Countries 2011 Review*, OECD/IEA, (Paris: 2011).

- 57) European Commission, Directorate General for Energy, *Assessment Report of Directive 2004/67/EC on Security of Gas Supply*, (Brussels: 16 July 2009).
- 58) Theodoros Tsakiris, "Oil Exploration in Greece", *Energy & Geopolitical Risk*, Middle East Economic Survey, Vol/3/Iss.4 (April 2012).
- 59) I.E.A., *Greece: Energy Policies of IEA Countries 2002 Review*, (Paris: 2002).
- 60) Θεόδωρος Τσακίρης, *Γαλάζιος Χρυσός: Οι Ρωσο - Ουκρανικές Σχέσεις και η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Φυσικού Αερίου*, (Παπαζήσης: 2011).
- 61) Judy Batt, "Introduction" in *Chaillot Paper no.107 – Is there an Albanian Question?*, ed. Judy Batt, 5-10 (Paris: EU Institute for Security Studies (EUISS), January 2008).
- 62) <http://www.balkaninsight.com/en/article/survey-greater-albania-remains-popular>.
- 63) <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=486095>.
- 64) Wikipedia, Μεγάλη Αλβανία (http://en.wikipedia.org/wiki/Greater_Albania).
- 65) *The Greek Minority in Albania, A Documentary Record (1921-1993)*, (Thessaloniki: Institute for Balkan Studies, 1994).
- 66) www.minpress.gr/minpress/scriptpage-buln.html?id=320289614.
- 67) Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Ενημέρωση διπλωματικών συντακτών από τον Εκπρόσωπο του ΥΠΕΞ Γ. Δελαβέκουρα (02.06.2011)», (<http://www.mfa.gr/epikairota/enimerosi-syntakton/enemerose-diplomatikon-suntakton-apo-ton-ekprosopo-tou-upeks-delabekoura-02062011.html>).
- 68) "Albania: State of the Nation" in *ICG Balkans Report no.111* (Tirana/Brussels: International Crisis Group, 2011).
- 69) Σταύρος Τζήμας, "Kathimerini.gr" (12/8/2010) (http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_world_2_17/08/2010_411622)
- 70) Ευάγγελος Κωφός και Βλάσης Βλασίδης, *Αθήνα-Σκόπια: Η Επτάχρονη Συμβίωση (1995-2002)*, (Αθήνα: Παπαζήσης, 2003).
- 71) Stephen Larrabee, "Greek Security Concerns in Balkans" in *Greece and the New Balkans: Challenges and Opportunities*, vol.VI in Modern Greek

research Series, ed. Van Coufoudakis, Harry J. Psomiades and Andre Gerolymatos (New York: Pella Publishing Company Inc., 1999).

72) Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ» (<http://www.mfa.gr/tozitima-tou-onomatos-tis-pgdm/>).

73) Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, «Το Ζήτημα του Ονόματος της ΠΓΔΜ», (http://www.mfa.gr/images/docs/fyrom/dilosi_stettinius_dec_1944.pdf).

74) Β. Μούτσογλου, *Η Τουρκία στο Μεταβαλλόμενο Διεθνές Περιβάλλον και οι Ελληνοτουρκικές Σχέσεις: Από τη Συνάντηση στο Lancaster House στην Απόφαση του Ελσίνκι* (Αθήνα: Παπαζήση, 2000).

75) P. Ioakimidis, "Greece, the European Union and Southeastern Europe: Past Failures and Future Prospects", vol.VI in Modern Greek Research Series, in *Greece and the New Balkans: Challenges and Opportunities*, ed. Van Coufoudakis, Harry J. Psomiades and Andre Gerolymatos (New York: Pella Publishing Co., 1999),

76) John Young, *Britain, France and the Unity of Europe* (Leicester: Leicester University Press, 1984); Edward Fursdon, *The European Defense Community: A History* (London: Macmillan, 1980).

77) Jolyon Howorth, "Saint-Malo Plus Five: An Interim Assessment of ESDP", *Policy Paper No7 (Notre Europe)* (2003).

78) Γεώργιος Βοσκόπουλος, *Ευρωπαϊκή Ένωση και Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Εκφάνσεις Ισχύος, Αλληλόδραση και το Ζήτημα της Παγκόσμιας Ηγεμονίας* (Αθήνα: Ποιότητα, 2012),

79) Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης Άρθρα 24(1), 42(1) και 42(2) (<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2010:083:FULL&from=EL>).

80) Γιάννης Βαληνάκης, «Το Μέλλον της Ευρώπης: Οι Θεσμικές και Πολιτικές Πτυχές» στο *Το Μέλλον της Ευρώπης και η Ελλάδα*, επιμ. Π. Ιωακειμίδης (Αθήνα/Κομοτηνή: Σάκκουλα, 2002),

81) Αντωνία - Μαρία Σαραντάκη, *Η Ελληνική Ευρωπαϊκή Πολιτική: Η περίπτωση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ)*, http://www.jmc.uoa.gr/fileadmin/_jmc.pspa.uoa.gr/uploads/PDFs/CSDP_Sarantaki.pdf.